

महाराष्ट्र शासन
पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग,
शासन निर्णय क्र.नास्वअ-२००६/प्र.क्र. ६१/पापु.२१
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.
दिनांक : १२ फेब्रुवारी, २००७

- पहावे : १. शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, क्र.अभियान २०००/प्र.क्र.६१/पापु.२१, दिनांक १९.१०.२००२.
२. शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, क्र.अभियान २०००/प्र.क्र.६१/पापु.२१, दिनांक १.२.२००३.
३. शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, क्र.नास्वअ २००३/प्र.क्र.५/पापु.२१, दिनांक २.७.२००३.
४. शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, क्र.नाअले २००३/प्र.क्र.७/पापु२१, दिनांक २.८.२००३.
५. शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, क्र.नाअले २००३/प्र.क्र.१८/पापु२१, दिनांक ३०.१०.२००३.
६. शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, क्र.अभियान-२००३/प्र.क्र. १८/पापु.२१, दिनांक २४.१२.२००३

प्रस्तावना :

सन २००२-०३ पासून राज्याच्या नागरी भागामध्ये राबविण्यात येत असलेल्या संत गाडगेबाबा नागरी स्वच्छता अभियानामध्ये राज्यातील बहुतांशी नगरपालिका व महानगरपालिका हिरिरीने सहभागी होत आहेत आणि नागरी भागामध्ये स्वच्छता कार्यक्रमाच्या अंमलबजावणीची फलनिष्पत्ती समाधानकारकरित्या होत असल्याचे दिसून आले आहे. या नागरी स्वच्छता अभियानाच्या “स्वच्छ शहर” स्पर्धेच्या प्रत्येक फेरीत प्रथम क्रमांकावर आलेले पार्षद वॉर्ड, नगरपालिका आणि महानगरपालिकांमधील प्रशासकीय वॉर्ड येथील विविध सार्वजनिक ठिकाणांचे (शौचालये, उद्याने, इस्पितळे, शाळा, इ.) बदललेले स्वरूप, घडून आलेली स्वच्छता, साथीच्या रोगांचा कमी प्रादुर्भाव, प्रेक्षणीय स्थळांचे जतन, ओल्या व सुक्या कचऱ्यामधून केलेल्या खतांची निर्मिती, जलनिःस्सारणाच्या सोयी, अतिक्रमणे हटविणे, पाणी शुध्दीकरणाकडे दिलेले लक्ष, शहरांचे सौंदर्यीकरण इ. विविध उपक्रमांमुळे झालेला सर्वांगीण विकास, या बाबी लक्षात घेता, व नागरी स्वच्छता अभियानास मोठ्या प्रमाणावर मिळालेला प्रतिसाद आणि त्यात नागरिकांचा उत्स्फूर्त सहभाग या बाबी प्रकर्षाने दिसून आल्या. तसेच, नागरी क्षेत्रातील जनतेत एकजुटीची व विधायक कामांसाठी पुढे येण्याची मानसिकता निर्माण झाल्याचे दिसून आले. या सर्व बाबी तसेच गेल्या ४ वर्षांतील अभियान राबवितांना, आलेले विविध अनुभव आणि त्रुटी विचारात घेऊन सदर अभियान आणखी परिणामकारकरित्या राबविण्यासाठी दिनांक २४.१२.२००३ चा शासन निर्णय अधिक्रमित करून, त्यात योग्य ते बदल करून सुधारित शासन निर्णय निर्गमित करण्याचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधीन होता.

शासन निर्णय :

प्रस्तावनेत नमूद केलेली पार्श्वभूमी विचारात घेऊन, संत गाडगेबाबा नागरी स्वच्छता अभियानाच्या अंमलबजावणीबाबतचा दिनांक २४.१२.२००३ चा शासन निर्णय अधिक्रमित करून सन २००६-०७ या वर्षीपासून खालील सुधारित मार्गदर्शक तत्वांनुसार संत गाडगेबाबा नागरी स्वच्छता अभियान व पंडित जवाहरलाल नेहरू स्वच्छ शहर स्पर्धा दरवर्षी दिनांक १४ नोव्हेंबर पासून राज्यातील नागरी भागात राबविण्यात यावी. या अभियानात सहभागी होणाऱ्या महानगरपालिका/नगरपालिका/नगरपंचायती यांच्यातून उत्कृष्ट कार्य करणाऱ्या नागरी संस्थांना “भारतरत्न पंडित जवाहरलाल नेहरू” यांच्या नावाने पारितोषिके देण्यात येतील.

२. सदर शासन निर्णयानुसार राबविण्यात येणाऱ्या संत गाडगेबाबा नागरी स्वच्छता अभियानांतर्गत मार्गदर्शक तत्वे खालीलप्रमाणे राहतील :-

(I) संत गाडगेबाबा नागरी स्वच्छता अभियानांतर्गत भारतरत्न पंडित जवाहरलाल नेहरू स्वच्छ शहर स्पर्धेसाठी तपासावयाच्या विहित बाबी व निकष :-

संत गाडगेबाबा नागरी स्वच्छता अभियानांतर्गत घेण्यात येणाऱ्या स्पर्धेसाठी प्रत्येक नागरी संस्थेच्या तपासणीसाठी विचारात घ्यावयाच्या बाबी आणि त्यांच्यासाठी विहित केलेले गुण खालीलप्रमाणे आहेत :-

बाबी	गुण
१) पिण्याचे पाणी पुरवठा व व्यवस्थापन	१५०
२) शौचालय व्यवस्था व व्यवस्थापन	१००
३) घनकचरा व्यवस्थापन	१५०
४) सांडपाणी व्यवस्थापन	१२५
५) सामाजिक सुविधा	५०
६) सार्वजनिक आरोग्य, कुटुंब कल्याण आणि शिक्षण व वैयक्तिक स्वच्छता	७५
७) नागरी सुविधांची उपलब्धता व स्तर	१००
८) शहर रचना, अतिक्रमण निर्मूलन व विकास योजनांची अंमलबजावणी	७५
९) मनुष्यबळ व आर्थिक व्यवस्थापन	१००
१०) सार्वजनिक सहभाग	७५

एकूण गुण १०००

वरील निकष आणि त्यासाठी विहित करण्यात आलेल्या पोटबाबी यांच्या गुणांकनाची पद्धत सोबत जोडलेल्या परिशिष्ट-अ प्रमाणे राहिल. त्या अनुषंगाने, प्रत्येक महानगरपालिका / नगरपालिका/ नगरपंचायती यांनी या संदर्भात परिणामकारकपणे कार्यवाही करावी. संबंधित नागरी संस्थांनी केलेल्या कार्यवाहीच्या अनुषंगाने, परिशिष्ट-अ मधील विहित बाबींना गुण देऊन सर्वात स्वच्छ पार्षद वॉर्ड/प्रशासकीय वॉर्ड/महानगरपालिका/ नगरपालिका/ नगरपंचायती निवडण्यात याव्यात.

(II) स्पर्धेसाठी खालीलप्रमाणे गट राहतील :-

अ. महानगरपालिकांचे खालीलप्रमाणे वर्गीकरण करण्यात येत आहे :-

- (१) गट क्र. १ - ६ लाखापेक्षा अधिक लोकसंख्या (सन २००१ च्या जनगणनेनुसार) असलेल्या महानगरपालिका
- (२) गट क्र. २ - ६ लाखापेक्षा कमी लोकसंख्या (सन २००१ च्या जनगणनेनुसार) असलेल्या महानगरपालिका

ब. नगरपालिकांचे खालीलप्रमाणे वर्गीकरण करण्यात येत आहे :-

- (१) गट क्रमांक ३ :- सर्व अ व ब वर्ग नगरपालिका
- (२) गट क्रमांक ४ :- सर्व क वर्ग नगरपालिका व नगर पंचायती

(III) संत गाडगेबाबा नागरी स्वच्छता अभियानांतर्गत भारतरत्न पंडित जवाहरलाल नेहरु स्वच्छ शहर स्पर्धेसाठी राज्य शासनाकडून गटनिहाय आणि फेरीनिहाय देण्यात येणारी बक्षिसाची रक्कम खालीलप्रमाणे आहे :-

एकूण
(रु. लाखात)

अ. गट क्र. १ व २ (महानगरपालिका)

- (१) पहिली फेरी (महानगरपालिकेतील स्वच्छ पार्षद वॉर्ड) - निरंक
- (२) दुसरी फेरी (महानगरपालिकेतील स्वच्छ प्रशासकीय वॉर्ड)
- (i) प्रथम बक्षीस - रु. ५ लाख X २२ महानगरपालिका)
- (ii) द्वितीय बक्षीस - रु. ३ लाख X (१० अथवा अधिक प्रशासनिक वॉर्ड असलेल्या ३ महानगरपालिका) ११९.००

(३) तिसरी (राज्यस्तरीय) फेरी (राज्यातील सर्वात स्वच्छ महानगरपालिका)

- (i) गट क्र. १ - रु. ६० लाख)
- (ii) गट क्र. २ - रु. ४० लाख) १००.००

(iii) क्षेत्र (Sector) निहाय एकूण ४ विशेष बक्षिसे

- (a) गट क्र. १ (२ बक्षिसे) - प्रत्येकी रु.८.०० लक्ष)
- (b) गट क्र.२ (२ बक्षिसे) - प्रत्येकी रु.८.०० लक्ष) ३२.००

ब. गट क्र. ३ (अ व ब वर्ग नगरपालिका)

- (१) पहिली फेरी (नगरपालिकेतील स्वच्छ पार्षद वॉर्ड) - निरंक
- (२) दुसरी फेरी (विभागनिहाय स्वच्छ नगरपालिका)
- (i) प्रथम बक्षीस - रु. १२.०० लाख
- (ii) द्वितीय बक्षीस - रु. १०.०० लाख
- (iii) तृतीय बक्षीस - रु. ८.०० लाख

रु.३०.०० लाख X ६ विभाग = १८०.००

- (३) तिसरी (राज्यस्तरीय) फेरी (राज्यातील सर्वात स्वच्छ नगरपालिका)
- (i) प्रथम बक्षीस - रु. ४०.०० लाख
- (ii) द्वितीय बक्षीस - रु. ३०.०० लाख
- (iii) विशेष (क्षेत्रीय) बक्षिसे (२) - (रु. ५.०० लाख (प्रत्येकी) X २) = ८०.००

- क. गट क्र. ४ (क वर्ग नगरपालिका / नगरपंचायती)
- (१) पहिली फेरी (नगरपालिका/नगरपंचायतीमधील स्वच्छ पार्षद वॉर्ड)- निरंक
- (२) दुसरी फेरी (विभागनिहाय स्वच्छ नगरपालिका / नगरपंचायत)

अ. नियमित बक्षिसे

- (i) प्रथम बक्षीस - रु. १२.०० लाख
- (ii) द्वितीय बक्षीस - रु. १०.०० लाख
- (iii) तृतीय बक्षीस - रु. ८.०० लाख

रु.३०.०० लाख X ६ विभाग = १८०.००

ब. प्रोत्साहनात्मक बक्षिसे :-

- a) २५ पेक्षा अधिक परंतु ३५ पेक्षा कमी
नगरपालिका / नगरपंचायती असलेले विभाग (२ विभाग)
प्रत्येकी एक विशेष बक्षिस - रु.५.०० लाख X २ विभाग = १०.००
- b) ३५ पेक्षा अधिक नगरपालिका/ नगरपंचायती असलेले विभाग (१ विभाग)
दोन विशेष बक्षिसे - प्रत्येकी रु.५.०० लाख X २ बक्षिसे = १०.००

- (३) तिसरी (राज्यस्तरीय) फेरी
(राज्यातील सर्वात स्वच्छ नगरपालिका/नगरपंचायत)
- (i) प्रथम बक्षीस - रु. ४०.०० लाख
- (ii) द्वितीय बक्षीस - रु. ३०.०० लाख
- (iii) विशेष (क्षेत्रीय) बक्षिसे (२) - (रु. ५.०० लाख (प्रत्येकी) X २)= ८०.००

राज्य शासनाकडून द्यावयाची बक्षिसाची एकूण रक्कम ७९१.०० लक्ष

(IV) संत गाडगेबाबा नागरी स्वच्छता अभियानांतर्गत स्वच्छता स्पर्धेसाठी आखण्यात आलेला कृती कार्यक्रम खालीलप्रमाणे असेल :-

दिनांक ११ व १२ नोव्हेंबर	दूरदर्शन/आकाशवाणीवरून अथवा पत्राद्वारे मा.मुख्यमंत्री/मा. मंत्री, पाणी पुरवठा व स्वच्छता हे नागरी जनतेला नागरी स्वच्छता अभियानात सक्रीय सहभागी होण्यास आवाहन करतील.
दिनांक १२ व १३ नोव्हेंबर	अभियानाची पूर्वतयारी संबंधित नागरी संस्थांचे नगरसेवक अधिकारी, स्थानिक जनता, स्वयंसेवी संस्था, महिला मंडळे, सार्वजनिक मंडळे इत्यादींच्या विशेष सभा घेऊन संबंधित क्षेत्रातील जनतेला दिनांक १४ नोव्हेंबर पासून सुरु होणाऱ्या नागरी स्वच्छता अभियानात सक्रीय सहभागी होण्याचे आवाहन करतील.
दिनांक १४ नोव्हेंबर	औपचारिक सुरुवात दिनांक १४ नोव्हेंबर रोजी राज्यातील सर्व महागनरपालिका/नगरपालिका/नगरपंचायतीत महापौरांच्या/नगराध्यक्षांच्या अध्यक्षतेखाली नागरी सभा घेण्यात येतील. या सभेला राज्य, विभाग व जिल्हा स्तरावरील विशेष अधिकारी हजर राहून मार्गदर्शन करतील.
दिनांक १५ नोव्हेंबर ते २८ डिसेंबर	च्या दरम्यान दररोज ठरवून दिलेल्या विषयावर आपापल्या संस्था/विभागातील सद्यःस्थितीचा आढावा घेऊन आवश्यकतेनुसार कृती कार्यक्रम आखणे व त्याची प्रभावी अंमलबजावणी करण्यासाठी नागरिकांना, कर्मचाऱ्यांना व इतरांना विशेषतः सामाजिक व सांस्कृतिक संस्था व मंडळांना प्रात्यक्षिके दाखविणे, प्रचार व प्रसार माध्यमांचा जास्तीत जास्त उपयोग करून जागृत व प्रोत्साहित करणे व त्यानुसार प्रत्येक दिवसाचे महत्व विचारात घेऊन खालीलप्रमाणे कार्यक्रम आयोजित करणे :-
दिनांक १५ व १६ नोव्हेंबर	शहर सफाई व कचरा मुक्ती दिवस - घन कचरा व्यवस्थापन : यात घन कचरा संकलन, पृथक्कीकरण, वाहतूक व्यवस्थापन, वापर प्रक्रिया व त्यातून मूल्यनिर्मिती, अंतिम विल्हेवाट आदींचा समावेश असावा.
दिनांक १७ व १८ नोव्हेंबर	शौचालय दिवस - बांधकाम, व्यवस्थापन व वापर : यात वैयक्तिक व सार्वजनिक शौचालये या दोन्हीचा समावेश असावा.
दिनांक १९ व २० नोव्हेंबर	गटारे, सांडपाणी व मलनिःसारण व्यवस्थापन दिवस - सांडपाण्याच्या/ पाऊस पाण्याच्या निचऱ्याची व्यवस्था, प्रक्रिया केल्यानंतर सांडपाण्याचा पुनर्वापर व त्यातून मूल्यनिर्मिती, गटारांवरून अतिक्रमणे हटविणे व त्यांना स्वच्छ/सुधारित करणे इ.बाबींचा समावेश असावा.
दिनांक २१ व २२ नोव्हेंबर	सार्वजनिक व वैयक्तिक स्वच्छता दिवस - यामध्ये शाळा, महाविद्यालये, शासकीय/निम शासकीय कार्यालये, बाजारपेठा, दवाखाने, सार्वजनिक बगीचे, वाहनतळ, बस स्थानक, रिक्शा/टॅक्सी स्थानके येथील स्वच्छता व व्यवस्थापन इ.बाबींचा समावेश असावा.
दिनांक २३ व २४ नोव्हेंबर	पेय जल दिवस - यात पिण्याच्या पाण्याची तरतूद, शुध्दीकरण, पाण्याची वितरण व्यवस्था, पाण्याचा वापर, पाण्याचे प्रभावी व्यवस्थापन, इ. वर चर्चासत्र, प्रात्यक्षिके, भेटी इ.
दिनांक २५ व २६ नोव्हेंबर	खाद्यपेय दर्जा तपासणी दिवस - उपाहारगृहे, रस्त्यावरील टप-या, झुणका भाकर केंद्र, भेळपुरी गाड्या, मिठाईची दुकाने, थंड पेय विक्री केंद्रे इ. ठिकाणी असलेली स्वच्छता, खाद्य व पेय पदार्थांचा दर्जा इ. तपासणी मोहीम.

दिनांक २७ व २८ नोव्हेंबर	सार्वजनिक आरोग्य संवर्धन दिवस - संबंधित महानगरपालिका/ नगरपालिका क्षेत्रातील एकूण आरोग्य; यात साथीचे रोग प्रतिबंधन, लसीकरण कुटुंबनियोजन, शस्त्रक्रिया शिबीर इ. बाबींची तपासणी करून कार्यक्रम घेणे.
दिनांक २९ व ३० नोव्हेंबर	प्लॅस्टिक व तत्सम वस्तू निर्मूलन दिवस - खाद्यपदार्थ अथवा थंड पेय यांच्या निकामी झालेल्या प्लॅस्टिक पिशव्या, प्लॅस्टिक बाटल्या (थंड पाण्याच्या) अथवा कागदांचे छोटे बॉक्स इतस्ततः पडलेले असतात. त्याचे निर्मूलन, कमी मायक्रॉनचे प्लॅस्टीक न वापरण्याचा निर्णय, त्याचे नियमन, सामूहिक दंडनिय कार्यवाहीचे निकष व अंमलबजावणीची प्रक्रिया.
दिनांक १ व २ डिसेंबर	अनाधिकृत बांधकाम व अतिक्रमण निर्मूलन दिवस - अनधिकृत बांधकामे व अतिक्रमणे यामुळे सार्वजनिक ठिकाणे नाहीशी होणे, रहदारीला अडथळा येणे, शहराचे सौंदर्य नष्ट होणे, गटारे व सांडपाणी विल्हेवाट व्यवस्थापन कोलमडून पडते व एकंदरीत नागरी नियोजन नष्ट होते म्हणून अनाधिकृत बांधकामे व अतिक्रमणे हटविण्याची मोहीम हाती घेणे.
दिनांक ३ व ४ डिसेंबर	बेकायदेशीर फलक व जाहिराती निर्मूलन दिवस - शहरात जागोजागी सार्वजनिक ठिकाणी असलेले मोठेमोठे जाहिरातीचे फलक, अशिल्ल जाहिराती असलेले फलक टांगलेले अथवा भिंतीवर चिकटवलेले असतात. अशा फलकांमुळे अथवा जाहिरातीमुळे शहराच्या सौंदर्यास बाधा येते. असे फलक/जाहिराती याचे सनदशीर मार्गाने निर्मूलन.
दिनांक ५ व ६ डिसेंबर	शहर सौंदर्यीकरण दिवस - यात शहराचे नियोजन, बांधकाम, बागा व त्यांचे व्यवस्थापन, क्रीडांगणे व मैदाने यात मुलांना खेळण्यासाठी व्यवस्था करणे. व्यायामशाळा दिवस, वेगवेगळ्या वैयक्तिक स्पर्धांचे आयोजन करणे इ.
दिनांक ७ व ८ डिसेंबर	वृक्षारोपण व वृक्षसंगोपन दिवस - यात रस्त्याच्या कडेला व सार्वजनिक ठिकाणी इ. जाडे लावणे, घरासमोरील फुलांच्या छोट्या झाडांच्या कुंड्या, वेली सार्वजनिक तसेच शाळेसमोर छोट्या बागा इ. लावण्याचा कार्यक्रम व संगोपन कार्यक्रम.
दिनांक ९ व १० डिसेंबर	व्यसन मुक्ती दिवस - यात दारु, सिगारेट, पान, गुटखा बंदी पाळली जाते का, याची तपासणी तसेच अंमली पुड्या इ. निर्मूलन, यावर नियंत्रणासाठी व्यवस्था तपासणी मोहीम.
दिनांक ११ व १२ डिसेंबर	सामाजिक सेवाभावी संस्थांचा सहभाग दिवस - संबंधित महानगरपालिका/ नगरपालिका/नगरपंचायत क्षेत्रात सामाजिक सेवाभावी संस्थांचे नागरी स्वच्छता कार्यात सहयोग व योगदान, महिलांचा सहभाग, कार्यशाळा घेणे इ.
दिनांक १३ डिसेंबर	संकल्प दिवस - आपले शहर स्वच्छ व सुंदर ठेवण्यासाठी सर्व पदाधिकारी, अधिकारी आणि जनतेने सतत व सर्वतोपरी प्रयत्नशील राहण्यासाठी संकल्प करणे.
दिनांक १४ डिसेंबर ते ३१ जानेवारी	तपासणी समितीला सामोरे जाण्यासाठी आपापले स्तरावर कृती कार्यक्रमानुसार आपापल्या पद्धतीने तयारी करणे.
दिनांक १ फेब्रुवारी ते ३१ मार्च	गट क्र.१, २, ३ व ४ मधील पहिल्या फेरीच्या स्वच्छ पार्षद वॉर्ड स्पर्धा (प्रथम फेरीतील स्पर्धा) - यासाठी प्रथम स्वतःचे स्तरावर महानगरपालिकेने, नगरपालिकेने व नगरपंचायतीने स्वच्छ पार्षद वॉर्ड स्पर्धा आयोजित करून तपासणी पूर्ण करावी आणि बक्षिसपात्र पार्षद वॉर्डचा बक्षिस वितरण समारंभ आयोजित करून स्वःनिधीतून बक्षिसे प्रायोजित करून द्यावीत.

दिनांक १ एप्रिल ते ७ एप्रिल	शासनाकडून वेबसाईट कार्यान्वित करण्यात आल्यानंतर महानगरपालिका / नगरपालिका यांना अभियानाच्या त्यांच्या स्तरावरील अंमलबजावणीबाबतची माहिती वेबसाईटवर भरण्यासाठी अंतीम मुदत
दिनांक १० एप्रिल ते १५ जुलै (दुसऱ्या फेरीतील स्पर्धा)	<p>महानगरपालिका तपासणी समितीच्या भेटी :-</p> <p>गट क्र.१ आणि २ मधील महानगरपालिकांच्या दुसऱ्या फेरीच्या स्पर्धा ह्या काळात पूर्ण कराव्यात. महानगरपालिका आयुक्तांच्या अध्यक्षतेखालील तपासणी समिती या काळात त्यांना शासनाने नेमून दिलेल्या दुसऱ्या महानगरपालिकेस भेटी देऊन त्या महानगरपालिकेतील गुणानुक्रमे १ किंवा २ (निकषानुसार) स्वच्छ प्रशासकीय वॉर्डाची निवड करून शासनाकडे अहवाल सादर करतील. शासनाकडून धनादेश व प्रमाणपत्रे प्राप्त झाल्यानंतर बक्षिसे प्रदान करण्यासाठी बक्षिस वितरण समारंभाचे आयोजन करतील. या फेरीचा पारितोषिक वितरण समारंभ महानगरपालिका आयुक्तांच्या हस्ते संपन्न करावा.</p> <p>विभागीयस्तर तपासणी समितीच्या भेटी : ही गट क्र. ३ मधील अ, व ब वर्ग नगरपालिका आणि गट क्र. ४ मधील क वर्ग नगरपालिका/ नगरपंचायत स्वच्छता स्पर्धेची दुसरी फेरी असेल. यात विभागीय आयुक्तांच्या अध्यक्षतेखाली गठीत केलेली विभागस्तरीय निवड समिती शासनाने नेमून दिलेल्या विभागातील गट क्र. ३ मधील अ व ब वर्ग नगरपालिकांची तपासणी करेल. तसेच, उप विभागीय आयुक्तांच्या अध्यक्षतेखाली गठीत केलेली विभागस्तरीय निवड समिती शासनाने नेमून दिलेल्या विभागातील गट क्र.४ मधील क वर्ग नगरपालिका / नगरपंचायतींची तपासणी करेल. या दोन्ही तपासणी समित्या संबंधित विभागांमधील बक्षिसपात्र नगरपालिकांची निवड करून तपासणी केलेल्या सर्व नगरपालिकांचा गुणांकन अहवाल शासनाकडे सादर करतील. शासनाकडून धनादेश व प्रमाणपत्रे प्राप्त झाल्यानंतर बक्षिसे प्रदान करण्यासाठी बक्षिस वितरण समारंभाचे आयोजन करतील. या फेरीचा पारितोषिक वितरण समारंभ विभागीय आयुक्तांच्या हस्ते संपन्न करावा.</p>
दिनांक १ ऑगस्ट ते ३० सप्टेंबर (तिसऱ्या फेरीतील स्पर्धा)	<p>प्रधान सचिव, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग आणि प्रधान सचिव, नगर विकास विभाग यांच्या अध्यक्षतेखालील राज्यस्तरीय समित्यांच्या भेटी :-</p> <p>१. महानगरपालिकांसाठी वर्गीकृत केलेल्या दोन उपगटांमधून (गट क्र. १ व २) प्रत्येकी १ राज्यस्तरीय सर्वात स्वच्छ महानगरपालिका निवडीसाठी (प्रधान सचिव, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग यांचे अध्यक्षतेखालील समिती)</p> <p>२. अ, ब व क वर्ग नगरपालिका/नगरपंचायतींमधून प्रत्येक महसूल विभागातून विभागीय समितीने निवडलेल्या प्रथम क्रमांकाच्या नगरपालिका/नगरपंचायतींना राज्यस्तरीय समितीच्या भेटी. (प्रधान सचिव, नगर विकास विभाग यांचे अध्यक्षतेखालील समिती)</p>
-----	स्पर्धेच्या या राज्यस्तरीय (तिसऱ्या) फेरीचा पारितोषिक वितरण समारंभ शासनातर्फे निश्चित होणाऱ्या तारखेस मा. मुख्यमंत्री महोदय यांच्या हस्ते आयोजित करण्यात येईल.

(V) संत गाडगेबाबा नागरी स्वच्छता अभियानामध्ये राज्यातील सर्व नागरी संस्थांना सहभागी होणे अनिवार्य करणेबाबत

संत गाडगेबाबा नागरी स्वच्छता अभियानांतर्गत घेण्यात येणाऱ्या स्पर्धेत भाग घेण्यासाठी जरी कोणत्याही नागरी संस्थेस सक्तीचे नसले तरी, या अभियानाचा उद्देश आणि स्पर्धेसाठी विहीत केलेले निकष विचारात घेतल्यास प्रत्येक शहराच्या मूलभूत व सर्वांगीण विकासासाठी प्रत्येक नागरी संस्थेने या अभियानात सहभागी होणे आवश्यक आहे. त्या अनुषंगाने :-

अ. प्रत्येक महानगरपालिका आयुक्त, नगरपालिकांचे मुख्याधिकारी तसेच, अभियानाच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी क्षेत्रीय स्तरावर नेमण्यात आलेले संबंधित सर्व अधिकारी / कर्मचारी यांच्या कामाचे वार्षिक मुल्यमापनाचे वेळी, संत गाडगेबाबा नागरी स्वच्छता अभियानाचे सर्व निकष अंमलात आणण्यासाठी केलेल्या कामाबाबतची नोंद गोपनीय अहवालामध्ये घेण्यात येईल.

ब. संत गाडगेबाबा नागरी स्वच्छता अभियानांतर्गत स्पर्धेसाठी विहीत केलेल्या निकषांबाबत केलेल्या कार्यवाहीची माहिती / सद्यःस्थिती राज्यातील सर्व नागरी संस्थांना भरता येण्यासाठी शासनाकडून वेबसाईट तयार करण्यात येत आहे. सदर वेबसाईट तयार करून शासनामार्फत कार्यान्वित झाल्यानंतर प्रतीवर्षी अभियान सुरू झाल्यापासून दिनांक ७ एप्रिल पर्यंत राज्यातील सर्व महानगरपालिका / नगरपालिका यांनी वेबसाईटवरील माहिती संपूर्णतः भरणे आवश्यक आहे. त्यानंतर भरण्यात आलेल्या माहितीची संबंधित वर्षाच्या स्पर्धेसाठी नोंद घेतली जाणार नाही.

(VI) स्पर्धेच्या विविध स्तरांवरील फेऱ्यांसाठी गठीत केलेल्या तपासणी समित्या समिती रचना, कार्यपद्धती व बक्षिसे

१) गट क्र.१ आणि २ मधील महानगरपालिकांमधील तिन्ही स्तरांवरील स्पर्धासाठी गठीत केलेल्या तपासणी समित्या :

(अ) महानगरपालिकेतील प्रत्येक प्रशासकीय वॉर्डातील सर्वात स्वच्छ २ पार्षद वॉर्डाची निवड करण्यासाठी (प्रथम फेरी) खालीलप्रमाणे तपासणी समिती असेल :-

(१) प्रशासकीय वॉर्ड अधिकारी (महानगरपालिका आयुक्तांनी निवडलेला)	--	अध्यक्ष
(२) विरोधी पक्षनेता यांनी निवडलेला	-	सदस्य
(३) प्रभाग अभियंता	--	सदस्य
(४) प्रभाग आरोग्य अधिकारी	--	सदस्य
(५) प्रभाग शिक्षणाधिकारी	--	सदस्य
(६) स्वयंसेवी संस्थेचा एक प्रतिनिधी (महानगरपालिका आयुक्तांनी नियुक्त केलेला)	--	सदस्य
(७) एक पत्रकार (महानगरपालिका आयुक्तांनी नियुक्त केलेला)	--	सदस्य
(८) अन्य पार्षद वॉर्ड अधिकारी (महानगरपालिका आयुक्तांनी निवडलेला)	--	सदस्य सचिव

टीप : पार्षद वॉर्ड म्हणजे नगरसेवकांच्या निवडणुकीसाठी गठीत निवडणुक प्रभाग असे समजण्यात यावे.

ज्या प्रशासनिक वॉर्डातील पार्षद वॉर्डाची निवड करायची आहे, त्यासाठी वरील तपासणी समितीतील महानगरपालिकेतील अध्यक्ष/सदस्य, तो प्रशासनिक वॉर्ड सोडून रॅण्डम पद्धतीने निवडलेल्या इतर प्रशासनिक वॉर्डातून असावेत. परंतु, परस्पर (mutual) प्रशासनिक वॉर्डातील नसावेत. या पद्धतीने समिती अध्यक्षांची निवड संबंधित महानगरपालिकेचे आयुक्त निश्चित करतील. सदर स्तरावरील तपासणी समितीमधील सर्व पदाधिकारी व अधिकारी संबंधित महानगरपालिकेतूनच असतील.

पहिल्या फेरीमध्ये, संबंधित महानगरपालिकेतील पार्षद वॉर्डांचे सर्व निकषांतर्गत मूल्यमापन करणे शक्य नसल्यामुळे स्पर्धेतील तपासणीसाठी विहीत केलेल्या १० निकषांपैकी केवळ शौचालय व्यवस्थापन, घनकचरा व्यवस्थापन, सार्वजनिक आरोग्य, नागरी सुविधांची उपलब्धता, शहर रचना आणि सार्वजनिक लोकसहभाग या ६ निकषांतर्गत प्रत्येक पार्षद प्रभागाची तपासणी करण्यात यावी. तपासणीअंती प्रत्येक प्रशासनिक वॉर्डातून गुणानुक्रमाने प्रथम व द्वितीय क्रमांकांच्या पार्षद प्रभागांची निवड करण्यात यावी. यासाठी महानगरपालिकेतील प्रत्येक प्रशासनिक वॉर्डात येणाऱ्या पार्षद वॉर्डांमध्ये प्रशासनिक वॉर्ड स्तरावर स्पर्धा घेऊन प्रत्येक प्रशासनिक वॉर्डातील सर्वात स्वच्छ २ (दोन) पार्षद वॉर्डांची निवड करण्यात यावी. एखादा पार्षद वॉर्ड एकापेक्षा अधिक प्रशासनिक वॉर्डांमध्ये पडत असल्यास, त्या पार्षद वॉर्डातील सर्वाधिक मतदार ज्या प्रशासनिक वॉर्डांमध्ये येतात, त्या प्रशासनिक वॉर्डांमध्ये स्पर्धेसाठी त्यांचा समावेश करण्यात यावा.

या फेरीतील बक्षीसे संबंधित महानगरपालिकेकडून त्यांच्या निधीतून किंवा प्रायोजित करून देण्यात यावीत. [परिच्छेद III (अ) (१)]

(ब) प्रत्येक महानगरपालिकेतील सर्वात स्वच्छ प्रशासनिक वॉर्डांची निवड (दुसरी फेरी) करण्यासाठी खालीलप्रमाणे तपासणी समिती असेल :-

१. महानगरपालिका आयुक्त अथवा त्यांनी नियुक्त केलेले अतिरिक्त आयुक्त --	अध्यक्ष
२. महानगरपालिकेचे मुख्य किंवा उप मुख्य अभियंता, पाणी पुरवठा --	सदस्य
३. महानगरपालिकेचे शहर किंवा उप शहर अभियंता --	सदस्य
४. महानगरपालिकेचे मुख्य किंवा उप मुख्य आरोग्य अधिकारी --	सदस्य
५. महानगरपालिकेचे मुख्य किंवा उप मुख्य शिक्षणाधिकारी --	सदस्य
६. एका स्वयंसेवी संस्थेचे प्रतिनिधी (महानगरपालिका आयुक्तांनी नियुक्त केलेला)-	सदस्य
७. एक पत्रकार (महापौरांनी नियुक्त केलेला) --	सदस्य
८. उपायुक्त (स्वच्छता विषय हाताळणारे) --	सदस्य सचिव

टीप : सदर तपासणी समितीतील अधिकारी/पदाधिकारी दुसऱ्या महानगरपालिकेतील असतील. वरील तपासणी समितीतर्फे कोणत्या महानगरपालिकाचे पदाधिकारी/अधिकारी यांनी दुसऱ्या कोणत्या महानगरपालिकांतील प्रशासनिक वॉर्डांचे मूल्यमापन करायचे आहे, त्याबाबतचा तपशील दरवर्षी शासनातर्फे निश्चित करण्यात येईल.

या फेरीमध्ये राज्यातील प्रत्येक महानगरपालिकेतून स्वच्छ प्रशासनिक वॉर्डांच्या निवडीसाठी, किती व कोणत्या प्रशासकीय वॉर्डांची तपासणी करावयाची आहे, त्यांचा गुणानुक्रम खालीलप्रमाणे ठरविण्यात येईल :-

पहिल्या फेरीमध्ये संबंधित प्रशासकीय वॉर्डातील
सर्व पार्षद वॉर्डांना मिळालेल्या गुणांची बेरीज
त्या प्रशासकीय वॉर्डातील पार्षद वॉर्डांची संख्या

वरील गुणसुत्रानुसार गुणानुक्रमे ज्या महानगरपालिकेतील प्रशासनिक वॉर्डांची संख्या १० अथवा त्यापेक्षा जास्त आहे, त्या महानगरपालिकेतून किमान पहिल्या ६ प्रशासकीय वॉर्डांची तपासणी करण्यात येईल आणि १० पेक्षा कमी प्रशासकीय वॉर्ड असलेल्या महानगरपालिकेतील किमान ४ प्रशासकीय वॉर्डांची तपासणी करण्यात येईल.

तपासणीअंती, जर महानगरपालिकेतील प्रशासनिक वॉर्डांची संख्या १० अथवा त्यापेक्षा जास्त असेल तर गुणानुक्रमे प्रथम व द्वितीय क्रमांकाची २ बक्षीसे देण्यात येतील. तसेच, जर महानगरपालिकेतील प्रशासनिक वॉर्डांची संख्या १० पेक्षा कमी असेल तर प्रथम क्रमांकाचे एकच बक्षिस देण्यात येईल. ज्या महानगरपालिकांमध्ये प्रशासनिक वॉर्ड गठीत करण्यात आले नसतील तेथे सर्व पार्षद वॉर्डांना ६ ते ७ गटात विभागून अशा प्रत्येक भागास प्रशासनिक वॉर्ड गृहित धरून स्पर्धा घेण्यात येईल. याबद्दलचा निर्णय

संबंधित महापालिकेने स्पर्धा सुरु होण्याआधी घ्यावा व त्याप्रमाणे शासनास कळवावे. या स्पर्धेसाठी मुल्यांकनाची पद्धत परिशिष्ट- ब प्रमाणे असेल.

या फेरीतील बक्षिसे राज्य शासनाकडून देण्यात येतील. [परिच्छेद III (अ) (१)]

(क) राज्यस्तरीय तपासणी समिती :

महानगरपालिकांमधील दोन्ही उपगटांमधून (गट क्र. १ व २) राज्यातील प्रत्येकी १ सर्वात स्वच्छ महानगरपालिका निवडीसाठी (तिसरी फेरी) खालीलप्रमाणे राज्यस्तरीय तपासणी समिती असेल :-

१. प्रधान सचिव, पाणी पुरवठा व स्वच्छता	--	अध्यक्ष
२. महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरणाचे सदस्य सचिव	--	सदस्य
३. सह सचिव/उप सचिव, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग (नागरी धोरण हाताळणारे)	--	सदस्य
४. आरोग्य संचालक-महाराष्ट्र राज्य किंवा सहसंचालक दर्जापेक्षा कमी नसलेले त्यांचे प्रतिनिधी	--	सदस्य
५. शिक्षण संचालक किंवा सहसंचालक दर्जापेक्षा कमी नसलेले त्यांचे प्रतिनिधी	--	सदस्य
६. संचालक, नगररचना किंवा सहसंचालक दर्जापेक्षा कमी नसलेले त्यांचे प्रतिनिधी	--	सदस्य
७. एक पत्रकार (मंत्री, पा.पु.व स्व. यांनी निवडलेले)	--	सदस्य
८. सेवाभावी संस्थेचा एक प्रतिनिधी (प्रधान सचिव, पा.पु.व स्व. यांनी निवडलेला)	--	सदस्य
९. वरिष्ठ सल्लागार, घनकचरा व्यवस्थापन कक्ष, अखिल भारतीय स्थानिक स्वराज्य संस्था, मुंबई	--	सदस्य
११.संचालक, नगरपालिका प्रशासन	--	सदस्य सचिव

तिसऱ्या (राज्यस्तरीय) फेरीमध्ये राज्यातील सर्व महानगरपालिकांमधून प्रत्येक उपगटातील (गट क्र. १ व २) प्रत्येकी सर्वात स्वच्छ एक महानगरपालिका निवडण्यासाठी किती व कोणत्या महानगरपालिकांची तपासणी करावयाची आहे, त्यांचा गुणानुक्रम खालीलप्रमाणे ठरविण्यात येईल :-

द्वितीय फेरीमध्ये संबंधित महानगरपालिकेतील सर्व प्रशासकीय वॉर्डाना मिळालेल्या गुणांची बेरीज त्या महानगरपालिकेतील प्रशासकीय वॉर्डची संख्या

वरील गुणसुत्रानुसार गुणानुक्रमे प्रत्येक उपगटातून (गट क्र. १ व २) किमान पहिल्या ५ ते ६ महानगरपालिकांची तपासणी करण्यात येईल. प्रत्येक उपगटातून (गट क्र. १ व २) किती व कोणकोणत्या महानगरपालिकांची सर्वसाधारण आणि विशेष तपासणी करावयाची याबाबतचा निर्णय समितीचे सदस्य सचिव समितीच्या अध्यक्षांच्या अनुमतीने घेतील. तपासणीअंती प्रत्येक उपगटातून राज्यस्तरावर प्रत्येकी १ स्वच्छ महानगरपालिका निवडण्यात येईल.

तसेच, निर्धारित विशिष्ट क्षेत्रात (Sector) केलेल्या अत्युत्कृष्ट कामासाठी गट क्र. १ व २ मधील महानगरपालिकांमधून प्रत्येकी २ महानगरपालिका निवडण्यासाठी राज्यस्तरीय समितीचे सदस्य सचिव, आवश्यकता असल्यास, समितीच्या अध्यक्षांची अनुमती घेऊन एकूण ४ सदस्यांची उप समिती स्थापन करतील आणि या उप समितीमार्फत क्षेत्रीय पारितोषिकांसाठी महानगरपालिकांची तपासणी करण्यात येईल.

* राज्यस्तरीय विशेष बक्षिसांसाठी विचारात घ्यावयाची क्षेत्रे :

- घनकचरा व्यवस्थापन
- शौचालय व सांडपाणी व्यवस्थापन
- पाणी पुरवठा व व्यवस्थापन
- सार्वजनिक लोकसहभाग

या फेरीची मुल्यांकन पद्धत परिशिष्ट-क प्रमाणे असेल.

या फेरीतील सर्व बक्षिसे राज्य शासनाकडून राज्य शासनामार्फत आयोजित करण्यात येणाऱ्या पारितोषिक वितरण समारंभामध्ये देण्यात येतील. [परिच्छेद III (अ) (३)]

२) गट क्र. ३ व ४ साठी विविध स्तरावरील स्पर्धासाठी तपासणी समित्या :

(अ) नगरपालिका/नगरपंचायतस्तरीय तपासणी समिती (पहिली फेरी) :

गट क्रमांक ३ व ४ मधील प्रत्येक नगरपालिकेतील सर्व पार्षद वार्डांची तपासणी करण्यात यावी.

प्रत्येक नगरपालिकेतील प्रथम फेरीच्या स्पर्धेसाठी तपासणी समिती खालीलप्रमाणे असेल :-

१. मुख्याधिकारी	--	अध्यक्ष
२. दोन अन्य पार्षद	--	सदस्य (२)
(एक नगराध्यक्षांनी निवडलेला व एक विरोधी पक्ष नेता यांनी निवडलेला)		
३. एक शासकीय/निम शासकीय वैद्यकीय अधिकारी	--	सदस्य
४. एक शासकीय/निम शासकीय माध्यमिक/उच्च माध्यमिक शाळेचे मुख्याध्यापक	--	सदस्य
५. एका सेवाभावी संस्थेचे प्रतिनिधी (मुख्याधिकाऱ्यांनी निवडलेले)	--	सदस्य
६. एक पत्रकार (नगरपालिका/नगरपंचायत अध्यक्षांनी निवडलेले)	--	सदस्य
७. एक नगरपालिका/नगरपंचायतीचे अधिकारी	--	सदस्य सचिव
(शक्यतो स्वच्छता, आरोग्य, पाणी पुरवठा, जलनिःसारण, महिला व बाल कल्याण विषयाशी निगडित)		

पहिल्या फेरीमध्ये, संबंधित नगरपालिकेतील पार्षद वॉर्डांचे सर्व निकषांतर्गत मुल्यमापन करणे शक्य नसल्यामुळे स्पर्धेतील तपासणीसाठी विहीत केलेल्या १० निकषांपैकी केवळ शौचालय व्यवस्थापन, घनकचरा व्यवस्थापन, सार्वजनिक आरोग्य, नागरी सुविधांची उपलब्धता, शहर रचना आणि सार्वजनिक लोकसहभाग या ६ निकषांतर्गत प्रत्येक पार्षद प्रभागाची तपासणी करण्यात यावी. तपासणीअंती प्रत्येक नगरपालिकेतून गुणानुक्रमाने प्रथम व द्वितीय क्रमांकांच्या पार्षद प्रभागांची निवड करण्यात यावी.

या फेरीतील बक्षिसे संबंधित नगरपालिकेकडून त्यांच्या निधीतून किंवा प्रायोजित करून देण्यात यावीत. [परिच्छेद III (ब) (१) व परिच्छेद III (क) (१)]

(ब) दुसऱ्या फेरीतील विभागस्तरीय समित्या खालीलप्रमाणे गठीत करण्यात येत

आहेत :-

(१) गट क्र. ३ मधील नगरपालिकांची तपासणी करण्यासाठी विभागीय आयुक्तांच्या अध्यक्षतेखालील एकूण ९ सदस्यांची समिती खालीलप्रमाणे स्थापन करण्यात येत आहे :-

१. विभागीय आयुक्त	--	अध्यक्ष
२. विभागीय मुख्य अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम विभाग	--	सदस्य
३. विभागीय मुख्य अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण	--	सदस्य
४. विभागीय उपसंचालक, आरोग्य	--	सदस्य
५. विभागीय उपसंचालक, नगर रचना	--	सदस्य
६. विभागीय उपसंचालक शिक्षण	--	सदस्य
७. सेवाभावी संस्थेचा एक प्रतिनिधी (विभागीय आयुक्तांनी निवडलेला)	--	सदस्य
८. एक पत्रकार (विभागीय आयुक्तांनी निवडलेला)	--	सदस्य
९. संबंधित विभागातील १ जिल्हाधिकारी (विभागीय आयुक्तांनी निवडलेला)	--	सदस्य सचिव

टीप : वरील विभागस्तरीय तपासणी समिती दुसऱ्या महसूल विभागातील असेल. त्यासंबंधीचा तपशील दरवर्षी शासनातर्फे निश्चित करण्यात येईल.

वरील तपासणी समितीने शासनाने नेमून दिलेल्या विभागातील सर्व जिल्ह्यांमधील अ व ब वर्ग नगरपालिकांची तपासणी करून त्या विभागातून ३ सर्वात स्वच्छ नगरपालिकांची निवड करावी.

या फेरीतील बक्षीसे राज्य शासनाकडून देण्यात येतील. [परिच्छेद III (ब) (२)]

(२) गट क्र. ४ मधील नगरपालिका / नगरपंचायतींची तपासणी करण्यासाठी उप विभागीय आयुक्तांच्या अध्यक्षतेखालील एकूण ९ सदस्यांची समिती खालीलप्रमाणे स्थापन करण्यात येत आहे :-

१. विभागीय उपआयुक्त (नगरपालिका प्रशासन पहाणारे)	--	अध्यक्ष
२. विभागातील अधिक्षक अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम विभाग (विभागीय आयुक्तांनी निवडलेला)	--	सदस्य
३. विभागीय अधिक्षक अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण (विभागीय आयुक्तांनी निवडलेला)	--	सदस्य
४. विभागीय सहाय्यक संचालक, आरोग्य	--	सदस्य
५. विभागीय सहाय्यक संचालक, नगर रचना	--	सदस्य
६. विभागीय सहाय्यक संचालक शिक्षण	--	सदस्य
७. सेवाभावी संस्थेचा एक प्रतिनिधी (विभागीय आयुक्तांनी निवडलेला)	--	सदस्य
८. एक पत्रकार (विभागीय आयुक्तांनी निवडलेला)	--	सदस्य
९. संबंधित विभागातील उप जिल्हाधिकारी (विभागीय आयुक्तांनी निवडलेला)	--	सदस्य सचिव

टीप : वरील विभागस्तरीय तपासणी समिती दुसऱ्या महसूल विभागातील असेल. त्यासंबंधीचा तपशील दरवर्षी शासनातर्फे निश्चित करण्यात येईल.

प्रत्येक विभागातील सर्व जिल्ह्यांमधील क वर्ग नगरपालिका/नगरपंचायतींची तपासणी करण्यात यावी. तपासणीअंती प्रत्येक विभागातून ३ सर्वात स्वच्छ नगरपालिकांची निवड करण्यात यावी. तसेच, २५ पेक्षा अधिक परंतु ३५ पेक्षा कमी नगरपालिका असलेल्या विभागांमधील तृतीय क्रमांकाखालोखाल गुण प्राप्त करणाऱ्या प्रत्येकी एका नगरपालिकेस रु.५.०० लाखाचे प्रोत्साहनात्मक बक्षिस देण्यात येईल आणि ३५ पेक्षा अधिक नगरपालिका असलेल्या विभागांमधील तृतीय क्रमांकाखालोखाल गुण प्राप्त करणाऱ्या एकूण २ नगरपालिकांना प्रत्येकी रु.५.०० लाखाची प्रोत्साहनात्मक बक्षिसे देण्यात येतील.

या फेरीतील बक्षिसे राज्य शासनाकडून देण्यात येतील. [परिच्छेद III (क) (२)]

(ड) गट क्र. ३ व ४ मधील नगरपालिकांसाठी राज्यस्तरीय तपासणी समिती (राज्यस्तरावरील सर्वात स्वच्छ नगरपालिका /नगरपंचायत निवडण्यासाठी) खालीलप्रमाणे असेल :-

१. प्रधान सचिव , नगर विकास विभाग	--	अध्यक्ष
२. सह सचिव/उप सचिव, पाणी पुरवठा व स्वच्छता (नागरी अभियानाचे काम हाताळणारे)	--	सदस्य
३. महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरणाचे अधिक्षक अभियंता (समन्वय)	--	सदस्य
४. शिक्षण सह संचालक (मुख्यालय)	--	सदस्य
५. आरोग्य सह संचालक (मुख्यालय)	--	सदस्य
६. सह संचालक, नगररचना (मुख्यालय)	--	सदस्य
७. एक पत्रकार (मंत्री, पा.पु.व स्व. यांनी निवडलेला)	--	सदस्य
८. सेवाभावी संस्थेचा एक प्रतिनिधी (प्रधान सचिव, पा.पु.व स्व. यांनी निवडलेला)	--	सदस्य
९. उपसंचालक किंवा संबंधित अधिकारी, नगरपालिका प्रशासन (मुख्यालय) (संचालक, नगरपालिका प्रशासन यांनी निवडलेला)	--	सदस्य सचिव

तिसऱ्या (राज्यस्तरीय) फेरीमध्ये विभागस्तरावर प्रत्येक विभागातून निवडून आलेल्या अ व ब वर्ग नगरपालिका आणि क वर्ग नगरपालिका/ पंचायतींमधून गुणानुक्रमे श्रेष्ठ ठरणाऱ्या प्रत्येक गटातील किमान ६ किंवा कमाल ९ नगरपालिकांची तपासणी करण्यात येईल. किती व कोणकोणत्या नगरपालिका/पंचायतींची सर्वसाधारण आणि क्षेत्रीय तपासणी करावयाची, याबाबतचा निर्णय राज्यस्तरीय समितीचे सदस्य सचिव समितीच्या अध्यक्षांच्या अनुमतीने घेतील. तपासणीअंती राज्यातील प्रत्येक गटातील २ स्वच्छ नगरपालिका गुणानुक्रमे निवडून त्या नगरपालिकांना प्रथम व द्वितीय क्रमांकाची राज्यस्तरीय बक्षिसे देण्यात येतील.

तसेच गट क्र. ३ व ४ मधून निर्धारित विशिष्ट क्षेत्रामध्ये (Sector) उल्लेखनीय कार्य केलेल्या प्रत्येकी २ नगरपालिका/पंचायतींच्या राज्यस्तरीय निवडीसाठी राज्यस्तरीय समितीचे सदस्य सचिव, आवश्यकता असल्यास, समितीच्या अध्यक्षांची अनुमती घेऊन एकूण ४ सदस्यांची उप समिती स्थापन करतील आणि या उप समितीमार्फत क्षेत्रीय पारितोषिकांसाठी नगरपालिका / नगरपंचायतींची तपासणी करण्यात येईल.

* राज्यस्तरीय विशेष बक्षिसांसाठी विचारात घ्यावयाची क्षेत्रे :

- घनकचरा व्यवस्थापन
- शौचालय व सांडपाणी व्यवस्थापन
- पाणी पुरवठा व्यवस्थापन
- सार्वजनिक लोकसहभाग

या फेरीतील बक्षिसे खालीलप्रमाणे राज्य शासनामार्फत पारितोषिक वितरण समारंभ आयोजित करून देण्यात येतील. [परिच्छेद III (ब) (३) व परिच्छेद III (क) (३)]

(VII) विभिन्न समित्यांचा कार्यक्रम व बक्षिस समारंभ पद्धत :-

उपरोक्त कालावधीत राबविण्यात आलेल्या अभियान व तपासणी कार्यक्रमाच्या आधारे बक्षिसपात्र वॉर्डाची व महानगरपालिका/नगरपालिका/नगरपंचायतीची निवड करण्यासाठी प्रत्येक स्तरावरील गठीत करण्यात आलेल्या समित्यांचा कार्यक्रम, बक्षिस समारंभ पद्धत व बक्षिस कोणाच्या हस्ते द्यावयाचे याबाबतचा तपशील परिशिष्ट-ड मध्ये दर्शविल्याप्रमाणे राहिल.

(VIII) संत गाडगेबाबा नागरी स्वच्छता अभियानांतर्गत बक्षिसाबाबतचे नियम :-

१) ज्या महानगरपालिका/नगरपालिका/नगरपंचायती संत गाडगेबाबा नागरी स्वच्छता अभियानात सहभागी होतील व ठरलेल्या कार्यक्रमाप्रमाणे या अभियानांतर्गत ठरलेल्या पहिल्या दिवसापासून कार्यक्रम शहरात घेऊन अभियानाच्या अंमलबजावणीबाबतची माहिती शासनाकडून वेबसाईट कार्यान्वित झाल्यापासून त्या वेबसाईटवर विहीत मुदतीत भरतील, त्याच महानगरपालिका/नगरपालिका/नगरपंचायती स्पर्धेच्या दुसऱ्या फेरीपासून तपासणीस / निवडीस पात्र ठरतील व बक्षिसासाठी अशा महानगरपालिका/नगरपालिका/नगरपंचायतीचा विचार करण्यात येईल.

२) पहिल्या फेरीची स्पर्धा सुरु होण्यापूर्वी संपूर्ण महानगरपालिका/नगरपालिका/नगरपंचायत क्षेत्रात स्वच्छता विषयक कार्यक्रम आयोजित करून, जनजागृती निर्माण करावी जेणे करून अभियान राबविताना स्पर्धेमध्ये लोकसहभाग सुनिश्चित करता येईल, यासाठी प्रत्येक महानगरपालिकांनी/नगरपालिकांनी/नगरपंचायतींनी अत्यंत व्यापक स्वरूपात या अभियानासाठी जनजागृती मोहीम राबविणे अत्यावश्यक आहे. याकरिता अभियानास सुरुवात करण्यापूर्वी प्रत्येक महानगरपालिकेच्या महापौरांचे अध्यक्षतेखाली संबंधित महानगरपालिकेचे आयुक्त, नगरसेवक, अन्य प्रशासकीय अधिकारी, क्षेत्रीय अधिकारी व नोडल अधिकारी यांच्या बैठका आयोजित कराव्यात. या बैठकांस महानगरपालिका क्षेत्रातील स्वयंसेवी संस्था, धर्मदाय संस्था, महिला मंडळे, युवक मंडळे व सार्वजनिक मंडळांच्या प्रतिनिधींना तसेच शहरातील प्रतिष्ठित नागरिकांना बोलाविण्यात यावे व त्यात अभियानाच्या संदर्भात करावयाच्या कामांचा व लोकसहभागाचा इ. तपशील निश्चित करण्यात यावा. अशीच कार्यवाही नगरपालिका/नगरपंचायती-करिता करण्यात यावी.

स्पर्धेच्या पहिल्या फेरीतील बक्षिसे जरी राज्य शासनातर्फे द्यावयाची नसली तरी सुद्धा काही प्रमाणात पहिल्या फेरीतून मिळालेल्या गुणांच्या आधारे राज्यात सर्वात स्वच्छ महानगरपालिका/नगरपालिका/नगरपंचायत निवडली जाणार आहे. सबब, पहिल्या फेरीची स्पर्धा अत्यंत महत्वाची आहे. त्याच्या तयारीसाठी प्रत्येक महानगरपालिकेने/नगरपालिकेने/नगरपंचायतीने संपूर्ण क्षेत्रात स्पर्धात्मक वातावरण निर्मितीसाठी विविध कार्यक्रम घेणे आवश्यक आहे.

३) अभियानांतर्गत स्पर्धेतील कोणत्याही स्तरावरच्या बक्षिसांसाठी नागरी संस्थांनी सर्व निकषांतर्गत एकत्रित किमान ५०% गुण आणि किमान एका निकषांतर्गत ५५% गुण प्राप्त करणे आवश्यक आहे. या अभियानाच्या माध्यमातून शहरातील स्वच्छता आणि नागरी सुविधांमध्ये सतत सुधारणा होण्याची अपेक्षा असल्यामुळे पुढील २ वर्षे त्यांना पुन्हा कोणत्याही बक्षिसासाठी पात्र धरण्यात येणार नाही. ३ वर्षांनंतर (चौथ्या वर्षी) बक्षिसाच्या पात्रतेसाठी गुणांमध्ये किमान १०% वाढ आवश्यक राहिल. अन्यथा चौथ्या वर्षी त्यांना कोणत्याही स्तरावरच्या बक्षिसासाठी पात्र धरले जाणार नाही.

तसेच, राज्य लवकरात लवकर हागणदारी मुक्त होणे हा या अभियानामागील एक मुख्य संकल्प असल्यामुळे स्पर्धेसाठी विहीत केलेल्या निकषांमधील “शौचालय व सांडपाणी व्यवस्थापन” या निकषांतर्गत गुणांकनासाठी तयार केलेल्या उप मुद्द्यांमधील मुद्दा क्र.८ हा “उघडयावर बसण्याची पद्धत बंद करण्यामागील यश” असा असून यातील ८.१ आणि ८.२ हे शासनाच्या हागणदारी मुक्त संकल्पनेशी संबंधित आहेत.

वरील अनुषंगाने, अभियानाच्या स्पर्धेमध्ये प्रत्येक नागरी संस्थेने प्रतिवर्षाप्रमाणेच सहभागी व्हावे. परंतु, स्पर्धेच्या दुसऱ्या फेरीपासून निवडीसाठी पात्र ठरविताना संबंधित नागरी संस्थेच्या क्षेत्रामधील उघडयावर शौचास बसण्याची पद्धत अत्यंत कमी प्रमाणात असावी. म्हणजेच संबंधित म.न.पा. / न.पा. क्षेत्रातील किमान ५०% भाग हागणदारी मुक्त असणे आवश्यक राहिल आणि पुढील प्रत्येक वर्षी संबंधित क्षेत्रातील १०% अधिक भाग हागणदारी मुक्त होणे आवश्यक राहिल.

स्पर्धेतील काही बाबी प्रत्यक्षपणे स्वच्छतेशी निगडीत नसल्या तरी, शहराच्या एकूण नागरी सुविधा, पर्यावरण, आरोग्य आणि राहणीमान या मुद्यांवर त्यांचा प्रभाव असल्याने त्यांचा या अभियानात/स्पर्धेत अंतर्भाव करण्यात आलेला आहे. म्हणून, ह्यासाठी प्रत्येक महानगरपालिका/नगरपालिका/नगरपंचायतीने परिशिष्ट-अ मध्ये नमूद केलेल्या सर्व बाबींबाबत गांभीर्याने कार्यवाही करणे आवश्यक आहे.

- ४) ज्या बाबींमध्ये नागरी संस्थांनी काहीच कार्यवाही केलेली नाही, (उदा.पाणी पुरवठा व्यवस्थापन, दवाखाना इ.) मात्र नागरी संस्थांद्वारे त्या बाबींसाठी वा सुधारणेसाठी नियोजन केलेले असेल अथवा प्रस्ताव असेल तेव्हा अशा बाबींसाठी ० गुण न देता प्रत्येक स्तरावरील समितीने संस्थेच्या नियोजनाची/प्रयत्नांची नोंद घेऊन त्या मुद्यांसाठी विहीत गुणांपैकी कमाल ५०% पर्यंत गुण द्यावेत.
- ५) अभियानात स्पर्धा अभिप्रेत असली तरी, **“नागरी स्वच्छतेतून आरोग्याकडे व पर्यायाने विकास व समृद्धीकडे वाटचाल”** हा या अभियानाचा खरा उद्देश आहे. हे लक्षात घेता, स्पर्धेतून द्वंद्व निर्माण होऊ नये म्हणून, **प्रत्येक स्तरावरील समितीने दिलेला निर्णय हा अंतिम असेल; त्याबाबत कोणत्याही स्तरावर अपिल करता येणार नाही.**
- ६) अभियानांतर्गत राबविलेल्या कार्यक्रमाची तपासणी परिशिष्ट-अ मध्ये नमूद करण्यात आलेल्या बाबींच्या आधारे करून तपासणी समितीतील सर्व सदस्यांनी दिलेल्या गुणांची बेरीज केल्यानंतर त्याला सदस्य संख्येने भागून जी सरासरी येईल तेवढे गुण त्या वॉर्ड/महानगरपालिका/नगरपालिका/ नगरपंचायतीला मिळतील. **अशा प्रकारे गुणांची सरासरी काढल्यानंतर जर ते अपूर्णाकात येत असतील तर त्याचे पूर्णाकात रुपांतर न करता अपूर्णाक गुणांच्या आधारेच निकाल घोषित करण्यात यावा.**
- ७) प्रत्येक स्तरावर उत्कृष्ट वॉर्ड/महानगरपालिका/नगरपालिका/नगरपंचायत निवडताना जर दोन वॉर्ड/ महानगरपालिका/नगरपालिका/ नगरपंचायत यांना समान गुण मिळाले तर, बक्षिसाची रक्कम दोन्ही वॉर्ड/ महानगरपालिका/नगरपालिका/नगरपंचायत यांना विभागून देण्यात येईल. मात्र, पुढील स्तरावरील स्पर्धेसाठी दोन्ही वॉर्ड/महानगरपालिका/नगरपालिका/नगरपंचायतींपैकी चिड्डी पद्धतीने एकाच वॉर्ड/ महानगरपालिका/नगरपालिका/नगरपंचायतीची निवड करून तिचेच नामनिर्देशन करण्यात येईल.
- ८) (अ) गट क्र. ३ व ४ मधील विभाग स्तरावरील पहिल्या आलेल्या नगरपालिका/नगरपंचायती जर, त्यानंतर त्या विभागात प्रतिवर्षी सर्वाधिक गुणांकनास पात्र ठरल्या, तर त्यांना पुन्हा पुढील २ वर्षे विभागस्तरावरील बक्षिसाची रक्कम देय ठरणार नाही. अशा नगरपालिका / पंचायतीस केवळ विशेष प्रमाणपत्र देण्यात येईल. तसेच, संबंधित नगरपालिका पात्रतेच्या किमान गुणांपेक्षा जास्त गुण दरवर्षी सातत्याने प्राप्त करीत राहिली तर, तिला राज्यस्तरावरील स्पर्धेमध्ये त्या स्तरावरील बक्षिस मिळेपर्यंत भाग घेता येईल.

तसेच, गट क्र. १ व २ मधील महानगरपालिकांमधून स्पर्धेच्या दुसऱ्या फेरीमध्ये पहिल्या क्रमांकावर पात्र ठरलेले प्रशासकीय वॉर्ड त्यानंतर प्रतिवर्षी सर्वाधिक गुणांकनानुसार प्रथम क्रमांकास पात्र ठरल्यास, त्यांना स्पर्धेच्या दुसऱ्या फेरीतील प्रथम क्रमांकाच्या बक्षिसाची रक्कम देय ठरणार नाही. अशा प्रशासकीय वॉर्डस केवळ विशेष प्रमाणपत्र देण्यात येईल.

(ब) राज्यस्तरावरील सर्वोत्कृष्ट महानगरपालिका/ नगरपालिका/ नगरपंचायत यांनी प्रतिवर्षी स्पर्धेत सहभागी होणे आवश्यक आहे. परंतु राज्यस्तरावर निवडून आलेल्या महानगरपालिका/ नगरपालिका/नगरपंचायत पुढील २ वर्षे पुन्हा कोणत्याही स्तरावरील मुख्य आणि क्षेत्रीय बक्षिसांसाठी पात्र ठरणार नाहीत. परंतु, राज्यस्तरावरील पारितोषिकासाठी पात्र ठरणार्या महानगरपालिका / नगरपालिका / नगरपंचायत यांना त्याच वर्षी विशेष क्षेत्रीय बक्षिसासाठी देखील स्पर्धेत भाग घेता येईल. परंतु, राज्यस्तरावर स्वतंत्रपणे प्रथमतः क्षेत्रीय बक्षिसासाठी पात्र ठरणारी महानगरपालिका/नगरपालिका त्यालगतच्या वर्षी सर्वाधिक गुणांकन प्राप्त झाल्यास, राज्यस्तरीय मुख्य बक्षिसासाठी स्पर्धेत सहभागी होऊ शकेल.

तसेच, स्पर्धेच्या राज्यस्तरीय फेरीमध्ये गतवर्षी गट क्र. ३ व ४ मधून द्वितीय क्रमांकावर पात्र ठरलेल्या नगरपालिका/नगरपंचायती या वर्षी सर्वाधिक गुणांकनाने प्रथम क्रमांकावरील पारितोषिकास पात्र ठरल्यास अशा नगरपालिकेस प्रथम व द्वितीय क्रमांकांच्या बक्षिसाच्या रक्कमेतील फरक (गतवर्षी देण्यात आलेली बक्षिसाची रक्कम या वर्षी देय असलेल्या बक्षिसाच्या रक्कमेतून वजा करून) अदा करण्यात येईल.

राज्यस्तरीय बक्षिस मिळालेल्या नगरपालिका/महानगरपालिका यांनी त्यांची स्वच्छता पातळी नंतर घालवली तर शासन त्यांचा स्वच्छ शहराचा दर्जा काढून घेवू शकेल.

(क) स्पर्धेच्या दुसऱ्या फेरीमध्ये प्रथम वर्षी द्वितीय क्रमांकावर पात्र ठरणारे प्रशासकीय वॉर्ड / नगरपालिका/ नगरपंचायती, पुढील वर्षी सर्वाधिक गुणांकनानुसार प्रथम क्रमांकास पात्र ठरल्यास अशा प्रशासकीय वॉर्ड / नगरपालिका/ नगरपंचायत यांना त्यावेळी, प्रथम क्रमांकास पात्र ठरवून प्रथम व द्वितीय क्रमांकाच्या बक्षिसाच्या रक्कमेतील फरकाची रक्कम अदा करण्यात येईल.

मात्र, गतवर्षीच्या स्पर्धेसमान किंवा त्यापेक्षा निम्न क्रमांक मिळाल्यास असे बक्षिस, त्या प्रशासकीय वॉर्ड/ नगरपालिका /नगरपंचायतीला न देता वरील नियमाच्या आधीन राहून, मिळणाऱ्या रकमेएवढे बक्षिस गुणानुक्रमांकानुसार त्या खालोखाल गुण प्राप्त करणाऱ्या प्रशासकीय वॉर्ड / नगरपालिका/नगरपंचायतीला देण्यात येईल.

परंतु, संबंधित प्रशासकीय वॉर्ड / महानगरपालिका / नगरपालिका/नगरपंचायत बक्षिस मिळाल्यापासून दोन वर्ष अंतर सोडून (म्हणजे ४ थ्या वर्षी) पुन्हा त्याच स्तराच्या त्याच क्रमांकावरील बक्षिसासाठी पात्र ठरल्यास पुन्हा बक्षिस देण्यात येईल.

(IX) निकाल घोषित करण्याची कार्यपद्धती :-

(अ) गट क्रमांक १ आणि २ मधील (महानगरपालिका) पहिल्या व दुसऱ्या फेरीमध्ये प्रत्येक निवड समितीने तपासणी पूर्ण झाल्यानंतर निवड केलेल्या स्वच्छ पार्षद/प्रशासनिक वॉर्डांचे नाव संबंधित महानगरपालिकेमधील संबंधित प्रशासकीय प्रभाग अधिकारी, संबंधित प्रशासकीय प्रभाग समिती अध्यक्ष आणि महानगरपालिका आयुक्त यांची एकत्रित सभा घेऊन उच्चस्तरीय समितीस अहवाल सादर करण्यापूर्वी घोषित करावे.

(ब) गट क्रमांक ३ व ४ मधून (नगरपालिका) पहिल्या व दुसऱ्या फेरीमध्ये नगरपालिकांतर्गत स्वच्छ पार्षद वार्ड वा सर्वात स्वच्छ नगरपालिका/नगरपंचायत निवडण्यासाठी त्या गटामधील संबंधित स्तरावरील निवड समितीने तपासणी पूर्ण झाल्यानंतर निवड केलेल्या स्वच्छ पार्षद वॉर्ड/ नगरपालिका/नगरपंचायतीचे मुख्याधिकारी व नगराध्यक्ष यांची एकत्रित सभा बोलावून उच्चस्तरीय समितीस अहवाल सादर करण्यापूर्वी घोषित करावे.

(X) बक्षिसाच्या रक्कमेचा विनियोग करण्याची पद्धती :-

बक्षीसाच्या रक्कमेचा विनियोग बक्षिस मिळालेल्या संबंधित क्षेत्रासाठीच होणे आवश्यक असल्यामुळे याकरिता संबंधित महानगरपालिका / नगरपालिकेच्या स्थायी समितीची विशेष सभा बोलावून त्या सभेत बक्षीसाच्या रक्कमेच्या विनियोगाबाबत निर्णय घेण्यात यावा.

(१) बक्षिसाच्या रक्कमेचा विनियोग खालील अटींच्या आधीन राहून करता येईल :-

अ) बक्षिसाच्या रकमेपैकी कमाल ५% पर्यंत रक्कम संबंधित क्षेत्रामध्ये अभियानाची प्रचार / प्रसिध्दी, बक्षिस समारंभासाठी आयोजित करावयाच्या कार्यक्रमावर व अनुषंगिक बाबींवर खर्च करता येतील.

ब) बक्षिसाच्या रकमेच्या ५% पर्यंत रक्कम या अभियानाच्या अनुषंगाने संबंधित क्षेत्राच्या प्रशासकीय व कार्यालयीन बाबींसाठी खर्च करता येतील.

क) बक्षिसाच्या रकमेच्या कमाल १५% पर्यंत रक्कम संबंधित क्षेत्रातील रहिवाशांसाठी वैयक्तिक लाभाच्या योजनेसाठी खर्च करता येतील. असा वैयक्तिक लाभ महिला, विद्यार्थी, युवक व नागरी स्वच्छता योजनेत उत्कृष्ट काम करणाऱ्या नागरिकांना देण्याचा निर्णय स्थायी समिती घेऊ शकेल. वैयक्तिक लाभाच्या योजनेत नागरी स्वच्छतेशी निगडीत बाबी जशा की, पिण्याचे पाणी शुध्दता तपासणी उपकरणे पुरविणे, सफाई उपकरणे, नागरी सुविधांसाठी आवश्यक वस्तू अशा तत्सम स्वरूपाचे असावे, शक्यतो वैयक्तिक लाभ रोख रकमेत देण्याचे टाळावे, रोख रकमा देण्याचा निर्णय स्थायी समितीने घेतल्यास तो एकूण १५% मर्यादेच्या आंत व प्रति लाभार्थी रु. ३००/- पेक्षा जास्त असू नये.

ड) बक्षिसाच्या रक्कमेच्या किमान ५०% रक्कम संबंधित क्षेत्रातील महिला, मुले आणि विशेषतः झोपडपट्टी परिसरातील नागरिकांच्या सोयीकरिता सार्वजनिक शौचालये बांधकाम/ दुरुस्ती/देखभाल या बाबींवर खर्च करण्यात यावी.

इ) उर्वरित रक्कम संबंधित क्षेत्रातील स्वच्छतेशी निगडीत सार्वजनिक कामांकरीता खर्च करण्यात यावी. यात पाणी शुध्दता तपासणी उपकरणे, कीटनाशक खरेदी, ड्रेनेज (अंतर्गत व रस्त्याच्या बाजूची), कचराकुंड्या, वृक्षारोपण, पाणी स्रोत स्वच्छता, तत्सम बाबींचा समावेश करता येईल.

(२) स्थायी समितीने घेतलेल्या निर्णयानुसार अंमलबजावणी करणे, घेण्यात आलेल्या निर्णयानुसार खर्च करून त्याचे हिशोब ठेवणे व स्थायी समितीला अहवाल सादर करणे, आणि संबंधित यंत्रणांना याबाबत आवश्यक व इतर माहिती सादर करण्याची जबाबदारी संबंधित महानगरपालिकेच्या बाबतीत प्रशासकीय प्रमुखांची आणि स्थायी समितीच्या अध्यक्षांची राहिल. तसेच, गट क्र. २ व ३ मधील नगरपालिकांच्या बाबतीत ती मुख्याधिकारी आणि नगराध्यक्ष यांची राहिल.

(३) दुसऱ्या व तिसऱ्या फेरीअंतर्गत निवड करण्यात आलेले प्रशासकीय वॉर्ड / महानगरपालिका यांना प्रदान करण्यात आलेली बक्षिसाची रक्कम ठरल्यानुसार खर्च होत आहे हे पाहण्याची जबाबदारी संबंधित क्षेत्राच्या विभागीय आयुक्तांची राहिल.

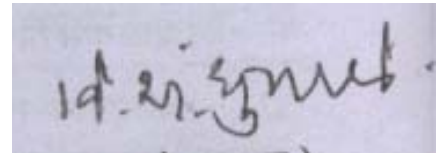
(४) वरील अनुषंगाने संबंधित महानगरपालिका आयुक्तांनी आपल्या महानगरपालिकेमधील आणि संबंधित नगरपालिकेच्या मुख्याधिकाऱ्यांनी त्यांच्या नगरपालिकेतील स्थायी समितीचे सदस्य, **संबंधित क्षेत्राचे** प्रशासकीय प्रमुख आणि अध्यक्ष यांची विशेष सभा बोलावून आवश्यक ते मार्गदर्शन व सूचना कराव्यात.

(५) परंतु, बक्षिसपात्र ठरलेल्या पार्षद/ प्रशासकीय वॉर्ड / महानगरपालिका / नगरपालिका यांना देय ठरलेल्या बक्षिसाच्या रक्कमेचा विनियोग विहीत कार्यपद्धतीव्यतिरिक्त अन्य कोणत्याही वेगळ्या प्रकारे वा वेगळ्या बाबींवर करावयाचा असल्यास संबंधितांनी शासनाची पूर्व मंजूरी घेणे बंधनकारक राहिल. संबंधित महानगरपालिका / नगरपालिकेकडून या संदर्भात आलेल्या प्रस्तावाची छाननी करून तो प्रस्ताव विहीत नियमांमध्ये बसत असल्यास शासनाकडून त्याबाबत विचार करण्यात येईल.

३. सदर अभियानांतर्गत होणारा सर्व खर्च “भागणी क्रमांक वाय-२, २२१५ - पाणी पुरवठा व स्वच्छता, २- जलनिःस्सारण व स्वच्छता, १०५, स्वच्छता व सेवा, पंचवार्षिक योजनांतर्गत योजना (०१)(०३) संत गाडगेबाबा नागरी स्वच्छता अभियानाची अंमलबजावणी, प्रचार, प्रसिध्दी व बक्षिस योजना, ०९ जाहिरात व प्रसिध्दी, ४१, सहाय्यक अनुदान (२२१५-२०४-४)” या लेखाशिर्षाखाली टाकण्यात यावा व उपलब्ध तरतुदीतून भागविण्यात यावा.

४. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या वेबसाईटवर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संगणक संकेतांक २००७०२०९१५४८३४००१ असा आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(वि. शं. धुमाळ)

प्रधान सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

- १) मा. राज्यपाल यांचे सचिव
- २) मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव
- ३) मा. उप मुख्यमंत्री यांचे सचिव
- ४) सर्व मा. मंत्री यांचे खाजगी सचिव
- ५) सर्व मा. राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव

परिशिष्ट-अ (चालू)

मुद्दा क्र.II : शौचालय व्यवस्थापन

एकूण गुण १००

अ. क्र.	विषय	कमाल गुण	संकलित करावयाची माहिती	निकष	शेरा
१.	२.	३.	४.	५.	
१	सार्वजनिक ठिकाणची शौचालये	२०			
१.१	सार्वजनिक स्थळे, बाजार, बसस्थानके इ. ठिकाणची शौचालये पुरेशी आहेत काय?	२	उपलब्ध शौचालय सीट्सची संख्या सरासरी मनुष्यआवक (प्रतिदिन)	प्रती सीट-२०० लोकसंख्या या प्रमाणानुसार गरज निश्चित करून टक्केवारीनुसार गुण देणे	१०० टक्के - २ गुण ७५ टक्केचे वर- १.५ गुण ५० ते ७५ टक्के-१ गुण २५ ते ५० टक्के-०.५ गुण
१.२	सार्वजनिक स्थळांवरील शौचालयांची गुणवत्ता	४	पुरेसा पाणी पुरवठा असलेल्या शौचालयांची संख्या	प्रत्येक गाळ्यात नळ/स्वतंत्र हौद/इ.पाहून गुण देणे.	
		२	विद्युत पुरवठा असलेल्या शौचालयांची संख्या	%पाहणे व गुण देणे	१०० टक्के - २ गुण ७५ टक्केचे वर- १.५ गुण ५० ते ७५ टक्के-१ गुण २५ ते ५० टक्के-०.५ गुण
		४	सांडपाणी व्यवस्थेशी जोडलेल्या शौचालयांची संख्या/योग्य विल्हेवाट	% पाहणे व गुण देणे	१०० टक्के - २ गुण ७५ टक्केचे वर- १.५ गुण ५० ते ७५ टक्के-१ गुण २५ ते ५० टक्के-०.५ गुण
		२	चांगल्या प्रतीचे बांधकाम असलेल्या शौचालयांची संख्या (टाईल्स फ्लोरींग, डॅडो इ.)	एकूण प्रत पाहून गुण देणे	
१.३	सार्वजनिक स्थळांवरील शौचालये वाढविण्यासाठी करण्यात येत असलेले प्रयत्न	२	यासाठी बृहत आराखडा तयार करण्यात आला असल्यास, तो संपूर्ण उर्वरित भागासाठीचा आहे काय ?	बृहत आराखडा व त्याची व्यवहार्यता पाहून गुण देणे	
		२	बांधकाम सुरु असलेल्या टॉयलेट सीट्सची संख्या	अंमलबजावणीसाठीचा स्तर व टक्के पाहून गुण देणे	
		१	याकरिता मागील वर्षाच्या अर्थसंकल्पात राखून ठेवलेला निधी	चालू बांधकामानुसार पर्याप्तता तपासून	
		१	याकरिता पुढील वर्षाच्या अर्थसंकल्पात प्रस्तावित निधी	पर्याप्तता तपासून	

२	झोपडपट्टीतील शौचालये	२०			
२.१	झोपडपट्टीच्या ठिकाणची शौचालये पुरेशी आहेत काय?	६	(iii) झोपडपट्ट्यांची एकूण संख्या (iii) झोपडपट्टीतील लोकसंख्या (iii) टॉयलेट सीटस्ची झोपडपट्टीतील लोकसंख्या (iv) सरासरीच्या ५०% पेक्षा कमी शौचालय सीटस् उपलब्ध असणाऱ्या झोपडपट्ट्यांची संख्या	झोपडपट्टीतील लोकसंख्या व एकूण सार्वजनिक सीटस् याचा विचार करून व प्रती सीट २०० लोकसंख्या प्रमाण धरून उपलब्धता काढावी. व टक्केनुसार गुण द्यावे.	१०० टक्के - ६ गुण ८० ते ९९ टक्के- ५ गुण ६० ते ७९ टक्के-४ गुण ५० ते ५९ टक्के-३ गुण ४० ते ४९ टक्के-२ गुण २५ ते ३९ टक्के-१ गुण २५ टक्के पेक्षा कमी-० गुण
२.२	झोपडपट्टीतील शौचालयांची गुणवत्ता	२	पुरेसा पाणी पुरवठा असलेल्या शौचालयांची संख्या	प्रत्येक गाळ्यात नळ किंवा प्रत्येक शौचालयात हौद इ. पाहणे	
		१	विद्युत पुरवठा असलेल्या शौचालयांची संख्या	% पाहून गुण देणे.	>५०% असेल तर गुण देणे.
		४	सांडपाणी व्यवस्थेशी जोडलेल्या शौचालयांची संख्या	% पाहून गुण देणे.	>५०% असेल तर गुण देणे.
		२	चांगल्या प्रतीचे बांधकाम असलेल्या शौचालयांची संख्या (टाईल्स् फ्लोरींग, डॅडो इ.)	एकूण प्रत पाहून गुण देणे.	
२.३	झोपडपट्ट्यांतील शौचालये वाढविण्यासाठी करण्यात येत असलेले प्रयत्न	२	यासाठी बृहत आराखडा तयार करण्यात आला आहे काय?	बृहत आराखडा व त्याची व्यवहार्यता पाहून गुण देणे.	
		१	बांधकाम सुरु असलेल्या टॉयलेट सीटस्ची संख्या	अंमलबजावणीचा स्तर व टक्केवारी पाहून गुण देणे.	
		१	याकरिता मागील वर्षाच्या अर्थसंकल्पात राखून ठेवलेला निधी	चालू बांधकामानुसार पर्याप्तता तपासून गुण देणे.	
		१	याकरिता पुढील वर्षाच्या अर्थसंकल्पात प्रस्तावित निधी	पर्याप्तता तपासणे.	
३	इतर रहिवासी क्षेत्रातील शौचालये	१५			
३.१	इतर रहिवासी क्षेत्रात पुरेशी शौचालये आहेत काय?	४	(iii) एकूण घरांची संख्या (ii) वैयक्तिक शौचालये असलेल्या घरांची संख्या	वैयक्तिक शौचालये असलेल्या घरांची संख्या X १०० एकूण घरांची संख्या	कोष्टकाप्रमाणे गुण देणे
		२	शौचालय नसलेल्या घरांसाठी सार्वजनिक सीटस्ची संख्या व प्रमाण	२०० लोकसंख्येला १ सीट हे प्रमाण घेऊन उपलब्धता काढावी व टक्केनुसार गुण देणे	९० % चे वर - २ गुण ७० ते ८९ %- १.५ गुण ४० ते ६९%- १ गुण ४० % पेक्षा कमी-० गुण

३.२	इतर रहिवासी क्षेत्रातील शौचालयांची गुणवत्ता	१	पुरेसा पाणी पुरवठा असलेल्या शौचालयांची संख्या			तपासून गुण द्यावे.		
		१	विद्युत पुरवठा असलेल्या शौचालयांची संख्या					
		२	सांडपाणी व्यवस्थेशी जोडलेल्या शौचालयांची संख्या					
		१	चांगल्या प्रतीचे बांधकाम असलेल्या शौचालयांची संख्या (टाईल्स, फ्लोरींग डॅडो इ.)					
३.३	इतर रहिवासी क्षेत्रातील शौचालयांची संख्या वाढविण्यासाठी करण्यात येत असलेले प्रयत्न	१	यासाठी बृहत आराखडा तयार करण्यात आला आहे काय?			तपशील पाहून गुण द्यावे.		
		१	बांधकाम सुरु असलेल्या टॉयलेट सीटस्ची संख्या					
		१	याकरिता मागील वर्षाच्या अर्थसंकल्पात राखून ठेवलेला निधी					
		१	याकरिता पुढील वर्षाच्या अर्थसंकल्पात प्रस्तावित निधी					
४	सार्वजनिक/नागरी संस्थेच्या इमारतींमधील शौचालये	५						
४.१	सार्वजनिक/नागरी संस्थेच्या इमारतींमध्ये पुरेशी शौचालये आहेत काय?	३	सार्वजनिक इमारतींमध्ये पुरेशी शौचालये आहेत काय i) नागरी संस्थेचे मुख्यालय, ii) वॉर्ड ऑफिस iii) हॉस्पिटल्स इ.ठिकाणे			तपशील पाहून समितीने गुण द्यावे.		
४.२	सार्वजनिक/नागरी संस्थेच्या इमारतींमधील शौचालयांची संख्या/गुणवत्ता वाढविण्यासाठी करण्यात येत असलेले प्रयत्न	२	i) याकरिता मागील वर्षाच्या अर्थसंकल्पात राखून ठेवलेला निधी ii) याकरिता पुढील वर्षाच्या अर्थसंकल्पात प्रस्तावित निधी					
५	महिला, अपंग व बालकांसाठी	५	बांधकाम/नियोजनात असलेल्या शौचालय सीटस्ची संख्या					
५.१	महिला, अपंग व बालकांसाठी शौचालये पुरविण्यासाठी करण्यात आलेले प्रयत्न	१		नियोजन	बांधकाम (प्रत्यक्ष)	% बांधकाम नियोजन	एकूण प्रयत्न, कमिटमेंट पाहून गुण देणे.	
			महिलांसाठी					
			बालकांसाठी					
			अपंगांसाठी					

५.२	महिलांसाठी	२	महिलांसाठी सीटस्ची टक्केवारी (iii) सार्वजनिक स्थळे, बाजार, बसस्थानके इ. ठिकाणी (ii) झोपडपट्टीतील (iii) इतर निवासी क्षेत्रातील एकूण :	महिलांसाठी राखीव सीटस् x १०० सार्वजनिक शौचालयांतील एकूण सीटस्	पर्याप्तता पाहून गुण देणे.
५.३	बालकांसाठी	१	बालकांसाठी सीटस्ची टक्केवारी (i) सार्वजनिक स्थळे, बाजार, बसस्थानके इ. ठिकाणी (ii) झोपडपट्टीतील (iii) इतर निवासी क्षेत्रातील एकूण :	लहान मुलांसाठी राखीव असलेले सीटस् x १०० सार्वजनिक शौचालयांतील एकूण सीटस्	पर्याप्तता पाहून गुण देणे.
५.४	अपंगांसाठी	१	अपंगांसाठी सीटस्ची टक्केवारी (i) सार्वजनिक स्थळे, बाजार, बसस्थानके इ. ठिकाणी (ii) झोपडपट्टीतील (iii) इतर निवासी क्षेत्रातील एकूण :	अपंगांसाठी राखीव असलेले सीटस् x २ सार्वजनिक शौचालयांची एकूण सीटस्	पर्याप्तता पाहून गुण देणे.
६	शालेय शौचालय (शासकीय/निमशासकीय)	४			
६.१	शालेय शौचालयांची व्यवस्था व व्यवस्थापन	२	i) एकूण शाळांची संख्या ii) त्यापैकी किती शाळांमध्ये शौचालयाची व्यवस्था आहे?	शौचालयांची व्यवस्था असलेल्या शाळा x १०० एकूण शाळा	टक्केवारी पाहून गुण देणे.
		१	या शौचालयांची दैनंदिन व्यवस्था	गुणवत्ता पाहून गुण देणे	
		१	iii) शौचालये वेळोवेळी स्वच्छ व दुरुस्त केली जातात काय?	गुणवत्ता पाहून गुण देणे	
७	शौचालयांच्या बांधकामासाठी अंगिकारण्यात आलेले नावीन्यपूर्ण मॉडेल्स	४			
		१	जाहीरात हक्कांतून बांधकामे	एकूण गुणवत्ता पाहून गुण देणे	
		१	एनजीओमार्फत केलेली बांधकामे	एकूण गुणवत्ता पाहून गुण देणे	
		२	वाणिज्यिक प्रयत्नांतून केलेली बांधकामे	एकूण गुणवत्ता पाहून गुण देणे	

८	उघड्यावर बसण्याची पध्दत बंद करण्यातील यश	१०	(१) रहिवासी भाग (२) उघडी मैदाने (३) रेल्वे/रोड/साईडस् (४) एकूण गुणवत्ता (१००% हागंदारी मुक्त)		माहिती
८.१	प्रसिध्दी	२	(i) उघड्यावर बसण्याची पध्दत बंद करण्यासाठी कोणती कारवाई केली? (ii) उघड्यावर बसू नये म्हणून केलेला प्रचार व प्रबोधन (iii) उघड्यावर बसू नये यासाठी केलेले नियोजन व सुव्यवस्था (iv) दंड लावण्यासाठी नियम तयार करण्यात आले काय, (v) शोधून काढण्याची यंत्रणा किती प्रमाणात कार्यरत आहे?	तपशील पाहून समितीने गुण द्यावेत.	
८.२	दंडाबाबत कारवाई	२	(i) किती जणांवर दंडात्मक कार्यवाही करण्यात आली व किती दंड लावला? (ii) दंड वसुलीची रक्कम	$\frac{\text{वसूल दंड} \times १००}{\text{लावलेला दंड}}$	प्रभावीपणा पाहून गुण देणे.
८.३	बांधकामाच्या ठिकाणचे अडथळे दूर करण्यासाठी केलेले प्रयत्न	२	बांधकामाच्या ठिकाणी अडथळे येऊ नयेत म्हणून कोणते प्रयत्न करण्यात आले?	ठोस प्रयत्न तपासणे, त्यांची परिणामकता पाहून गुण देणे.	
८.४	पुरेशी फिरती शौचालये	१	चालू स्थितीत असलेले फिरत्या शौचालयांची संख्या (यात्रास्थळांसाठी इ)	एकूण गरज, उपयुक्तता व वापर पध्दत ठरवून गुण देणे.	
८.५	कृतीतील परिणामकारकता	३	उघड्यावर बसण्याची पध्दत बंद करण्यातील एकूण यश	एकूण दृश्य परिणामकता पाहून गुण देणे.	
९	शौचालय व्यवस्थापन (उपलब्ध शौचालयांचे)	१२			
९.१	पैसे द्या व वापरा	२	पैसे द्या व वापरा या तत्वावरील शौचालयांची संख्या (seats)	$\frac{\text{पैसे द्या व वापरा तत्वावरील सीट संख्या} \times १००}{\text{एकूण सीट}}$	पर्याप्तता पाहून गुण देणे.

९.२	पैसे द्या व वापरा व्यतिरिक्त इतर शौचालये व्यवस्थापनासाठी अवलंबण्यात आलेले मार्ग	१	किती शौचालये (seats) मनपा कर्मचारी साफसफाई करतात?	$\frac{\text{कर्मचारी सफाई सीट} \times १००}{\text{एकूण सीट}}$	पर्याप्तता पाहून गुण देणे.
		१	कॉन्ट्रक्टरमार्फत साफसफाई होते. (Seats)	$\frac{\text{कॉन्ट्रक्टरमार्फत साफसफाई सीट} \times १००}{\text{एकूण सीट}}$	पर्याप्तता पाहून गुण देणे.
		१	NGO's / CBO's मार्फत साफसफाई होते.(Seats)	$\frac{\text{NGO सफाई सीट} \times १००}{\text{एकूण सीट}}$	पर्याप्तता पाहून गुण देणे.
९.३	कर्मचारी व प्रशासन खर्च	२	शौचालयांच्या दैनंदिन देखभालीसाठी वार्षिक खर्च किती आहे?		
			i) कर्मचाऱ्यांचे वेतन ii) कंत्राटदारांची अदायगी iii) पाणी बील iv) वीज बील v) कन्ड्युमेबलस्वरील खर्च vi) इतर एकूण :	$\frac{\text{स्वच्छता व देखभालीसाठी खर्च}}{\text{सार्वजनिक सीटसूची संख्या}}$	खर्चाची रक्कम पाहून गुण देणे.
९.४	शौचालय स्वच्छता संनियंत्रण (monitoring)	३	i) सार्वजनिक शौचालयांची देखभाल व्यवस्थित केली जात आहे का? ii) खात्री करण्याच्या पध्दती काय आहेत, तिची पारदर्शकता.	कमिटीने प्रत्यक्ष जाऊन पाहणी करावी. (रॅण्डम पध्दतीने)	
९.५	शौचालय दुरुस्ती (नियमितता)	२	शौचालयांची देखभाल वेळीच व्हावी यासाठी अवलंबण्यात आलेली कार्यपध्दती	तपासणी करून समिती निर्णय घेईल	
१०	लोकसहभाग	५	सदर कामासाठी लोकसहभाग कसा घेतला जातो, परिणामकता टिकावूपणा.	एकूण विश्लेषण करून गुण देणे	
	एकूण गुण	१००			

परिशिष्ट-अ (चालू)					
मुद्दा क्र. III : घनकचरा व्यवस्थापन			एकूण गुण-१५०		
अ.क्र.	विषय	कमाल गुण	संकलित करावयाची माहिती	निकष	शेरा
१	२	३	४	५	६
१	सर्वसाधारण स्वच्छता	१०			
१.१	शहरातील स्वच्छतेचा स्तर	२ २ २ २	सार्वजनिक ठिकाणे स्वच्छ आहेत काय ? - १. रस्ते २. खुल्या जागा / रिकामी जमीन ३. बाग बगीचा ४. बाजार/भाजी मार्केट	प्रत्यक्ष पाहणी करून गुण देणे	
१.२	रस्ते स्वच्छ करणाऱ्या कर्मचाऱ्यांची संख्या पुरेशी आहे काय ?	२	रस्त्याची एकूण लांबी रस्ते स्वच्छ करणाऱ्या सफाई कर्मचाऱ्यांची संख्या	प्रति कर्मचारी रस्त्याची लांबी	पर्याप्तता पाहून गुण देणे
२	घर स्तरावर कचरा गोळा करण्याची प्रभावी पद्धत	१२			
२.१	घंटागाड्यांची उपलब्धता	३	(१) किती घंटागाड्या वॉर्डात/शहरात कार्यरत आहेत? (२) किती घरांतून घंटागाडीमार्फत कचरा गोळा केला जातो? (सोसायटीमधील घरांना स्वतंत्र धरावे) (३) एकूण घरांशी टक्केवारी काय आहे ?	शहरातील एकूण घरांची टक्केवारी	उपलब्धता विचारात घेऊन गुण द्यावे.
२.२	घंटागाडी, नियमितता	१	घंटागाड्यांची नियमितता कशी आहे?	त्याबाबतचा तपशील पाहून गुण द्यावे.	
२.३	वेगवेगळा केलेला कचरा उचलणे (Segregation)	२ १ १	(१) किती घरातून कचरा वेगवेगळा करण्यात येतो ? (%) (२) घराघरातून उचलण्यात येणाऱ्या एकूण कचऱ्यापैकी किती कचरा वेगवेगळा करण्यात येतो? (%) (३) घराघरातून कचरा वेगळा करण्यास प्रोत्साहन देण्यासाठी काही विशेष उपाययोजना केल्या आहेत काय ?	तपशील/कार्यक्षमता पाहून गुण द्यावे.	

२.४	सार्वजनिक स्तरावर कचरा वेगळा करण्याची पध्दत	२	(१) सार्वजनिक स्तरावर किती घरांमध्ये कचऱ्यावर प्रक्रिया केली जाते ? (२) सार्वजनिक स्तरावर ओल्या कचऱ्यावर प्रक्रिया करण्याचे प्रमाण		
२.५	कचरा वेगळा करण्याची विकेंद्रीत पध्दत	२	(१) जमा होणारा सुका कचरा वेगळा करण्याची पध्दत (२) जमा होणारा एकूण सुका कचरा		
३	कचरा पेट्यांची व्यवस्था व वापरातील प्रभावीपणा	२२			
३.१	कचराकुंड्यांमधील अंतर	२	रस्त्यावर किती सार्वजनिक कचराकुंड्या पुरविलेल्या आहेत? (थुंकदाण्या वगळून)	सार्वजनिक स्तरावर उचलण्यात येणा-या कचऱ्यापैकी किती कचरा वेगवेगळा करण्यात येतो.	तपशील पाहून गुण द्यावे.
३.२	सार्वजनिक कचराकुंड्यांची क्षमता/पर्याप्तता	२	१) सार्वजनिक कचराकुंड्यांची एकूण क्षमता (टन) २) ही पर्याप्त आहे काय ?	तपशील पाहून गुण द्यावे.	
३.३	बंद कचराकुंड्याचा उपयोग	१	सार्वजनिक कचराकुंड्यांना झाकणे लावलेली आहेत काय ?	तपशील पाहून गुण द्यावे.	
३.४	सार्वजनिक बंद कचराकुंड्यांची नियमितता	१	कचराकुंड्या बंद अवस्थेत असतात काय ?	तपशील पाहून गुण द्यावे.	
३.५	कचराकुंड्यांची व्यवस्था	२ २ २ २	सार्वजनिक कुंड्या रिकाम्या केल्यावर पूर्वीच्या जागी ठेवण्यात येतात का ? सार्वजनिक कुंड्या रिकाम्या केल्यावर आजूबाजूची जागा स्वच्छ केली जाते का ? सार्वजनिक कुंड्या रिकाम्या केल्यावर आजूबाजूची जागा जंतुरहित केली जाते का ? यावर नियंत्रण ठेवण्यासाठी प्रभावी यंत्रणा आहे काय ?	तपशील पाहून गुण द्यावे.	
३.६	शुन्य कचरा प्रणाली	३	शहरात/वॉर्डात कचराकुंडी विरहित संकल्पना : (१) राबविण्यात आली आहे काय? (२) डंपींग ग्राऊंडवर किती कचरा थेट वाहून नेण्यात येतो?(कचरा निर्मितीच्या ठिकाणापासून थेट)	गोळा केलेला कचरा १००% डंपींग ग्राऊंडला जातो किंवा कसे, त्याच्या आधारावर गुण द्यावे.	

३.७	कचरा वेगवेगळा करण्याची पध्दत	३	सार्वजनिक कुंड्यांमधून कचरा वेगळा करण्यासाठी काय व्यवस्था आहे? (१) घराघरातून उचलेल्या कच-यासंदर्भात (२) बागा व उद्यानांचा कचरा (३) भाजी मार्केटमधील कचरा (४) अन्य कचरा	तपशील पाहून गुण द्यावे.	
		२	सार्वजनिक स्तरावर उचलण्यात येणाऱ्या कचऱ्यापैकी किती कचरा वेगवेगळा करण्यात येतो?		
४.	वाहतूक व्यवस्था	१०			
४.१	एकूण वाहतूक क्षमता व त्याची पर्याप्तता	२	वाहतूक क्षमता (प्रतिदिन/प्रतिटन) (१) नागरी संस्थेच्या मालकीची (२) भाडेत्वावरील ही क्षमता पर्याप्त आहे काय ?	पर्याप्तता पाहून गुण द्यावे.	
४.२	वाहतूक पध्दत (बंदस्वरुपाची वाहने वापर इत्यादी बाबी पाहणे)	२	(१) एकूण वाहतूक करण्यात आलेला कचरा (प्रतिदिन/प्रतिटन) (२) त्यापैकी किती वाहतूक बंद गाड्यांमार्फत केली जाते (प्रतिदिन/प्रतिटन)	त्याची टक्केवारी पाहून गुण द्यावे.	
४.३	कचरा उचलण्याची नियमितता	२	(१) किती सार्वजनिक कचराकुंड्या दिवसातून एकदा खाली करण्यात येतात? (२) किती सार्वजनिक कचराकुंड्या दिवसातून दोनदा खाली करण्यात येतात? (३) किती कचराकुंड्या दिवसाआड खाली केल्या जातात ?	तपशील पाहून गुण द्यावे.	
४.४	वाहून नेण्यात येणारा कचरा वेगवेगळा करण्याची व्यवस्था	४	वेगवेगळा केलेला कचरा डंपींग ग्राउंडवर वाहून नेण्याचे प्रमाण (टन) (१) फक्त मिश्र कचरा (२) सुका कचरा (३) ओला कचरा (४) कचऱ्याचे ढीग	कचरा वेगवेगळा करून ओल्या कच-याची तंत्रशुध्द विल्हेवाट/प्रक्रिया केली जात आहे काय, या बाबीकडे पाहून गुण द्यावे.	

५	लँड फिल साईट व त्याचे तंत्रशुध्द व्यवस्थापन	१०			
५.१	लँड फिल साईट (भुमीभरण जागा) मधील सुविधा	७	लँड फिल साईट नियमानुसार आहे काय? (१) शहरापासून अंतर (२) प्रवेशद्वार व संरक्षक भिंती (३) रस्ते (४) अग्निशमन (५) वीज (६) वजनकाटा (७) प्रसाधनगृह (८) तंत्रशुध्द खड्डे	तपशील पाहून गुण द्यावे.	
५.२	धोकादायक कचऱ्यासाठी स्वतंत्र लँड फिल साईट	३	१) धोकादायक कचऱ्यासाठी स्वतंत्र लँड फिल साईट आहे काय? २) असल्यास, जागा मापदंडांप्रमाणे तयार केली आहे काय? ३) तंत्रशुध्द पध्दतीने विल्हेवाट लावण्याची व्यवस्था आहे काय ?	तपशील पाहून गुण द्यावे.	
६	कचऱ्याचे व्यवस्थापन	१५			
६.१	ओला सुका कचरा वेगवेगळा करावयाच्या पध्दतीचे यश	३	डंपींग ग्राऊंडमध्ये येणारा एकूण कचरा (टन/प्रतिदिन) (अ) यापैकी ओला कचरा किती? (ब) यापैकी सुका कचरा किती? (क) यापैकी मिक्स (मिश्र) कचरा किती?	वेगळ्या केलेल्या कचऱ्याचे प्रमाण पाहून गुण द्यावे.	
६.२	डंपींग ग्राऊंडवर वेगवेगळा केलेल्या कचऱ्याची अंतिम विल्हेवाट	२	अंतिम विल्हेवाटीचे प्रमाण (अ) ओला कचरा किती (टन/प्रतिदिन) (ब) सुका कचरा किती (टन/प्रतिदिन)	तपशील पाहून गुण द्यावे.	
६.३	डंपींग ग्राऊंडवर कचरा वेगवेगळा करण्याची पध्दत	२	घनकचरा वेगळा करण्याची पध्दत , यंत्रणा व त्यांची कार्यक्षमता (अ) रॅगपिकर यंत्रणा (ब) स्वयंकर्मचारी यंत्रणा (क) इतर यंत्रणा	तपशील पाहून गुण द्यावे.	
		२	वरीलपैकी सुका कचरा वेगळा करण्याचे प्रमाण (टन/प्रतिदिन)		

६.४	कच-यावर केलेली प्रक्रिया (विल्हेवाटीपूर्वी)	४	(१) कचरा डेपोवर प्रक्रिया केली जाते की असाच खड्ड्यात टाकण्यात येतो (२) कंपोस्टिंग पध्दतीने प्रक्रिया केली जाते का (३) कंपोस्टिंग पध्दत तंत्रशुध्द आहे का (अ) जैविक (ब) रासायनिक (क) इतर	नियंत्रित डंपिंगद्वारे कच-याची विल्हेवाट एकूण कच-यांची विल्हेवाट	याचे प्रमाण पाहून गुण दयावे.
६.५	सॅनिटरी लॅंड फिल	२	सॅनिटरी लॅंड फिल लेअर्स केले जातात का		
७.	घनकचरा गोळा करताना पुर्नहाताळणी टाळण्यासाठी उचललेली पावले	५	(१) घरातील/कचराकुंडीतील कचरा ते घंटागाडी (२) घंटागाडी ते कलेक्शन पॉईंट (३) कलेक्शन पॉईंट ते कचरा वाहून नेणारी गाडी (४) कचरा वाहून नेणारी गाडी ते डंपिंग ग्राऊंड.		
८.	घनकचऱ्यापासून मूल्य निर्मिती (१) बगीचा (२) खत (३) गॅस (४) वीज (५) इतर	१०	(१) घनकचऱ्यापासून खत/गॅस/वीज मूल्यनिर्मितीच्या प्रकल्पांची संख्या व तपशील. (२) चालू वर्षात वरील पध्दत वापरून प्रत्यक्ष झालेला घनकचरा विल्हेवाट तसेच मूल्यनिर्मिती (३) कचऱ्यापासून निर्माण केलेल्या बाबीवरील एकूण उत्पन्न (रुपयात)		
९	विशेष प्रकारचा घनकचरा विल्हेवाट-तरतूद, प्रभावीपणा.	१०			
९.१	वैद्यकीय (बायोमेडिकल) घनकचरा	३	वैद्यकीय घनकच-यावर प्रक्रिया करण्याचा प्रकल्प कार्यान्वित झाला असल्यास त्याचा तपशील.	तपशील पाहून गुण द्यावे.	
९.२	औद्योगिक	२	औद्योगिक घनकचरा विल्हेवाटीची वेगळी व्यवस्था करण्यात आली आहे का? असल्यास तपशील.	तपशील पाहून गुण द्यावे.	
९.३	कचलखाने/बाजार	३	कचलखाने/बाजार येथील घनकचरा विल्हेवाटीसाठी कोणती विशेष व्यवस्था केली आहे?	तपशील पाहून गुण द्यावे.	
९.४	ढिगारे	२	कचऱ्याचे ढिगारे उचलण्यासाठी विशेष व्यवस्था	तपशील पाहून गुण द्यावे.	

१०	आर्थिक व्यवस्थापन	१४			
१०.१	कर्मचारी खर्च व व्यवस्था	२	प्रति टन एकूण खर्च	एकूण खर्च एकूण घनकचरा (टनमध्ये)	प्रमाण वाजवी आहे किंवा नाही हे पाहून गुण द्यावे.
१०.२	खर्च ताळमेळ (स्वतंत्रपणे ठेवला जातो काय)	२	घराघरातून कचरा उचलण्यासाठी येणारा प्रतिटन खर्च	उचलण्याचा खर्च एकूण घनकचरा (टनमध्ये)	प्रमाण वाजवी आहे किंवा नाही हे पाहून गुण द्यावे.
		२	प्रतिटन वाहतूक खर्च	वाहतूक खर्च एकूण घनकचरा (टनमध्ये)	प्रमाण वाजवी आहे किंवा नाही हे पाहून गुण द्यावे.
		२	प्रतिटन विल्हेवाट खर्च	विल्हेवाट खर्च एकूण घनकचरा (टनमध्ये)	प्रमाण वाजवी आहे किंवा नाही हे पाहून गुण द्यावे.
१०.३	सेवा शुल्क आकारणी व त्यांची वसुली इ. बाबी.	३	(१) घरोघरी कचरा गोळा करण्यासाठी सेवाशुल्क आकारले जाते का? (२) असल्यास, मागील वर्षातील एकूण उत्पन्न	मागील वर्षातील उत्पन्न x १०० एकूण खर्च	सेवा स्वयंसंपूर्ण आहे किंवा नाही, हे पाहून गुण द्यावे.
		३	विशेष कचरा उत्पादकांच्या वर्गाकडून सेवाशुल्क आकारण्याची पध्दत. मागील वर्षात गोळा केलेला निधी		सेवा स्वयंसंपूर्ण आहे किंवा नाही, हे पाहून गुण द्यावे.
११.	खर्च कमी करण्यासाठी केलेल्या उपाययोजना	८			
११.१	खाजगी संस्था/सेवांचा सहभाग (BOT इत्यादी)	४	खाजगी संस्थांच्या सहभागाने केलेल्या प्रकल्पांची संख्या /करारांची संख्या व त्यांचा प्रभावीपणा	तपशील पाहून गुण द्यावे.	
११.२	घनकचरा व्यवस्थापन कर्मचाऱ्यांमध्ये केलेली कपात/खर्चात बचत	४	i) कर्मचाऱ्यांमध्ये मागील वर्षापासून झालेली कपात ii) त्यामुळे झालेली बचत	टिप्पणी सादर करावी.	समितीने तपासून गुण द्यावे.

१२.	नियमभंगासाठी दंडात्मक कारवाई तरतूद- अंमलबजावणी,दंड-वसूली इ.	५	(१) दंडात्मक कारवाईसाठी काही उपविधी केले काय? (२) केलेली नियमावली प्रभावीपणे अमलात आणली जाते काय? (३) नियमभंगासाठी एकूण दंडात्मक कारवाई करण्यात आलेल्यांची संख्या (४)दंड वसूलीची रक्कम	एकूण व्यवस्था व त्याचा प्रभावीपणा विचारात घेऊन गुण द्यावे.	
१३.	प्लॅस्टिक वापर बंदी प्रभावीपणा, अंमलबजावणी, दंडात्मककार्यवाही इ.	४	(१) शहरात २० मायक्रॉनपेक्षा कमी जाडीच्या प्लास्टिक पिशव्यांच्या वापरावर बंदी घातली आहे काय? (२) गेल्या वर्षात किती दंडात्मक कारवाया झाल्या? (३) जप्त करण्यात आलेल्या मालाचे मूल्य	तपशील पाहून गुण द्यावे.	
१४.	घनकचरा व्यवस्थापनात काही नाविन्यपूर्ण बाबी	१५			
१४.१	स्रोताच्या ठिकाणी कचरा कमी करण्यासाठी केलेले उपाय	३	मागील वर्षाच्या प्रमाणात यावर्षी कचऱ्याच्या प्रमाणात झालेली घट	तपशील तपासून गुण द्यावे.	
१४.२	घनकचरा व्यवस्थापनात अशासकीय संस्थांचा सहभाग	२	(अ) यावर्षी अशासकीय संस्था/CBO यांना घनकचरा व्यवस्थापनात सहभागी करून घेण्यासाठी केलेल्या उपाययोजना (ब) अशासकीय संस्था/CBO यांची संख्या	तपशील तपासून गुण द्यावे.	
१४.३	CBO मार्फत लोकसहभाग	४	खालील कोणत्या क्षेत्रांमध्ये कार्यरत आहे :- (१) कचरा वेगवेगळा करणे (२) गांडुळ खत निर्मिती (३) प्लॅस्टीक पिशव्या निर्मूलन (४) जनजागृती (५) अन्य	तपशील तपासून गुण द्यावे.	
१४.४	आधुनिक तंत्रज्ञानाचा विशेष वापर व इतर विशेष बाबी असल्यास	३	घनकचरा व्यवस्थापनात काही नाविन्यपूर्ण, परंपरागत, आधुनिक तंत्रज्ञानाचा विशेष वापर व इतर विशेष बाबी असल्यास त्याचा तपशील.		
१४.५	नागरी घनकचरा (व्यवस्थापन व हाताळणी) नियम, २००० ची अंमलबजावणी	३	नागरी घनकचरा (व्यवस्थापन व हाताळणी) नियम, २००० ची अंमलबजावणीसाठी केलेली कार्यवाही याबाबत टिप्पणी सादर करावी.	टिप्पणी तपासून गुण द्यावे.	
	एकूण गुण	१५०			

परिशिष्ट-अ (चालू)

मुद्दा क्र. IV : सांडपाणी व्यवस्थापन

एकूण गुण १२५

अ.क्र.	विषय	कमाल गुण	संकलित करावयाची माहिती	निकष	शेरा
१.	२.	३.	४.	५.	६.
१	उपलब्ध व्यवस्था ---	१०			
१.१	व्यवस्था शहराच्या किती भागासाठी आहे?	५	शहरातील निवासी क्षेत्रापैकी (i) सिवरेजने जोडलेले क्षेत्रफळ - (ii) सलेजने जोडलेले क्षेत्रफळ (iii) ड्रेनेजने जोडलेले क्षेत्रफळ (iv) शोषखड्डे असलेले क्षेत्रफळ	सर्व प्रकारे एकूण जोडलेले क्षेत्रफळ X १०० एकूण निवासी क्षेत्रफळ	टक्केवारी पाहून गुण देणे.
१.२	वैयक्तिक घरे व इमारतीतील व्यवस्था व त्यांचे सार्वजनिक व्यवस्थेशी जोडणी	५	(i) एकूण घरे/मालमत्ता (ii) यापैकी किती मालमत्ता सिवरेजला जोडल्या आहेत. (iii) यापैकी किती मालमत्ता सलेजला जोडल्या आहेत (iv) किती मालमत्ता ड्रेनेजने जोडल्या आहेत (v) किती मालमत्तेच्या ठिकाणी शोषखड्डे आहेत (vi) किती घरे/मालमत्तांना सांडपाणी व्यवस्था नाही	सर्वप्रकारे जोडलेल्या मालमत्ता X १०० एकूण मालमत्ता	टक्केवारी पाहून गुण देणे.
२	सांडपाणी प्रक्रिया केंद्राची क्षमता	१०			
२.१	सांडपाणी प्रक्रिय क्षमता	२	(i) शहराला होणारा एकूण पाणीपुरवठा (ii) शहरात तयार होणारे एकूण सांडपाणी (MLD मध्ये) (iii) सांडपाणी प्रक्रिया प्रकल्प प्रति दिन क्षमता	एकूण उपलब्ध क्षमता आवश्यक क्षमता X १०० (मजीप्रानुसार) निकष	पर्याप्तता पाहून गुण देणे.
	अंतिम विल्हेवाट	४	i) त्यापैकी किती सांडपाण्यावर प्रक्रिया करून अंतिम विल्हेवाट केली जाते? ii) सांडपाण्याची अंतिम विल्हेवाटीसाठी कोणती पद्धत वापरण्यात येते?	प्रक्रियेद्वारे अंतिम विल्हेवाट लावलेले सांडपाणी शहरात एकूण निर्माण होणारे सांडपाणी X १००	वर्षातील सरासरी पाहून ठरविणे.
२.२	BOD ची मात्रा	२	Norm पेक्षा BOD कमी केल्याचे प्रमाण	Standard Norms नमूद करावे व त्यानुसार ठरवावे.	नॉर्मच्या ५०% पेक्षा कमी - १ गुण नॉर्मच्या ९०% पेक्षा कमी - २ गुण

२.३	अंतिम विल्हेवाट कुठे ? -- स्रोत	२	सांडपाण्याची अंतिम विल्हेवाट कोठे केली जाते?	Safe विल्हेवाट करिता उपाय पाहून गुण देणे.	
३	सुधारणा करण्याकरिता करण्यात आलेले प्रयत्न (गतवर्षातील)	१४			
३.१	सांडपाणी व्यवस्थापनात सुधारणा	३	सिवरेज व्यवस्था	एकूण सर्व बाबतचे सुधारणेचे प्रयत्न पाहून त्या त्या प्रमाणे गुण देणे (सर्वबाबत सविस्तर टिप्पणी विश्लेषणाकरिता सादर करावी.)	ज्या ठिकाणी एखादी उपाययोजना लागू नसेल तर त्या उपाययोजना लागू आहेत, त्यापुरते गुण देवून त्यांचे एकूण गुणांशी (म्हणजे १४ शी) प्रमाण काढून गुण देणे.
		३	सलेज व्यवस्था		
		२	ड्रेनेज व्यवस्था		
		२	शोषखड्डे		
		४	सांडपाणी जोडणीचा वैयक्तिक लाभधारकांनी फायदा घ्यावा म्हणून केलेले विशेष प्रयत्न		
४	भांडवली खर्च व वसूली	१४			
४.१	भांडवली खर्च	७	(i) मागील वर्षातील भांडवली खर्च (ii) चालू वर्षातील भांडवली खर्च (iii) झालेली वाढ	मागील वर्षीपेक्षा केलेली वाढ विचारात घेवून प्रत्येक ५% भांडवल खर्च वाढीला १ गुण द्यावा.	३५% पेक्षा जास्त वाढीलाही ७ कमाल गुण दयावे.
४.२	वसूली	७	b) वसूलीसाठी केलेल्या उपाययोजना ii) चालू आर्थिक वर्षात केलेली वसूली b) नवीन उपाययोजनेद्वारा b) कार्यान्वित उपाययोजनेद्वारा	जोडणी शुल्काचे उत्पन्न ----- X १०० एकूण भांडवली खर्च येणारी टक्केवारी ५% पेक्षा जास्त असल्यासच प्रत्येक १% गुणोत्तर वाढीसाठी १ गुण देणे.	(कमाल ७ गुण) ७% पेक्षा जास्तलाही ७ कमाल गुण मिळतील

५	सांडपाणी प्रक्रियेची गुणवत्ता	१०			
५.१	BOD चे प्रमाण	३	सीवरेज प्लान्टमध्ये येणारे पाणी व प्रक्रिया केल्यानंतर BOD लेव्हल किती प्रमाणात कमी होते?	Standard निकष नमूद करणे	याबाबतचे शास्त्रीय प्रमाणकाचा विचार करून त्यानुसार १ ते ३ गुण देणे.
५.२	विल्हेवाट पूर्व तपासणी	२	अंतिम विल्हेवाट लावण्यापूर्वी पाण्याची तपासणी केली जाते काय? असल्यास त्याची फ्रीक्वेंन्सी	काय frequency आहे ते नमूद करावे.	तपासणीची गुणवत्ता व उपयुक्तता पडताळून गुण देणे.
५.३	तपासणीची पर्याप्तता व गुणवत्ता	३	मागील वर्षी घेण्यात आलेले पाण्याचे एकूण नमुने	ठरविलेल्या Frequency नुसार तपासून % प्रमाणे गुण देणे	७५% चे वर Frequency प्रमाणे काम केले असल्यास - २ गुण ५० ते ७४% - १ गुण ५०% पेक्षा कमी - ० गुण
		२	त्यापैकी MPCB नुसार किती नमुने अयोग्य आढळून आले?	अयोग्य नमूने ----- X १०० एकूण तपासलेले नमुने	टक्केवारी पाहून गुण देणे
६	प्रक्रियाकृत सांडपाण्याचा पुनर्वापर	१०			
		२	Waste वॉटरचा पुनर्वापर केला जातो काय? तपशील द्यावा.	By-law मधील तरतूदी, त्याच्या अनुपालनासाठी यंत्रणा, अंमलबजावणी याची एकूण परिणामकता पाहून गुण देणे	
		२	नागरी संस्थास्तरावर पुनर्वापर	एकूण प्रमाण पाहून गुण देणे	
		४	किती (mld) पाणी पुनर्वापर होते?	एकूण प्रमाण पाहून गुण देणे	
		२	किती घरांमध्ये किचनवेस्टचा गांडूळशेतीत/टेरेस गार्डनमध्ये वापर केला जातो?	एकूण प्रमाण पाहून गुण देणे	

७	वित्तीय व्यवस्थापन	२०			
७.१	योजनेवरील खर्च		सांडपाण्यावरील मागील आर्थिक वर्षातील खर्च (अ) कर्मचाऱ्यांवरील आस्थापना खर्च (ब) दैनंदिन देखभालीसाठी कंत्राटदारांना दिलेली रक्कम (क) कंझुमेबल्स (ड) वीजेवरील खर्च (इ) देखभाल व दुरुस्तीसाठी इतर खर्च एकूण महसूली खर्च :		माहिती (गुण नाही)
	महसूली खर्च/MLD	३		एकूण महसूली खर्च वर्षात प्रक्रिया केलेले पाणी (MLD)	प्रति MLD खर्चाचे प्रमाण पाहून गुण देणे यात झालेली गतवर्षीपेक्षाची बचत याचा विचार करणे व गुण देणे.
	आस्थापना खर्च/MLD	३		एकूण आस्थापना खर्च वर्षात प्रक्रिया केलेले पाणी (MLD)	प्रति MLD खर्चाचे प्रमाण पाहून गुण देणे यात झालेली गतवर्षीपेक्षाची बचत याचा विचार करणे व गुण देणे.
	देखभाल दुरुस्ती खर्च / MLD	४		देखभाल दुरुस्ती व सुटे भाग इत्यादीवर झालेला खर्च ----- मागील वर्षात प्रक्रिया केलेले पाणी (MLD)	प्रति MLD खर्चाचे प्रमाण पाहून गुण देणे यात झालेली गतवर्षीपेक्षाची बचत याचा विचार करणे व गुण देणे.

७.२	योजनेपासून उत्पन्न		मागील आर्थिक वर्षातील एकूण उत्पन्न अ) मालमत्ता करासोबत ब) दंडाद्वारे क) इतर (सांडपाण्याची विक्री, इत्यादी)		माहिती (गुण नाही)
		३	या वर्षी महसूली उत्पन्न वाढविण्यासाठी केलेले प्रयत्न	एकूण प्रयत्न तपासून त्याची परिणामकारकता पाहून गुण देणे.	
		३	या वर्षात उत्पन्नात झालेली वाढ (नक्त्)	गतवर्षीशी तुलना करून झालेली वाढ पाहून गुण देणे.	
	उत्पन्नाची व खर्चाची टक्केवारी व शिल्लक रक्कम	४	खर्च पूर्णपणे होवून निव्वळ शिल्लक रहात असल्यास शिल्लकेची खर्चाशी टक्केवारी विचारात घेणे. शिल्लक = (उत्पन्न - खर्च)	शिल्लकेची खर्चाशी टक्केवारी पाहून गुण देणे. $\frac{\text{शिल्लक} \times 100}{\text{खर्च}}$	२५% च्या वर - ४ गुण २० ते २४ % - ३ गुण १० ते १९ % - २ गुण ५ ते १०% - १ गुण ५% पेक्षा कमी - ० गुण
८	खर्च कमी करण्यासाठी केलेल्या उपाययोजना	१५			
	आस्थापना खर्च कमी करण्यासाठी	५	आस्थापना खर्च कमी करण्यासाठी केलेल्या उपाययोजनांचा तपशील	कमी झालेला आस्थापना खर्च टक्केवारी विचारात घेवून गुण देणे.	
	ऊर्जा कार्यक्षमता वाढविण्यासाठी	५	विजेचा वापर कमी करण्यासाठी केलेली उपाययोजना	तांत्रिक विश्लेषण पाहून व वीज युनिट कंझम्पशन गतवर्षीपेक्षा किती कमी झाले ते पाहून गुण देणे.	
	कंत्राट पदत, स्थानिक सहभाग	५	खाजगीकरण कंत्राटी पध्दतीचा अवलंब करत असल्यास तपशील	कंत्राटी पध्दतीमुळे कमी झालेला खर्च टक्केवारी आदी पाहून गुण देणे.	
९	भविष्यातील (Replacement) करिता तरतूद	६	(i) सांडपाणी व्यवस्थेवर आजपर्यंत किती भांडवली खर्च झाला? (ii) मागील वर्षी Sinking Fund साठी किती तरतूद करण्यात आली? (iii) गेल्या आर्थिक वर्षात Sinking fund मध्ये एकूण उपलब्ध निधी	निकषानुसार मागील वर्षी व संचित निधी पाहून गुण देणे.	निकषानुसार - १०० % - ६ गुण ९०% च्या वर - ५ गुण ७५ ते ८९ % - ४ गुण ६० ते ७४ % - ३ गुण ४० ते ५९% - २ गुण २५ ते ३९% - १ गुण २५% पेक्षा कमी - ० गुण

१०	कर्जाची परतफेड (सांडपाणी व्यवस्थेकरिता घेतलेले)	६			
		३	(i) सांडपाणी व्यवस्थेसाठी घेतलेल्या कर्जाची मागील वर्षात परतफेड केलेली रक्कम (ii) मागील आर्थिक वर्षातील देय व्याजाची व मुद्दल अशी एकूण रक्कम	मागील आर्थिक वर्षात परतफेड करण्यात आलेली रक्कम X १०० मागील वर्षातील देय रक्कम	१००% - ३ गुण ९० ते ९९% - २ गुण ८० ते ८९% - १ गुण ८०% पेक्षा कमी- ० गुण
		३	(i) मागील आर्थिक वर्षाच्या शेवटी थकबाकीची रक्कम (ii) गतवर्षीअखेर एकूण देय रक्कम	मागील आर्थिक वर्षाच्या शेवटी थकबाकीची रक्कम X १०० मागील वर्षातील देय रक्कम	१००% - ३ गुण ९० ते ९९% - २ गुण ८० ते ८९% - १ गुण ८०% पेक्षा कमी- ० गुण
११	व्यवस्थापनाच्या नाविन्यपूर्ण पद्धती, जागरुकता, लोकसहभाग, देखभाल याबाबत केलेल्या विशेष उपाययोजना	१०	सांडपाणी व्यवस्थापनासाठी काही नाविन्यपूर्ण पद्धती, जागरुकता, लोकसहभाग, देखभाल याबाबत विशेष कृती केली असल्यास त्याचा तपशील देण्यात यावा.	सर्वकष तपासणी करुन गुण देणे.	नाविन्यपूर्ण पद्धती-४ गुण लोकसहभाग -४ गुण जागरुकता(IEC)-२ गुण
	एकूण गुण	१२५			

मुद्दा क्र. V : सामाजिक सुविधा-महिला उपक्रम, झोपडपट्टी, मागासवर्गासाठी व्यवस्था

एकूण गुण- ५०

अ. क्र.	विषय	कमाल गुण	संकलित करावयाची माहिती	निकष	शेरा
१	२	३	४	५	६
१.	झोपडपट्टी विकास	१५			
१.१	झोपडपट्टीमध्ये सुविधा वाढविण्याचे प्रत्यक्ष प्रयत्न	३	(i) पाणीपुरवठा सुधारण्यासाठी प्रयत्न (ii) कचरा निर्मुलनासाठी प्रयत्न (iii) स्वच्छता व गटार सुधारण्यासाठी (iv) नागरिकांचे आरोग्य सुधारण्यासाठी (v) मुलांना चांगले शिक्षण देण्यासाठी (vi) स्ट्रीट लाईट सुधारण्यासाठी (vii) रस्ते व फुटपाथ सुधारण्यासाठी (viii) इतर	नळकोंडाळे संख्येत वाढ, समूह व्यवस्थापनांतर्गत पाणी उपलब्धता वेळेत वाढ ओला, सुका कचरा वेगळा करण्याची टक्केवारी, कचरा उचल प्रमाणात वाढ, विल्हेवाट प्रयत्न, तपासणी किती मीटर दुरुस्ती केली ते पाहणे. आरोग्य चेकअप व्यवस्था, आरोग्य केंद्र सुविधा, इत्यादी. पाहणे. शाळा सुविधा गळती प्रमाण रोखण्यासाठी उपाययोजना एकूण संख्या, चालू असलेले इ. बांधकाम, अतिक्रमण नसणे, इत्यादी पहावे.	एकूण केलेले प्रयत्न विचारात घेऊन गुण देणे
१.२	झोपडपट्टीची पुनर्स्थापना/पुनर्विकासासाठी केलेले उपाय	४	(i) झोपडपट्टीतील घरे सुधारण्यासाठी केलेले उपाय (ii) झोपडपट्टीच्या पुनर्स्थापना/पुनर्विकासासाठी घेतलेले प्रकल्प (iii) कायस्वरूपी पट्टे देण्यात आलेल्या झोपडपट्टींची संख्या व त्यासाठी करण्यात आलेला खर्च (iv) शहरात किती VAMBY प्रकल्प घेण्यात आले आहेत? (v) VAMBY प्रकल्पातर्गत लाभार्थ्यांची संख्या (vi) झोपडपट्टी पुनर्वसनासाठी स्वतःच्या निधीतून केलेला खर्च	सर्व बाबींचा एकत्रित विचार करून गुण देणे.	

१.३	अशासकीय संस्थाचा सहभाग	२	अशासकीय संस्था व CBOs चा सहभाग मिळविण्यासाठी केलेल्या उपाययोजना व परिणामकारकता	एकूण गुणवत्ता तपासून गुण देणे.	
१.४	झोपडपट्टीचे आर्थिक व्यवस्थापन	३	झोपडपट्टीतील किती घरामधून सेवाशुल्क वसूल करण्यात येते? चालू वर्षाची एकूण मागणी चालू वर्षाची एकूण वसूली	वसूलीच्या टक्केवारीनुसार गुण द्यावे. (वसूलीची मागणीशी टक्केवारी)	१००% - ३ गुण ७५ ते ९९ % - २ गुण ५० ते ७४ % - १ गुण ५० पेक्षा कमी - ० गुण
१.५	पुनर्वसनाच्या खर्चाची वसूली	३	i) लाभार्थ्यांकडून पुनर्वसन खर्चाची वसूली कशी केली जाते? ii) यावर्षी झालेली वसूली iii) एकूण मागणी	वसूलीच्या टक्केवारीनुसार गुण द्यावे. (वसूलीची मागणीशी टक्केवारी)	१००% - ३ गुण ७५ ते ९९ % - २ गुण ५० ते ७४ % - १ गुण ५० पेक्षा कमी - ० गुण
२.	दारिद्र्य निर्मुलन कार्यक्रम(SJSRY)	२५			
२.१	स्व:मदत (SHG) गटाची स्थापना करणे	४	i) महिला स्व:मदत गटाला प्रोत्साहन देण्यासाठी केलेल्या उपाययोजना ii) किती महिला स्व:मदत गटाची स्थापना केली? iii) या गटामध्ये किती दारिद्र्य रेषेखालील कुटुंब आहेत?	एकूण लोकसंख्येनुसार गटातील संख्या व त्यातील दारिद्र्यरेषेखालील संख्या याचे प्रमाण पाहून गुण देणे	
२.२	व्यय व पतसहकारी संस्था	२	वरीलपैकी, किती गटाचे व्यय व पत सहकारी संस्थामध्ये रुपांतरण झालेले आहे?	रुपांतर व एकूण गट यांच्या टक्केवारीनुसार गुण देणे.	१००% - २ गुण ७५ ते ९९ % - १.५ गुण ५० ते ७४ % - १ गुण २५ ते ४९% - ०.५ गुण २५% पेक्षा कमी - ० गुण

२.३	DWCUA	४	DWCUA मध्ये किती गट अंतर्भूत आहेत?	एकूण महिलांच्या संख्येच्या प्रमाणात गुण देणे.	
		४	(i) नागरी संस्थेद्वारे महिला मंडळांना व्यवसायाच्या संधी उपलब्ध करून देण्यासाठी केलेले विशेष प्रयत्न (ii) नागरी संस्थेने महिला मंडळाना खाजगी क्षेत्रात व्यवसाय संधींना प्रोत्साहन देण्यासाठी उचललेली पावले	एकूण विश्लेषण करून गुण देणे.	
२.४	SJSRY चे प्रशिक्षण कार्यक्रम	१	SJSRY अंतर्गत किती नागरिकांना प्रशिक्षण दिले?	एकूण संख्या पाहून गुण देणे.	
		१	(i) त्यातील किती स्वयंरोजगार/ गटलाभार्थींनी योजनेमध्ये लाभ घेतला? (ii) नागरी स्वयंरोजगार योजनेतर्गत लाभार्थीची संख्या	एकूण गटातील संख्या, दारिद्र्य रेषेखालील संख्या पाहून गुण देणे.	
२.५	नागरी रोजगार हमी योजनेतर्गत लाभ	१	नागरी रोजगार हमी योजनेतर्गत लाभार्थीची संख्या	लाभार्थी संख्या दारिद्र्य रेषेखालील कवरेज पाहून गुण देणे.	
२.६	SGSRY ची व्याप्ती	३	या योजनेतील कमीत कमी एका घटकामध्ये लाभ घेतलेल्या दारिद्र्य रेषेखालील कुटुंबाची संख्या		लाभार्थी कुटुंबे व एकूण दारिद्र्यरेषेखालील कुटुंब याचे प्रमाण पाहून गुण देणे.
२.७	उद्दिष्टपूर्तीसाठी केलेल्या खर्चाची टक्केवारी	२	एकूण खर्चाची टक्केवारी	$\frac{\text{चालू वर्षात झालेला खर्च} \times 100}{\text{चालू वर्षातील खर्चाचे उद्दिष्ट}}$	८० ते १०० % - २ गुण ५० ते ७९ % - १ गुण < ५०% - ० गुण
२.८	योजनेच्या सफलतेचा दर	३	दारिद्र्य रेषेवर आलेल्या कुटुंबाची संख्या	$\frac{\text{दारिद्र्य रेषेवर आलेली कुटुंबे} \times 100}{\text{दारिद्र्य रेषेखालील एकूण कुटुंबे}}$	७० ते १०० % - ३ गुण ५० ते ६९ % - २ गुण ४० ते ४९% - १ गुण < ४० % - ० गुण

३	महिला विकास	५			
३.१	अंदाजपत्रकीय तरतुद	१	महिला विकास योजनांसाठी अंदाजपत्रकात किती टक्के तरतुद आहे ? (एकुण विकास योजनेच्या खर्चाचा)	२०% च्या वर तरतुद असल्यास गुण देणे	
		१	अंदाजपत्रकीय तरतुदीच्या किती टक्के खर्च झाला?	५०% चे वर खर्च असल्यास (तरतुदीच्या) १ गुण देणे.	
३.२	महिलांसाठी योजना	१	महिलांसाठी वैयक्तिक लाभाच्या योजना व अंमलबजावणीची गुणवत्ता	गुणवत्ता पाहून गुण देणे.	
		२	नागरी संस्थेद्वारे महिलांसाठी सुरु केलेल्या नाविन्यपूर्ण योजना (माहिती देणे)	एकूण काम पाहून गुण देणे.	
४	मागासवर्गीयांचा विकास	५			
४.१	अंदाजपत्रकीय तरतुद	१	अंदाजपत्रकात मागासवर्गीयांच्या विकासासाठी किती टक्के तरतुद आहे? (एकुण विकास योजनेच्या खर्चाच्या)	$\frac{\text{मागासवर्गीयांसाठी तरतुद} \times १००}{\text{एकूण तरतुद}}$	७५ ते १०० % -२गुण ५० ते ८४% -१ गुण < ५० % - ० गुण
		१	अंदाजपत्रकीय तरतुदीच्या किती टक्के खर्च झाला?	$\frac{\text{मागासवर्गीयांसाठी खर्च} \times १००}{\text{एकूण खर्च}}$	
४.२	मागासवर्गीयांसाठी योजना	२	नागरी संस्थेच्या निधीतुन मागासवर्गीयांसाठी वैयक्तिक लाभाच्या योजनांची अंमलबजावणी	प्रभावीपणा व परिणामकारकता पाहून गुण देणे.	
		१	नागरी संस्थेद्वारे मागासवर्गीयांसाठी सुरु केलेल्या नाविन्यपूर्ण योजना (तपशील देणे)	प्रभावीपणा व परिणामकारकता पाहून गुण देणे.	
	एकूण गुण	५०			

मुद्दा क्र. VI : सार्वजनिक आरोग्य, कुटुंब कल्याण व शिक्षण

एकूण गुण ७५

अ.क्र.	विषय	कमाल गुण	संकलित करावयाची माहिती	निकष	शेरा
१	२	३	४	५	६
१	आरोग्य सुविधा	७			
१.१	दवाखान्यांची उपलब्धता	१	शहरातील एकूण दवाखाने/रुग्णालयांची संख्या १. त्यापैकी खाजगी दवाखाने २. शासकीय दवाखाने ३. नागरी संस्थेचे दवाखाने	एकूण लोकसंख्या एकूण दवाखाने	
१.२	डॉक्टरांची संख्या व लोकसंख्येशी प्रमाण	१	शहरातील एकूण वैद्यकीय पंजीकृत डॉक्टरांची संख्या १. त्यापैकी एकूण खाजगी २. शासकीय ३. नागरी संस्थेचे	एकूण लोकसंख्या एकूण डॉक्टर्स	
१.३	बेडस्ची उपलब्धता	१	शहरातील इस्पितळांतील बेडस्ची एकूण संख्या १. त्यापैकी एकूण खाजगी २. शासकीय ३. नागरी संस्थेचे	एकूण लोकसंख्या एकूण बेडस्	
१.४	विशेष सेवा पुरविणारे (Specialised)	१	शहरात (Special) विशेष दवाखाने उपलब्ध आहेत काय? असल्यास किती?		
१.५	महिलांसाठी विशेष व्यवस्था व त्याची परिणामकारकता	१	(अ) महिलांसाठी किती बेडस् आहेत?	महिलांसाठी बेडस् X १०० एकूण बेडस्	
१.६	मुलांसाठी विशेष व्यवस्था व त्याची परिणामकारकता	१	(ब) बालकांसाठी किती बेडस् आहेत?	बालकांसाठी बेडस् X १०० एकूण बेडस्	
१.७	आरोग्यासाठी आपत्कालीन व्यवस्था व त्याची परिणामकारकता (यंत्रे, तज्ञ, ICU इ.)	१	(i) नप/मनपा रुग्णालयांमध्ये आय.सी.यु. बेडस्ची संख्या (ii) उपलब्ध असलेल्या सोयींचा तपशील	तपशील पाहून समितीने गुण ठरवावे	

२	दवाखान्यातील सुविधा सुधारण्यासाठी केलेल्या उपाययोजना	१०			
२.१	नागरी संस्थेचे दवाखाने	२	चालू वर्षात मनपा/नपा दवाखाने/हॉस्पिटल सुधारण्यासाठी कोणत्या उपाययोजना करण्यात आल्या? सविस्तर टिपणी द्यावी.	अत्युत्कृष्ट, उत्कृष्ट, निश्चित चांगला, चांगला, बरा, साधारण	तपशील पाहून गुण द्यावे.
२.२	अभियान काळातील स्वच्छतेबाबत केलेल्या सुधारणा	२	नागरी संस्थेच्या दवाखान्यांतील स्वच्छता राखण्यासाठी केलेल्या उपाययोजनां	अत्युत्कृष्ट, उत्कृष्ट, निश्चित चांगला, चांगला, बरा, साधारण	
२.३	आरोग्य सुविधा, सेवा व दर्जामधील सुधारणा	२	सेवा व दर्जा यामध्ये सुधारणा करण्यासाठी कोणते धोरण राबविले सविस्तर टिपणी द्यावी.	अत्युत्कृष्ट, उत्कृष्ट, निश्चित चांगला, चांगला, बरा, साधारण	
२.४	जैविक घनकचरा व्यवस्थापन	२	जैविक घनकचरा व्यवस्थापनाबाबत केलेल्या उपाययोजना	अत्युत्कृष्ट, उत्कृष्ट, निश्चित चांगला, चांगला, बरा, साधारण	
२.५	खाजगी दवाखाने	१	i) प्रायव्हेट प्रॅक्टीस करणारे एकूण डॉक्टर्स व बेडस् यांची संख्या ii) त्यापैकी किती रजिस्टर्ड आहेत?		
२.६	पीएनडीटी अधिनियमाची अंमलबजावणी	१	पीएनडीटी अधिनियमाची प्रभावी अंमलबजावणी करण्यासाठी केलेल्या उपाययोजना		
३	आर्थिक व्यवस्थापन	६			
			एकूण खर्च (चालू वर्षातील) आस्थापना खर्च औषधाची खरेदी पॅथॉलॉजी रसायने/एक्सरे फिल्म/इतर उत्पादने रुग्णाचा आहार/बेडशिटस्//IPD साठी इतर आवश्यक सामुग्री प्रशासन, स्टेशनरी, पाणी, बील इ. रुग्णवाहिका सेवा एकूण खर्च :		माहिती (गुण नाही)

			एकूण उत्पन्न बाहेरील रुग्ण आंतरीय रुग्ण पॅथॉलॉजी/रेडीओलॉजी चाचणी शुल्क औषधाचे शुल्क रुग्णवाहिका शुल्क इतर उत्पन्न (भाडे, लिलाव इ.) एकूण उत्पन्न :		
३.१	खर्च वसूली - एकूण रुग्णालय सेवा	१	रुग्णालय सेवांपासून होणारी खर्च वसूली	एकूण उत्पन्न/एकूण खर्च	तपशील पाहून गुण द्यावे.
३.२	खर्च वसूली-रुग्णवाहिका सेवा	१	रुग्णवाहिका सेवांपासून होणारी खर्च वसूली	एकूण उत्पन्न/एकूण खर्च	तपशील पाहून गुण द्यावे.
३.३	खर्च वसूली-पॅथोलॉजी/रेडीओलॉजी	१	उत्पन्न वाढविण्यासाठी केलेले प्रयत्न सविस्तर टिप्पणी द्यावी.	एकूण उत्पन्न/एकूण खर्च	तपशील पाहून गुण द्यावे.
३.४	रुग्णालयाची आर्थिक स्थिती वाढविण्यासाठी केलेले प्रयत्न	३	या वर्षात वैद्यकीय सेवेपासून खर्च आणि उत्पन्नाचे ताळमेळ घालण्यासाठी केलेली उपाययोजना सेवाशुल्कात केलेली वाढ कंत्राटी सेवा भाडेपट्ट्याबाबतचे उत्पन्न इतर		
४	आरोग्य सेवांची गुणवत्ता	६			
४.१	रुग्णालयातील प्रसुतीचे प्रमाण	१	रुग्णालयातील प्रसुतीचे प्रमाण (i) मागील वर्षामधील एकूण प्रसुतीची संख्या (ii) त्यापैकी हॉस्पिटलमध्ये किती प्रसुती झाल्या	हॉस्पिटलमध्ये झालेल्या प्रसुती x १०० ----- मागील वर्षामधील एकूण प्रसुती	तपशील पाहून गुण द्यावे.
४.२	अर्भक मृत्यू, बालमृत्यू, माता मृत्यूचे प्रमाण	२ २ १	(अ) बाल मृत्यूचे प्रमाण (प्रति हजारी) (ब) माता मृत्यूचे प्रमाण (प्रति हजारी) (क) अर्भक मृत्यूचे प्रमाण (प्रति हजारी)		राज्यातील/जिल्ह्याशी प्रमाणाची तुलना करून गुण देणे

५	सार्वजनिक आरोग्य	३			
५.१	क्षेत्रिय कर्मचाऱ्यांची संख्या	२	प्रति १००० नागरिकांसाठी क्षेत्रिय कर्मचाऱ्यांची संख्या	लोकसंख्या आरोग्य सेवकांची संख्या x १०००	तपशील पाहून गुण द्यावे.
५.२	प्राथमिक आरोग्य केंद्र /नागरी आरोग्य केंद्र	१	एकूण प्राथमिक आरोग्य केंद्र /नागरी आरोग्य केंद्रांची संख्या		तपशील पाहून गुण द्यावे.
६	सार्वजनिक आरोग्याची गुणवत्ता	१०			
६.१	१) नवजात बालकांसाठी व्यवस्था, एकूण लसीकरण प्रमाण इ.	१	सार्वजनिक लसीकरण कार्यक्रमात या वर्षात झालेले काम व उद्दीष्टांची टक्केवारी a) डीटीपी b) पोलिओ c) गोवर d) बीसीजी e) टीटी f) डीटी g) इतर	मागील वर्षातील एकूण उद्दीष्ट ----- एकूण साध्य %	तपशील पाहून गुण द्यावे.
६.२	लसीकरण सुधारण्यासाठी उपाययोजना	१	i) लसीकरण उपक्रम दर्जा सुधारण्यासाठी केलेले विशेष प्रयत्न ii) लसीकरण प्रभावीपणे राबविण्यासाठी स्वयंसेवी संस्थांकडून कशा प्रकारे मदत घेतली जाते?		तपशील पाहून गुण द्यावे.
६.३	गेल्या तीन वर्षातील साथींचे विश्लेषण	१	i) गेल्या ३ वर्षात किती सार्वजनिक साथी झाल्या? ii) साथीच्या रोगाने मागील वर्षामध्ये प्रभावित झालेल्यांची संख्या (मागील २ वर्षातील)	मागील वर्षातील अनैसर्गिक साथी x १०००० ----- एकूण लोकसंख्या	तपशील पाहून गुण द्यावे.

६.४		१	साथीमध्ये झालेले मृत्यूचे प्रमाण	$\frac{\text{झालेले मृत्यू} \times १००}{\text{प्रभावित व्यक्ती}}$	तपशील पाहून गुण द्यावे.
		१	मागच्या वर्षी मृत्यूमुखी पडलेल्यांची संख्या	$\frac{\text{मागील वर्ष व या वर्षातील मृत्यूच्या संख्येमधील फरक} \times १००}{\text{मागील वर्षातील मृत्यू}}$	
६.५	प्रतिबंधक उपाययोजना	१	साथीचे रोग टाळण्यासाठी व त्यावर नियंत्रण मिळविण्यासाठी केलेल्या उपाययोजना		तपशील पाहून गुण द्यावे.
६.६	मलेरिया	१	i) मागील वर्षातील एकूण मलेरिया केसेस ii) त्यापूर्वीच्या वर्षातील एकूण मलेरिया केसेस	$\frac{\text{मलेरिया केसेस} \times १००००}{\text{लोकसंख्या}}$	तपशील पाहून गुण द्यावे.
६.७	मलेरिया प्रतिबंधक योजना	१	मलेरिया रोखण्यासाठी कोणती पावले उचलण्यात आली? सविस्तर टिप्पणी द्यावी.	मागील २ वर्षातील केसेसमधील फरक $\times १००$ ----- मागील वर्षामधील केसेस	तपशील पाहून गुण द्यावे.
६.८	एडस् नियंत्रणासाठी केलेले प्रयत्न	१	एडस् नियंत्रणासाठी कोणत्या उपाययोजना केल्या? सविस्तर टिप्पणी द्यावी.		
६.९	राष्ट्रीय कार्यक्रम इत्यादींमध्ये सहभाग	१	पल्स पोलिओ क्षयरोग कुष्ठरोग		
७	कुटुंब नियोजन	१०			
७.१	कुटुंब नियोजन शस्त्रक्रिया	१	कुटुंब नियोजनासाठी पात्र जोडप्यांची संख्या मागील वर्षामध्ये झालेल्या एकूण शस्त्रक्रिया व लक्षाशी त्याची टक्केवारी		तपशील पाहून गुण द्यावे.

७.२	पात्र जोडण्यांपैकी- २ मुलांवर, २ मुलींवर, १ मुलावर, १ मुलीवर झालेल्या शस्त्रक्रियांच्या विगतवारीनुसार	०.५	त्यापैकी (i) दोन मुलांवर झालेल्या शस्त्रक्रिया	२ मुलांवर झालेल्या शस्त्रक्रिया X १०० एकूण शस्त्रक्रिया	तपशील पाहून गुण द्यावे.
		१	(ii) दोन मुलींवर झालेल्या शस्त्रक्रिया	२ मुलींवर झालेल्या शस्त्रक्रिया X १०० एकूण शस्त्रक्रिया	
		१	(iii) एका मुलावर झालेल्या शस्त्रक्रिया	१ मुलावर झालेल्या शस्त्रक्रिया X १०० एकूण शस्त्रक्रिया	
		१.५	(iii) एका मुलीवर झालेल्या शस्त्रक्रिया	१ मुलीवर झालेल्या शस्त्रक्रिया X १०० एकूण शस्त्रक्रिया	
७.३	कुटुंब नियोजन कार्यक्रमांतर्गत सुधारणा करण्यासाठी केलेले प्रयत्न	१	मुलांमध्ये अंतर ठेवण्याचे प्रमाण वाढविण्यासाठी केलेल्या उपाययोजना		
७.४	● जन्म दर	१	● जन्म दर	मागील वर्षातील एकूण जन्म X १००० ----- २००१ वर्षाची लोकसंख्या	
७.५	● मृत्यु दर	१	● मृत्यु दर	मागील वर्षातील एकूण मृत्यू X १०००	
				२००१ वर्षाची लोकसंख्या	
७.६	● जन्म मृत्यू नोंदणीमधील सातत्यता	२	१) जन्म-मृत्यू नोंदवही ठेवण्यात येते का? २) असल्यास, ती कोणत्या स्तरावर ठेवली जाते? (वॉर्ड/प्रशासकीय वॉर्ड/मुख्यालय) ३) ती अद्ययावत ठेवण्यात येते काय? ४) ती किती कालावधीत?		

८	शालेय मुलांचे आरोग्य व स्वच्छता	३			
८.१	शालेय वैद्यकीय तपासणीबाबत भेटीचे प्रमाण	१	i) नागरी संस्थेच्या शाळांतील मुलांची एकूण संख्या ii) एका भेटीत तपासणी केलेल्या मुलांची संख्या iii) एकापेक्षा जास्त भेटीत तपासणी केलेल्या मुलांची संख्या iv) भेटीमध्ये नियमितता आहे काय?	एकूण भेटी/विद्यार्थी x १००	तपशील पाहून गुण द्यावे.
८.२	मुलांची आरोग्य तपासणी	२	(i) किती मुले वैद्यकीयदृष्ट्या सदोष आढळली? (ii) त्यापैकी किती मुलांवर तपासणीअंती उपचार केले?	उपचार करून बरे झालेले विद्यार्थी/सदोष आढळलेले विद्यार्थी	तपशील पाहून गुण द्यावे.
९	शिक्षण	२०			
९.१	बालवाडी व त्यांची पर्याप्तता	१	(i) नागरी संस्थेच्या बालवाड्या/अंगणवाड्यांची संख्या	पर्याप्त आहे किंवा नाही हे पाहून गुण द्यावे.	
९.२	शैक्षणिक व्यवस्था (शाळा)	१	(i) नागरी संस्थेकडून चालविण्यात येणाऱ्या शाळांची संख्या (ii) खाजगी संस्थांकडून चालविण्यात येणाऱ्या शाळांची संख्या (iii) शाळांतील विद्यार्थ्यांची एकूण संख्या नागरी संस्थेच्या शाळा मुले मुली खाजगी शाळा मुले मुली	विद्यार्थी : शिक्षक	पर्याप्तता पाहून गुण द्यावे.
९.३	शिक्षक विद्यार्थी प्रमाण	१	नागरी संस्थेच्या शाळांतील शिक्षकांची संख्या	प्रति वर्ग : विद्यार्थ्यांची संख्या	पर्याप्तता पाहून गुण द्यावे.
९.४	विद्यार्थी वर्गखोल्यांचे प्रमाण	१	नागरी संस्थेच्या शाळांतील वर्ग खोल्यांची संख्या		
९.५	महाविद्यालये	१	(i) महाविद्यालयीन व्यवस्था (ii) महाविद्यालयांची एकूण संख्या		
९.६	विशेष वर्गातील विद्यार्थी	१	झोपडपट्टी भागातील शाळांच्या उपलब्धतेमध्ये सुधारणा करण्यासाठी उचललेली पावले (i) गलिच्छ वस्त्यांमधील शाळांची संख्या (ii) बालकामगारांसाठी असणाऱ्या शाळांची संख्या		तपशील पाहून गुण द्यावे.

९.७	व्यावसायिक शिक्षण	१	वैश्विक शिक्षण देण्यासाठी उचललेली पावले		तपशील पाहून गुण द्यावे.
९.८	शाळांतील सुविधा	२	१. शौचालये असणाऱ्या शाळांची संख्या २. पाण्याची सुविधा असणाऱ्या शाळांची संख्या		तपशील पाहून गुण द्यावे.
		१	३. क्रिडांगणांची उपलब्धता असणाऱ्या शाळांची संख्या ४. फर्निचर उपलब्ध असणाऱ्या शाळांची संख्या ५. वीज व पंखे असणाऱ्या शाळा		
		१	६. शैक्षणिक साधने (संगणक व इतर) उपलब्ध असणाऱ्या शाळांची संख्या		
९.९	विद्यार्थ्यांना सुविधा	१	१. दुपारच्या जेवणाची व्यवस्था आहे काय? २. मोफत पुस्तके देण्याची योजना आहे काय? ३. शालेय गणवेश पुरविला जातो काय?		तपशील पाहून गुण द्यावे.
९.१०	शिक्षणाची गुणवत्ता	३	i) शाळांमध्ये शैक्षणिक सुधारणा करण्यासाठी केलेली उपाययोजना ii) शैक्षणिक सुधारणांबाबत खाजगी क्षेत्रांचा सहभाग आहे काय? iii) शाळांमध्ये संगणक शिक्षण पुरविण्याबाबत उचललेली पावले		तपशील पाहून गुण द्यावे.
९.११	शिष्यवृत्ती परीक्षा	१	i) शिष्यवृत्ती परिक्षेसाठी बसलेल्या विद्यार्थ्यांची संख्या ii) किती मुलांना शिष्यवृत्ती मिळाली?		तपशील पाहून गुण द्यावे.
९.१३	आर्थिक व्यवस्थापन	२	i) नागरी संस्थेचा शिक्षणावरील एकूण वार्षिक खर्च ii) खर्च व उत्पन्नामधील तफावत कमी करण्यासाठी उपाययोजना		तपशील पाहून गुण द्यावे.
९.१४	प्रौढ साक्षरता प्रमाण	१	(i) प्रौढ साक्षरता प्रमाण (ii) प्रौढ साक्षरतेचे किती वर्ग चालविले जातात व त्यातील लाभार्थ्यांची संख्या		तपशील पाहून गुण द्यावे.
	एकूण गुण	७५			

मुद्दा क्र. VII) नागरी सुविधांची उपलब्धता व स्तर					एकूण गुण- १००
अ. क्र.	विषय	कमाल गुण	संकलित करावयाची माहिती	निकष	शेरा
१	२	३	४	५	६
१	अग्निशमन दलाची व्यवस्था	८			
			i) अग्निशमन दलातील वाहनांची संख्या ii) कर्मचाऱ्यांची संख्या व त्यांची शैक्षणिक पात्रता		माहिती (गुण नाही)
१.१	पर्याप्त अग्निशमन सेवा व उपयोगिता	२	i) साधनसामुग्रीचा/वाहनाचा वापर किती प्रभावीपणे करण्यात आला? ii) ही सेवा अधिक तत्पर व प्रभावीपणे राबविण्यासाठी उचललेली पावले	आगीची बातमी कळल्यावर प्रतिसाद, वेळ, इत्यादी तपासावी	एकूण विश्लेषण करून २ पैकी गुण देणे.
१.२	प्रतिबंधात्मककार्यवाही	१	मागील वर्षात किती आगीच्या घटना कव्हर केल्या?	आलेले आणि कव्हर केलेले कॉल्स यांची टक्केवारी तपासून गुण देणे	
			शहरात पुन्हा पुन्हा आगीच्या घटना घडू नयेत म्हणून केलेल्या उपाययोजना	लोकशिक्षण, जागृती इत्यादी तपासून गुण द्यावेत	
१.३	अग्निशमन दलाचे आर्थिक व्यवस्थापन		i) अग्निशमन दलावर एकूण होणारा खर्च(कर्मचारी आस्थापनासह) अ) कर्मचारी ब) वाहन व उपकरणाच्या देखभालीवर क) POL खर्च ड) इतर		माहिती (गुण नाही)
			(ii) अग्निशमन सेवांपासून मिळणारे एकूण उत्पन्न अ) परवानगी व तपासणी शुल्क ब) सेवा शुल्क क) उंच इमारतीसाठी सेवा शुल्क ड) इतर		माहिती (गुण नाही)
		१	या सेवेपासून महसूल वाढविण्यासाठी केलेल्या उपाययोजना		
		१	अग्निशमन सेवांवर होणा-या खर्चात कपात करण्यासाठी केलेल्या उपाययोजना		
		२	उत्पन्नामध्ये वर्षात झालेली वाढ / खर्चात मागील वर्षापेक्षा झालेली कपात	टक्केवारीप्रमाणे दोहोंचा विचार करून गुण देणे.	

२	रस्ते	१२			
२.१	रस्त्यांची पर्याप्तता	२	रस्त्याची एकूण लांबी रुंदी /(कॉक्रीट व अस्फाल्ट /डांबरी /कच्चा रस्ता) यांचे एकमेकांशी प्रमाण	रस्त्यांचे कव्हेरेज, त्याची प्रत, इत्यादी पाहून गुण देणे.	
२.२	मुख्य रस्त्यांची गुणवत्ता	२	रस्त्यावरील पृष्ठभागावरील पॅथहोल्सचे एकूण प्रमाण, कामाची गुणवत्ता, टिकावूपणा, मटेरीयलची प्रत इ. विचारात घेणे	एकूण विश्लेषण करून गुण देणे.	
२.३	रहिवाशी भागातील रस्त्यांची गुणवत्ता	१	रहिवाशी भागातील आंतरीक रस्त्यांची व्यवस्था, अतिक्रमणापासून मुक्त, टिकावूपणा	गुणवत्ता पाहून गुण देणे.	
२.४	स्टॉर्म वॉटर ड्रेनची पर्याप्तता	२	किती टक्के रस्त्यांना स्टॉर्म वॉटर ड्रेन आहेत?	(टक्केवारीप्रमाणे गुण देणे)	८० ते १००%-२ गुण ६० ते ७९% - १.५ गुण ४० ते ५९% - १ गुण < ४० %-० गुण
२.५	रस्त्यांची व्याप्ती वाढविण्यासाठी केलेल्या उपाययोजना	२	चालू वर्षी रस्ते/स्टॉर्म वॉटर ड्रेन सुधारण्यासाठी केलेल्या उपाययोजना (वर्षात केलेली दुरुस्ती व अनकव्हर्ड भाग कव्हर करण्याचे प्रमाण पहावे)	वर्षातील कव्हर्ड भागाची एकूण रस्ते व स्टॉर्म वाटरच्या आवश्यकतेशी टक्केवारी काढून गुण देणे. सर्व कव्हर केले असेल तर पूर्ण गुण	५०%चे वर - २ गुण २५ते४९ % - १.५ गुण १०ते २४% - १ गुण < १०% - ० गुण
२.६	एकात्मिक रस्ते विकास	१	रस्त्याचे बांधकाम/सुधारणा करताना एकत्रित विकास करण्यासाठी केलेले प्रयत्न (पदपथ, दिवाबत्ती, नाल्या इत्यादींचे एकत्र नियोजन, बांधकाम दुरुस्ती, देखभाल इत्यादी)	सर्वकष नियोजन व अंमलबजावणी तपासून गुण देणे	
२.७	रस्त्यांपासून खर्च वसूली	२	३ खालील बाबी पासून खर्च वसूली अ) टोल ब) इतर मार्गाने	एकूण प्रमाण पाहून गुण देणे.	
३	फुटपाथ	८			
३.१	फुटपाथ व्यवस्था	२	एकूण कि.मी. रस्त्यांपैकी किती किमी रस्त्यावर फुटपाथ आहे?	(टक्केवारीप्रमाणे गुण देणे)	५१ ते १००%-२ गुण २५ ते ५० % १ गुण < २५ % - ० गुण
		१	फुटपाथचा वापर वाढविण्यासाठी व देखभालीसाठी केलेल्या उपाययोजना	एकूण उपाययोजना पाहून गुण देणे.	
३.२	फुटपाथचा वापर	१	पादचाऱ्यांसाठी फुटपाथ खुले ठेवण्यासाठी केलेल्या उपाययोजना	अतिक्रमण यादी तपासणे व एकूण गुणवत्ता पाहून गुण देणे	

३.३	रस्ते सजावट	१	पर्याप्त चिन्ह / नकाशे पुरविण्यात आले आहेत.	एकूण परिस्थिती पाहून गुण देणे	
		१	नागरिकांना बेंचेस उपलब्ध आहेत.	एकूण परिस्थिती पाहून गुण देणे	
		१	रस्त्यांच्या सजावटीसाठी केलेल्या इतर उपाययोजना	रस्त्याचे मध्ये झुडपे, सीमट्री वगैरे पाहणे,	
३.४	थुंकदाणी	१	फुटपाथवर पर्याप्त थुकदाण्या उपलब्ध आहेत.	त्यांचा वापरही पाहणे व गुण देणे	
४	जंक्शन्स, आयलँडस् व वाहतूक	६			
४.१	वरील बाबीची उपलब्धता व दर्जा	१	जंक्शन्स, आयलँडस्ची गुणवत्ता	शास्त्रीयदृष्ट्या उपयुक्तता	
		१	जंक्शन्स, आयलँडस्च्या देखभालीसाठी होणारा खर्च मागवणूक	योग्यता, सजावट	
		१	खाजगी संस्थांच्या सहभागातून उभारलेल्या जंक्शन्स, आयलँडस्ची संख्या	ब्लार्ड, कॉर्नर वगैरे, लीज करून भागविला जातो इ.पहाणे	
४.२	ट्रॅफिक सिग्नलस्	२	(i) किती इलेक्ट्रॉनिक ट्रॅफिक सिग्नलस् आहेत (एकूण पैकी) (ii) वाहतूक नियमनासाठी केलेल्या उपाययोजना, त्यांचा प्रभावपणा	एकूण दर्जा पाहून गुण देणे.	
४.३	वेग गतिरोधक	१	वेग गतिरोधकांची रचना व्यवस्थित व योग्य ठिकाणी केली आहे	एकूण दर्जा पाहून गुण देणे.	
५	डिव्हायडर्स, रस्ते सजावट	६			
५.१	रस्ते व वाहतूक नियमनाबाबत जागरुकता व उपाययोजना	२	एकूण रस्त्यांपैकी किती कि.मी. रस्त्यावर डिव्हायडर्स आहेत	(टक्केवारीप्रमाणे आवश्यकतेच्या प्रमाणात गुण देणे)	५०% चे वर-२ गुण २५ ते ४९%-१ गुण < २५% -० गुण
		२	चालू वर्षात किती कि.मी. डिव्हायडर्स बांधली	वर्षातील नवीन बांधलेली व पूर्वीची एकूण यांची टक्केवारी काढून गुण देणे.	२५% पेक्षा जास्त-२ गुण १० ते २४% -१ गुण < १०% -० गुण
५.२	शहर सौंदर्यीकरण	२	(iii) शहरातील सौंदर्यीकरण करण्यात आलेल्या रस्त्यांचा तपशील (ii) खाजगीकरणामार्फत शहर सौंदर्यीकरणासाठी राबविण्यात आलेल्या प्रकल्पांची संख्या, प्रकल्पांचा तपशील	एकूण तपशील पाहून गुण देणे.	

६	स्ट्रीट लाईट्स	९			
६.१	स्ट्रीट लाईटची उपलब्धता	२	(iii) प्रति कि.मी.स्ट्रीट लाईटची संख्या (ii) स्ट्रीट लाईट नसलेल्या रस्त्यांची लांबी (iii) चालू वर्षी लावलेल्या स्ट्रीट लाईट्सची संख्या	१००% व्यवस्था निकष मानून त्याप्रमाणात योग्य प्रमाणात वर्षात केलेले काम पाहून गुण देणे	
६.२	स्ट्रीट लाईट्स मध्ये सुधारणा करण्यासाठी केलेल्या उपाययोजना	२	स्ट्रीट लाईटच्या गुणवत्तेमध्ये सुधारणेसाठी केलेल्या उपाययोजना अ. नविन भागातील व्याप्ती ब. लाईटच्या गुणवत्तेच्या स्तरात वाढ करण्यासाठी केलेल्या उपाययोजना क. फिक्चर्समध्ये वृद्धी ड. जंक्शन्सच्या ठिकाणी लाईटची गुणवत्ता व पर्याप्तता तपासणे	एकूण विश्लेषण करून गुण देणे.	
६.३	स्ट्रीट लाईटची देखभाल	२	(i) स्ट्रीट लाईटची एकूण संख्या (ii) स्ट्रीट लाईटच्या देखभालीसाठी उपाययोजना व प्रभावीपणा अ. जंक्शन बॉक्स बंद आहेत, खांबाना अर्थिंग आहे व तारा तरंगत्या नाहीत ब. खांबांना रंग व फिचर्सना आवरण आहे. (iii) देखभालीसाठी पर्यवेक्षणाची प्रभावी यंत्रणा उपलब्ध आहे	एकूण विश्लेषण करून गुण देणे.	
६.४	आर्थिक व्यवस्थापन		(i) स्ट्रीट लाईटच्या देखभालीवरील एकूण वार्षिक खर्च अ. कर्मचारी ब. कंत्राटदार क. सुटे भाग व आवश्यक सामुग्री ड. इतर (ii) स्ट्रीट लाईट्स खांब इ.पासून प्राप्त महसूली उत्पन्न	तपशील पाहून गुण देणे	माहिती (गुण नाही)
		२	चालू वर्षात खर्च बचतीसाठी / उत्पन्न वाढविण्यासाठी केलेल्या उपाययोजना अ. विज बचतीची उपकरणे बसवून ब. ऑटो टाईमर / उपकरणे बसवून क. खाजगीकरण/ कर्मचारी कपात करून ड. विज संवर्धक फिचर्स बसवून इ.विज चोरी थांबवून ई. इतर उपाययोजनांद्वारे		

		१	चालू वर्षी किती अतिरिक्त उत्पन्न / बचत झाली ?	टक्केवारी काढून गुण देणे	
७	वाहनथांबा / तळ	४			
	वाहनतळाची उपलब्धता	२	(i) शहरातील वाहनथांबे /वाहन तळांची संख्या (ii) वाहन पार्कींग क्षमता (iii) पे पार्क वाहन तळांची संख्या व क्षमता (iv) ट्रक्स, बस इ. जड वाहनासाठी विशेष वाहन तळ	एकूण व्यवस्था पाहून गुण देणे.	
	आर्थिक व्यवस्थापन	२	(i) पे ॲन्ड पार्कींगसाठी किती खर्च केला (ii) पे ॲन्ड पार्कींगमधून प्राप्त होणारा महसूल (iii) किती पे ॲन्ड पार्कींग जागा खाजगी संस्थांना चालविण्यासाठी दिल्या (iv) पार्कींगचे दर (v)मागील वर्षाच्या तुलनेत या वर्षी उत्पन्नात झालेली वाढ	एकूण विश्लेषण करून गुण देणे.	
८	पर्यटन / ऐतिहासिक स्थळ	६			
८.१	देखभाल व व्यवस्थापन		एकूण पर्यटन/ऐतिहासिक स्थळे यांची संख्या		माहिती
		१	देखभाल व व्यवस्थापन करण्यासाठी केलेली विशेष कार्यवाही	एकूण विश्लेषण करून गुण देणे	
		१	पर्यटकांची संख्या वाढावी म्हणून केलेले विशेष प्रयत्न		
		१	शहरामध्ये पर्यटन स्थळे वाढविण्यासाठी उचललेली पावले.		
		१	पर्यटकांना माहिती देण्यासाठी माहिती केंद्र /मार्गदर्शकाची व्यवस्था		
८.२	आर्थिक व्यवस्थापन	२	ऐतिहासिक स्थळांची देखभाल आर्थिकदृष्ट्या स्वयंपूर्ण होईल यासाठी केलेले प्रयत्न. तपशील द्यावा	एकूण विश्लेषण करून गुण देणे	
९	बगीचे / उद्याने /तलाव/खुली जागा इ.	८			
९.१	सुविधेची पर्याप्तता	२	(i) शहरातील एकूण बगीचे/उद्याने/तलावांची संख्या (ii) या जागांचे एकूण क्षेत्र	पर्याप्तता पाहून गुण देणे	

९.२	बगीच्यांची गुणवत्ता	२	(i) नवीन तलाव,बगीचे व उद्यान बांधण्याचा प्रस्ताव किंवा काम चालू आहे काय? (ii) उद्यानांचा दर्जा टिकविण्यासाठी केलेले प्रयत्न (iii) लहान मुलांसाठी केलेले विशेष प्रयोजन (iv) नाना-नानी/दादा-दादी पार्कसाठी केलेली विशेष तरतूद (v) थिम पार्क विकसित केले आहे काय ?	एकूण विश्लेषण करुन गुण देणे.	
९.३	आर्थिक व्यवस्थापन	२	(i) तलाव,बगीचे व उद्यानाच्या देखभालीवर होणारा खर्च (ii) वरील प्रत्येकापासून मिळणारे उत्पन्न व एक वर्षात झालेली वाढ (iii) खाजगी संस्थाना चालविण्यासाठी दिलेल्या वरील बाबींची संख्या व प्राप्त उत्पन्न (iv) वरील बाबींच्या देखभालीवरील नागरी संस्थांचा खर्च कमी करण्यासाठी, किंवा उत्पन्न वाढविण्यासाठी उचललेली पावले (खाजगीकरण आदी)	एकूण विश्लेषण करुन गुण देणे.	
९.४	मोकळ्या जागांचा वापर / देखभाल	२	(i) सार्वजनिक जागांच्या सौंदर्यीकरणाचा तपशील (ii) खुल्या जागेत जॉगर्स पार्क, चालण्यासाठी ट्रेल्स विकसित केले आहेत काय ? (iii) सर्व नाले स्वच्छ, कचरामुक्त असुन पाणी वाहत आहे काय ? (iv) इतर जागा स्वच्छ व कचरा विरहित ठेवण्यात येतात	एकूण विश्लेषण करुन गुण देणे.	
१०	सामाजिक केंद्र	५			
१०.१	सुविधांची व्याप्ती	१	i) सामाजिक केंद्रांची एकूण संख्या ii) सामाजिक केंद्राच्या एकूण बांधकामाचे क्षेत्र	एकूण विश्लेषण करुन गुण देणे.	
१०.२	पायाभूत सुविधा सुधारण्यासाठी केलेल्या उपाययोजना	२	चालू वर्षी सामाजिक केंद्रातील पायाभूत सुविधा सुधारण्यासाठी केलेल्या उपाययोजना	एकूण विश्लेषण करुन गुण देणे.	

१०.३	आर्थिक व्यवस्थापन		(i) सामाजिक केंद्रापासून मिळणारे उत्पन्न (ii) सामाजिक केंद्राच्या देखभालीवर होणारा खर्च अ. कर्मचारी ब. कंत्राटदाराचा खर्च क. दुरुस्ती, रंगरंगोटी, बगीच्याची देखभाल ड. इतर		माहिती (गुण नाही)
		१	खर्च कमी करणे व उत्पन्न वाढविण्यासाठी केलेल्या उपाययोजना	विश्लेषण करुन गुण देणे	
		१	मागील वर्षी उत्पन्नात झालेली वाढ/खर्चात झालेली कपात	टक्केवारी पाहून गुण देणे (दोहोची)	
११	स्टेडियम, स्विमींग पुल, क्रीडांगण	८			
११.१	पायाभूत सुविधांचे प्रमाण	१	स्टेडियम, स्विमींग पूल व क्रीडांगणे यांची व्यवस्था	पर्याप्तता तपासून गुण देणे	
११.२	क्रीडांगण	१	(i) नागरीकांसाठी खुल्या असलेल्या क्रीडांगणांची संख्या (ii) नागरीकांसाठी खुल्या असलेल्या क्रीडांगणाचे क्षेत्र	एकूण विश्लेषण करुन गुण देणे	
११.३	पायाभूत सुविधांमध्ये सुधारणेसाठी/ खेळांना प्रोत्साहन देण्यासाठी केलेल्या उपाययोजना	३	(i) खेळांना प्रोत्साहन देण्यासाठी नागरी संस्थेने केलेल्या उपाययोजना (ii) खेळाच्या सुविधा वाढविण्यासाठी केलेल्या उपाययोजना (iii) अधिक क्रीडांगणे वाढविण्यासाठी केलेल्या उपाययोजना	एकूण विश्लेषण करुन गुण देणे	
११.४	आर्थिक व्यवस्थापन	३	(i) यापासून प्राप्त होणारा महसूल व खर्च (ii) उत्पन्न वाढविण्याच्या/खर्च कमी करण्याच्या उपाययोजना (iii) चालू वर्षी उत्पन्नात झालेली वाढ/खर्चात झालेली कपात	टक्केवारी विचारात घेवून गुण देणे	
१२	सार्वजनिक ग्रंथालये	५			
१२.१	सुविधांचे प्रमाण	१	शहरातील ग्रंथालयांची व पुस्तकांची संख्या तपासून गुण द्यावेत.		
१२.२	सुविधांमध्ये सुधारणेसाठी केलेल्या उपाययोजना	२	(i) चालू वर्षी नवीन स्थापन केलेल्या ग्रंथालयांची संख्या (ii) ग्रंथालयांच्या लाभार्थ्यांची चालू वर्षात वाढलेली संख्या (iii) चालू वर्षी खरेदी केलेल्या पुस्तकांची संख्या व त्यावरील खर्च	एकूण विश्लेषण करुन गुण देणे	
१२.३	आर्थिक व्यवस्थापन	१	(i) ग्रंथालयावर होणारा खर्च व प्राप्त होणारा महसूल	टक्केवारी खर्च कपात व महसूल	
		१	(ii) ग्रंथालये व पुस्तकांची संख्या वाढविण्यासाठी केलेले प्रयत्न	वाढ पाहून कगेण दणे	

१३.	मोक्षधाम	४			
१३.१	सुविधेची पर्याप्तता		(i) मोक्षधामांची एकूण संख्या (ii) मोक्षधामांचे एकूण क्षेत्र		माहिती (गुण नाही)
		१	ही सुविधा क्षेत्रातील सर्व भागासाठी पर्याप्त आहे काय? (चालावे लागणारे अंतर, विविध धर्मियांसाठी व्यवस्था)	विश्लेषण करुन गुण देणे.	
१३.२	सुविधेमध्ये सुधारणेसाठी केलेल्या उपाययोजना	३	(i) चालू वर्षी सुविधेमध्ये सुधारणेसाठी केलेल्या उपाययोजना (ii) मोक्षधामांमध्ये इतर आधुनिक सुविधा देण्यासाठी केलेल्या उपाययोजना (iii) नागरिकांना मोक्षधामांमध्ये इतर सुविधा देण्यासाठी केलेल्या उपाययोजना	विश्लेषण करुन गुण देणे.	विद्युत दाहिनी व्यवस्था कमी लाकडे लागणारी इ. पहाणे
१४	पर्यावरण संवर्धन	६			
१४.१	पर्यावरण सद्यस्थितीचा अहवाल	२	(i) पर्यावरण सद्य:स्थिती अहवाल प्रसिध्द केला काय? (ii) पर्यावरण सद्य:स्थिती अहवालाची गुणवत्ता	सद्यस्थितीचे व अहवालाचे विश्लेषण करुन गुण देणे	
१४.२	पर्यावरण सद्यस्थितीचे मोजमाप	१	प्रदुषण नियंत्रणासाठी केलेल्या उपाययोजना अ. वायू गुणवत्ता देखरेख ब. ध्वनी स्तर देखरेख	विश्लेषण करुन गुण देणे	
१४.३	पर्यावरणाचा ऱ्हास होवू नये म्हणून पर्यावरण संवर्धन उपाययोजना	२	(i) प्रदुषण पसराविणाऱ्या किती कारखाने, फॅक्ट्री इत्यादिवर कार्यवाही केली? (ii) प्रदुषण थांबविण्यासाठी केलेल्या उपाययोजना अ. क्वारी साईट ब. ब्रीक कीलन क. वाहन ड. औदयोगिक केंद्र	विश्लेषण करुन गुण देणे	
१४.४	आपात्कालीन व्यवस्थापन पद्धती	१	(i) आपात्कालीन व्यवस्थापन आराखडा तयार आहे काय (ii) उपलब्धतेबाबत नागरीकांना माहिती आहे काय	विश्लेषण करुन गुण देणे	

१५	वृक्षारोपण	५			
१५.१	वृक्ष गणना	१	(i) शहरातील वृक्षांची संख्या	वृक्ष गणना करुन लोकसंख्येच्या प्रमाणाचा विचार करुन गुण देणे.	
१५.२	वृक्ष लागवड	२	(i) वृक्षारोपणावर करण्यात आलेला खर्च व रोपांची संख्या (मागील ३ वर्षांत) (ii) वृक्ष संवर्धन व देखरेखीसाठी प्रभावी पध्दत	कमी खर्च, वृक्ष जिवंत किती आधीच पाहणे वृक्ष संवर्धनाचा मागील ३ वर्षातील वर्षनिहाय प्रगतीचा तपशिल पाहून गुण देणे.	
१५.३	हिरवळीचे क्षेत्र	२	शहरातील हिरवळीचे क्षेत्र पाहून गुण देणे.		
	एकूण गुण	१००			

मुद्दा क्र.VIII : शहर रचना, व्यवस्था व सौंदर्यीकरण					एकूण गुण -७५
अ . क्र.	विषय	कमाल गुण	संकलित करावयाची माहिती	निकष	शेरा
१.	२		४	५	६
१	इमारत परवानगी	१६			
१.१	विकास नियमांचे अद्यावतीकरण	२	शासनाच्या निर्देशाप्रमाणे विकास नियमामध्ये सुधारणा करण्यासाठी केलेल्या उपाय योजना. विकास नियमामध्ये सहजता आणण्यासाठी केलेल्या उपाय योजना	एकूण विश्लेषण करुन गुण देणे.	
१.२	इमारत परवानगीमध्ये सुलभता व पारदर्शकता आणणे	२	इमारत परवानगीमध्ये सुलभता व पारदर्शकता आणण्यासाठी केलेल्या उपाययोजना.	सुलभ फॉर्म, कालमर्यादा पालन, सुलभ चेकलिस्ट, अर्जांचे संगणकीकरण, लोकांसाठी माहिती प्रसारण आदी बाबी तपासून गुण देणे.	
१.३	विहित कालावधीत इमारत परवानगी	३	(i) गेल्या वर्षात किती बांधकाम परवानग्या देण्यात आल्या त्यांची संख्या (ii) पैकी बांधकाम परवानगी (विहित कालावधीत दिलेल्या)	विहित वेळात दिलेल्या परवान्यांची % पाहून गुण देणे.	७५ ते १००% - ३ गुण ५० ते ७४% - २ गुण २५ ते ४९% - १ गुण २५% पेक्षा कमी- ० गुण
		२	मागील वर्षात बांधकाम परवानग्या देण्यास लागलेला सरासरी वेळ (दिवसांमध्ये)	सरासरी वेळ नियमानुसार ठरलेल्या कालावधीपेक्षा कमी येत असल्यासच गुण देणे.	
१.४	नवीन इमारतींना मालमत्ता कर लावणे.	२	(i) वर्षात पूर्णत्व प्रमाणपत्र दिलेल्या बांधकामांची संख्या (ii) पैकी किती मालमत्तांवर कर लावण्यात आला	कर लावलेली मालमत्ता व पूर्णत्वाचे दाखले याच्या टक्केवारीप्रमाणे गुण देणे.	७५ ते १००% - २ गुण ५० ते ७४% - १ गुण ५०% पेक्षा कमी - ० गुण
१.५	विकास शुल्कात व ठेवित झालेली वाढ	३	विकास शुल्क पर्याप्त आहेत काय ? - (सर्व खर्च त्यात भागतो काय हे पाहणे) नागरी संस्थेच्या एकूण उत्पन्नाच्या किती % विकास शुल्कात वाढ झाली?	प्रत्येकी ५ % वाढीला - १ गुण १५ % पेक्षा जास्त वाढीला - जास्त ३ गुण	
		२	विकास शुल्कात झालेली नक्त वाढ (गतवर्षाशी तुलना करुन गुण देणे)	१५ ते ३०% पर्यंत वाढ - १ गुण ३०% वाढ - २ गुण	

२	अनधिकृत बांधकाम	१०			
२.१	अनधिकृत बांधकामावर नियंत्रण	१	अनधिकृत बांधकामे थांबविण्यासाठी धोरण आखले आहे काय ?	होय - असल्यास - १ गुण नसल्यास - ० गुण	
		१	अनधिकृत बांधकामे रोखण्यासाठी “कंपाऊंडींगचे दर” पर्याप्त आहे काय ?	दर विचारात घेवून गुण देणे.	
२.२	उपाययोजनांचा प्रभावीपणा, अनधिकृत बांधकामे पाडण्याची स्थिती	१	गेल्या वर्षात एकूण अनधिकृत बांधकामे संख्या (सर्वेक्षण केले असणे आवश्यक)	सर्वेक्षण केले असल्यास व अद्ययावत माहिती असल्यास गुण देणे.	
		१	यापैकी किती जणांवर फौजदारी गुन्हे नोंदविले त्याची संख्या	२५% पेक्षा कमी - ० गुण २५% पेक्षा जास्त - १ गुण	टक्केवारीप्रमाणे गुण देणे. तसेच एकूण परिस्थिती पाहून निर्णय घेणे.
		३	त्यापैकी किती अनधिकृत बांधकामे पाडण्यात आली त्याची संख्या	टक्केवारी पाहून गुण देणे	७५ ते १००% - ३ गुण ५० ते ७४% - २ गुण ३० ते ४९% - १ गुण < ३०% - ० गुण
		३	वरीलपासून मागील वर्षात प्राप्त झालेला महसूल (iv) मागील वर्षाच्या तुलनेत या वर्षी महसूलात झालेली वाढ याची तुलना	प्रत्येकी २०% वाढीस-१ गुण ६०% चे वर - कमाल ३ गुण	
३	अतिक्रमण	३०			
३.१	अतिक्रमणे काढण्यासाठी व रोखण्यासाठी यंत्रणा	२	अतिक्रमण नियंत्रणासाठी उपलब्ध यंत्रणा, तिची कार्यपद्धती	एकूण विश्लेषण करून गुण देणे.	
			अतिक्रमण रोखण्यासाठी यंत्रणा पर्याप्त आहे काय?	गुणवत्ता व कार्यक्षमता तपासणे.	

३.२	अतिक्रमण काढण्यासाठी केलेल्या उपाययोजना	३	(i) नागरी संस्थेच्या मालकीच्या जमिनीची पूर्ण यादी (inventory) आहे काय? (ii) त्यापैकी अतिक्रमण झालेली जमिन निश्चित करून रेकॉर्ड आहेत. (iii) नागरी संस्थेच्या जमिनीवर असलेली अतिक्रमणे काढून टाकण्यासाठी उचललेली पावले व कार्यवाही	रेकॉर्डची अद्ययावतता व कार्यवाहीचा प्रभावीपणा पाहून गुण देणे.	
		२	या संदर्भातील कोर्ट केसेसचा तपशील व त्याबाबत केलेली कार्यवाही	एकूण केसेस जिंकल्याचे प्रमाण व पाठपुरावा पाहून गुण देणे.	
३.३	अतिक्रमण प्रतिबंधासाठी धोरण	७	(i) नागरी संस्थेच्या जागेवर अनधिकृतारित्या बांधकाम सामुग्री टाकण्याच्या प्रतिबंधासाठी धोरण (ii) नागरी संस्थेच्या जागेवर मुळातच अनधिकृत बांधकाम थांबविण्यासाठी धोरणाची अंमलबजावणी (iii) फेरीवाल्याचे नियमन करण्यासाठी धोरण व अंमलबजावणी (iv) अनधिकृत जाहिराती दूर करण्याची कार्यवाही (v) सर्व राजकीय पक्षांचे बॅनर काढण्याबाबत केलेली कारवाई (निःपक्षपातीपणा तपासावा) (vi) नागरी संस्थेच्या जमीनींवरील केबल कनेक्शनवर कारवाई (vii) इतर अतिक्रमणे व त्यावर प्रतिबंधासाठी कारवाई	एकूण कार्यक्षमता (कार्यवाहीची) पाहून गुण देणे.	
.४	शुल्काची वसुली	४	(i) नागरी संस्थेच्या जागेवरील अनधिकृत बांधकाम सामुग्री टाकण्याच्यापासून शुल्क वसुली (ii) नागरी संस्थेच्या जागेवरील अनधिकृत बांधकामापासून शुल्क वसुली (iii) फेरीवाले शुल्क वसुली (iv) (a) अनधिकृत जाहिराती (b) राजकीय पक्षांच्या बॅनर (c) नागरी संस्थेच्या जमिनींवरून केबल कनेक्शनवर	वसूल रक्कम व कामाची गुणवत्ता पाहून गुण देणे.	

३.५	दंडात्मक वसूली	५	(i) अनधिकृत बांधकामे पाडण्यावर आलेला एकूण खर्च (ii) त्यापैकी झालेली एकूण वसूली		> ९० % वसूली - ५ गुण ७५ ते ८९ % - ४ गुण ५० ते ७४ % - ३ गुण २५ ते ४९ % - २ गुण १० ते २४ % - १ गुण < १० - ० गुण
३.७	नाविन्यपूर्ण प्रयत्न	३	अतिक्रमणे होऊ नयेत म्हणून नाविन्यपूर्ण प्रयत्न	एकूण विश्लेषण करुन गुण देणे.	
		२	नागरी संस्थेच्या जमीनींवर अतिक्रमणे होऊ नयेत म्हणून केलेली प्रतिबंधक कारवाई		
३.८	लोकप्रतिनिधींची याबाबत जागरूकता/उदासिनता/निष्क्रियता	२	लोकप्रतिनिधी याबाबत जागरूक आहेत याचे विश्लेषण (त्याबाबत एक पानाचा तपशील देण्यात यावा.)	लोकप्रतिनिधींचा पुढाकार, नागरी संस्थेने केलेले ठराव, त्यांची अंमलबजावणी, इत्यादी पहावी व गुण द्यावेत.	
४	विकास आराखडा	४			
४.१	आरक्षणाचे प्रमाण		(ii) शहरातील एकूण आरक्षित क्षेत्र (ii) शहरातील आरक्षित क्षेत्राची % वारी		
४.२	विकास आराखड्याची अंमलबजावणी	२	(i) चालू वर्षात किती % जमिन ताब्यात घेतली (ii) जमीन ताब्यात घेण्याची कार्यपद्धती (iii) टिडीआर भूसंपादन नगररचना योजनेमधून अन्य माध्यम	आरक्षिताशी टक्केवारी विचारात घेवून गुण देणे.	
४.३	आरक्षित प्लॉटचा विकास	२	आरक्षित प्लॉटच्या विकासासाठी केलेल्या प्रयत्नाचा तपशील	तपशील विचारात घेवून गुण देणे.	

५	दुकाने/बाजार-अद्ययावत बाजार (Shopping Centres)	८			
		२	शहरात आधुनिक शॉपिंग कॉम्प्लेक्स बांधण्यासाठी /प्रोत्साहन देण्यासाठी उचललेली पावले.	एकूण कार्यवाहीच तत्परता, गुणवत्ता पाहून बाबनिहाय गुण देणे.	
		२	फळे व भाजीपाल्यांच्या मार्केटसाठी केलेली विशेष तरतूद व कारवाई		
		२	मटण/मच्छी व चिकनच्या मार्केटसाठी केलेली विशेष तरतूद व कारवाई		
		१	दैनंदिन व्यवहारातील आवश्यक दुकाने (उदा.न्युजपेपर स्टॉल, दुध केंद्र, चहा स्टॉल्स, भंगार दुकाने, लॉटरी सेंटर, पीसीओ बूथ पान शॉपस् इ) नियोजनबद्ध पद्धतीने येतील यासाठी विशेष प्रयत्न		
		१	अंध, अपंग, मूकबधिर, महिला इ.साठी शॉपची उपलब्धतेसाठी उचललेली पावले. (आरक्षण इत्यादी विचारात घ्यावे)		
६	जाहिराती	६			
६.१	जाहिरातीचे नियमन	३	(i)जाहिरातीचे नियमन करण्यासाठी केलेल्या उपाययोजना (ii)जाहिरातीपासून उत्पन्न वाढविण्यासाठी केलेल्या उपाययोजना	मागील वर्षाच्या तुलनेत जाहिरातीमध्ये झालेली वाढ विचारात घेवून एकूण गुण देणे.	
६.२	जाहिरातीमुळे शहर सौंदर्य-चांगले-वाईट परिणाम	२	(i) जाहिरातीद्वारे शहर सौंदर्यीकरणात वाढ होण्यासाठी अंगिकारलेली उपाययोजना (ii) शहरावर जाहिरातीचे दुष्परिणाम होऊ नयेत म्हणून उचललेली पावले.	एकूण कार्य पाहून गुण देणे	
६.३	जाहिरातीपासून उत्पन्न	१	गतवर्षीपेक्षा वाढ असल्यास गुण देणे		
		७५			

मुद्दा क्र. IX : मनुष्यबळ व आर्थिक व्यवस्थापन

गुण १००

अ. क्र.	विषय	कमाल गुण	संकलित करावयाची माहिती	निकष	शेरा
१	२	३	४	५	६
१	कर्मचाऱ्यांची संख्या	८			
१.१	प्रति कर्मचारी नागरिकांचे प्रमाण	५	i) कायम कर्मचाऱ्यांची संख्या ii) रोजंदारीवरील कर्मचारी/कंत्राटी रोजंदार iii) एकूण कर्मचारी	एकूण उपलब्ध कर्मचारी एकूण लोकसंख्या	टक्केवारी किती कमीत कमी आहे त्यावरून गुण द्यावे
१.२	कर्मचाऱ्यांची संख्या कमी करण्याचे आणि कर्मचाऱ्यांची कार्यक्षमता वाढविण्याचे प्रयत्न व त्याची फलश्रुती	३	कर्मचारी वर्ग कमी करण्यासाठी /कर्मचाऱ्यांची कार्यक्षमता वाढविण्यासाठी उचलण्यात आलेली पावले i) कमी करण्यात आलेल्या पदांची संख्या ii) एका विभागातून दुसऱ्या विभागात वर्ग करण्यात आलेला कर्मचारी वर्ग iii) कर्मचाऱ्यांची कार्यक्षमता वाढविण्याचे प्रयत्न प्रशिक्षण - संगणकीकरण - व्यावसायिकरण (BOT, etc.) - कंत्राटी पद्धत - इतर -		
२	आस्थापना खर्च	५			
२.१	कर्मचाऱ्यांवर होणाऱ्या खर्चाची टक्केवारी	१	नागरी संस्थेच्या एकूण उत्पन्नाच्या किती टक्के खर्च मनुष्यबळ व्यवस्थापनावर होतो	आस्थापनावरील खर्च x १०० मागील वर्षीचे नागरी संस्थेचे एकूण उत्पन्न	निकषाच्या तुलनेत प्रमाण पाहून गुण द्यावे.
२.२	आस्थापना खर्च कमी करण्यासाठीच्या उपाययोजना	१	आस्थापना खर्च कमी करण्यासाठी केलेल्या उपाययोजनांचा तपशील		
२.३	उपाययोजनांची परिणामकारकता	३	i) नागरी संस्थेच्या मागील वर्षातील आस्थापनेवर एकूण खर्च ii) नागरी संस्थेच्या चालू वर्षातील आस्थापनेवर एकूण खर्च	कर्मचाऱ्यावरील खर्चातील कपातीची टक्केवारी	
३	मनुष्यबळ विकास	५			
३.१	प्रशिक्षण	१	दरवर्षी देण्यात येणाऱ्या प्रशिक्षणांची संख्या आणि त्याची परिणामकारीता	प्रशिक्षणांची संख्या x १०० एकूण कर्मचारी संख्या	

३.२	सेवाभरती		अधिकारी, लिपिक कर्मचारी व त्यांच्या भरतीबाबतची पार्श्वभूमी (i) चालू वर्षात रोजदारीवर नियुक्ती केलेल्या कर्मचाऱ्यांची संख्या (ii) चालू वर्षात नियुक्ती केलेल्या कायमस्वरूपी कर्मचाऱ्यांची संख्या		
३.३	सेवाभरतीची कार्यपद्धती	२	विहीत कार्यपद्धती न अवलंबिता नियुक्त केलेल्या कर्मचाऱ्यांची संख्या	नियमबाह्य/अनावश्यक सेवाभरती/पदनिर्मिती झाली असल्यास ते लक्षात घेऊन गुण द्यावे.	
३.४	कौशल्य / अर्हता / संगणक ज्ञान	२	वाढीव अर्हता/संगणक ज्ञान प्राप्त कर्मचाऱ्यांची संख्या		
४	कर्मचाऱ्यांचे आर्थिक व्यवस्थापन	५			
४.१	निवृत्तीवेतन	२	निवृत्ती वेतनासाठी वार्षिक अर्थसंकल्पातील तरतूद		
४.२	सर्वसाधारण भविष्य निर्वाह निधी	२	(i) भविष्य निर्वाह निधीसाठी पगारातून कपातीची रक्कम वेळोवेळी सर्वसाधारण भविष्य निर्वाह निधी खात्यात जमा करण्यात येते का? (ii) या निधीवरील व्याजाचा दर		
४.३	राखीव वेतन निधी	१	(i) राखीव वेतन निधीची पर्याप्त तरतूद केलेली आहे काय? (ii) वेतन राखीव निधीसाठी राखून ठेवलेली रक्कम		
५	नागरी संस्थेचे उत्पन्न	८			
५.१	दरडोई उत्पन्न	१	सर्व स्रोतांपासूनचे नागरी संस्थेचे एकूण उत्पन्न		
५.२	उत्पन्न वाढविण्यासाठी केलेल्या उपाययोजना	२	उत्पन्न वाढविण्यासाठी केलेल्या उपाययोजनाबाबत टिप्पणी		
५.३	उत्पन्न वाढविण्याची परिणामकारकता	५	स्वतःच्या उत्पन्नात मागील वर्षी झालेल्या वाढीची टक्केवारी	<५% वाढ - १ गुण ५ ते १०% वाढ - २ गुण १० ते १५% वाढ - ३ गुण १५ ते २०% वाढ - ४ गुण >२०% वाढ - ५ गुण	
६	मालमत्ता कर	७			
६.१	दरडोई कर	१	मालमत्ता कराची एकूण मागणी (चालू वर्षाची) दरडोई मालमत्ता कराची मागणी	मागील वर्षातील एकूण मालमत्ता कर सन २००१ ची लोकसंख्या	

६.२	कर लावलेल्या मालमत्ता	२	(i)सर्व घरांवर मालमत्ता कर लावण्यात आला आहे काय ? (ii)इमारती बांधकामास परवानगी दिल्यावर / पूर्ण झाल्यावर त्वरित मालमत्ता कर लावण्यात येतो काय ? (iii) एकूण मालमत्ता कर भरणाऱ्या घरांची संख्या (सोसायटी असल्यास त्यातील घरांची संख्या द्यावी)	मालमत्ता कर भरणारी घरसंख्या X १०० ----- एकूण घरसंख्या	
६.३	मागणीतील परिणामकारकता	१	यापूर्वी केलेले सर्वेक्षण, आढळलेल्या खालील मालमत्तांची संख्या (i)निवासी जागेच्या बांधकामात केलेला अनधिकृत बदल (ii)मालमतेमध्ये अनधिकृत केलेली वाढ (iii) अनधिकृत बांधकाम	करातील वाढीची टक्केवारी	
		१	वरील कार्यवाहीमुळे करामध्ये झालेली एकूण वाढ		
६.४	मालमत्ता करातील सुधारणा	२	i)मालमत्ता कराचे दर केव्हा वाढविण्यात आले होते ii) मालमत्ता कराच्या आकारणीची पध्दती (टिप्पणी) iii) मालमत्ता कराच्या पुनर्मुल्यांकनाबाबत माहिती (टिप्पणी)		
७	मालमत्ता कर वसूलीतील कार्यक्षमता	८			
७.१	मालमत्ता कराची वसूली (चालू)	४	मालमत्ता कराची एकूण वसूली (चालू वर्षाची)	$\frac{\text{एकूण वसुली} \times १००}{\text{एकूण मागणी}}$	१००% वसुली - ४गुण >९५% वसुली - ३गुण >९०% वसुली - २गुण ७० ते ९०% - १गुण
७.२	थकबाकी वसुली	२	७ वर्षाच्या सुरुवातीला असलेली थकबाकी किती (ii) एकूण थकबाकीदारांची संख्या (iii) थकबाकीपैकी झालेली वसुली (iv) वर्षाच्या अखेरीस थकबाकीची रक्कम	$\frac{\text{एकूण वसुली} \times १००}{\text{एकूण मागणी}}$	>७५% वसुली-२गुण ५० ते ७५%-१गुण २५ ते ५०%-०.५गुण
७.३	दंडात्मक कार्यवाही व त्याचा प्रभावीपणा	२	मोठ्या थकबाकीदारांवर केलेल्या दंडात्मक कारवाईची संख्या, एकूण मागणीची टक्केवारी व तपशील	वर्षाच्या अखेरीस वसूल न झालेली थकबाकी X १०० एकूण वार्षिक मागणी	केलेल्या कार्यवाहीचा प्रभावीपणा पाहून गुण द्यावे

८	नागरी संस्थेच्या मालमत्तेतून उत्पन्न	५			
८.१	नागरी संस्थेच्या मालमत्तेतून उत्पन्न	१	i) नागरी संस्थांच्या मालमत्तांची संख्या ii) चालू वर्षीचे नागरी संस्थांच्या मालमत्तेपासूनचे एकूण उत्पन्न	मालमत्तेपासूनचे उत्पन्न X १०० एकूण वार्षिक मागणी	
८.२	उत्पन्न वाढविण्यासाठी केलेल्या उपाययोजना	१	मालमत्तेपासूनचे उत्पन्न वाढविण्यासाठी कोणते प्रयत्न केले? (टिप्पणी)		
८.३	उत्पन्न वाढविण्याची परिणामकारकता	३	मागील वर्षात उत्पन्नात झालेल्या वाढीची टक्केवारी		१०% पेक्षा जास्त - ३ गुण ५ ते १०% - २ गुण १ ते ५% - १ गुण
९.	जकात/सेस	७			
९.१	दरडोई	२	जकात व सेसपासून मिळणारे दरडोई उत्पन्न		
९.२	वाढ	३	मागील वर्षात झालेल्या वाढीची टक्केवारी		१०% पेक्षा जास्त - ३ गुण ५ ते १०% - २ गुण १ ते ५% - १ गुण
९.३	सोपेपणा / सहजता	२	i) जकात गोळा करण्यामध्ये कार्यक्षमता / सुधारणा आणण्यासाठी उचललेली पावले / व्यापाऱ्यांची गैरसोय कमी करणे ii) सेस लागू करण्यासाठी केलेले प्रयत्न iii) कंत्राटी पध्दत किंवा करार पध्दती यांचा वापर होतो काय ?		
१०	सेवाशुल्क / इतर उत्पन्न (पाण्याव्यतिरिक्त)	८			
१०.१	इतर स्रोतांपासून मिळणाऱ्या उत्पन्नाची टक्केवारी	४	मालमत्ता कर , सेस/जकात/पाणीपट्टी/नागरी संस्थेच्या मालमत्तेपासून मिळणारे उत्पन्न या व्यतिरिक्त मिळणारे एकूण उत्पन्न		टक्केवारीचे प्रमाण पाहून गुण द्यावे
१०.२	उत्पन्न वाढविण्यासाठी केलेले प्रयत्न		इतर उत्पन्न वाढविण्यासाठी केलेल्या उपाययोजना :- विविध सेवांपासून मिळणारे सेवाशुल्क i) पे व पार्किंगपासून मिळणारे उत्पन्न ii) जाहिरातीपासून मिळणारे उत्पन्न iii) नागरी संस्थेच्या मालमत्तेच्या दुरुपयोगापासून मिळणारे उत्पन्न iv) हॉटेल्सवर लावलेला विशेष स्वच्छता कर, इत्यादी v) घराघरातून गोळा केलेले शुल्क		

१०.३	इतर नाविन्यपूर्ण पद्धती	४	नावीन्यपूर्ण उत्पन्नाची साधने व स्रोतांचा करण्यात आलेला वापर, त्यातून मिळालेल्या उत्पन्नाचा तपशील		
१०.४	उपाययोजनांची परिणामकारकता		मागील वर्षात झालेल्या वाढीची टक्केवारी		
११	केंद्र / राज्य शासनाच्या योजनांसाठी निधी	५			
११.१	विविध केंद्र / राज्य योजनातून निधी उपलब्ध करून घेण्याचे प्रयत्न	२	केंद्र/राज्य शासन व इतर माध्यमांतून निधी मिळविण्यासाठी केलेल्या उपाययोजना वर्षात मिळालेला एकूण निधी (अनुदानाव्यतिरिक्त)	वर्षात मिळालेला एकूण निधी x १०० एकूण उत्पन्न	
११.२	अनुदानाची उपयोगिता	१	वर्षाच्या शेवटी अर्खर्चित असलेला निधी	अर्खर्चित असलेला निधी x १०० वर्षात मिळालेला एकूण निधी	
११.३	उपयोगिता प्रमाणपत्रे	१	खर्चित रक्कमेसाठीची उपयोगिता प्रमाणपत्रे		
११.४	संस्थात्मक निधी	१	संस्थात्मक निधी मिळविण्यासाठी केलेल्या उपाययोजना	एकूण निधी x १०० एकूण उत्पन्न	
१२	महसूली खर्चातील कपात	५			
१२.१	कपातीच्या उपाययोजना	२	खर्चात बचत करण्यासाठी कोणते उपाय केले ? एकूण कार्यालयीन व्यवस्थापनावरचा खर्च		
१२.२	प्रयत्नांची परिणामकारकता	३	मागील वर्षात झालेली एकूण महसूली खर्चात कपात /बचत		प्रत्येक २% कपात/ बचतीसाठी १ गुण
१३	निविदा प्रक्रियेतील पारदर्शकता	४			
१३.१	पारदर्शकता वाढविण्यासाठी केलेल्या उपाययोजना	१	निविदा प्रक्रियेतील पारदर्शकता राखण्यासाठी केलेल्या उपाययोजना सर्व निविदा वृत्तपत्रात प्रसिध्द करण्यात येतात काय ? निविदा सर्वाना दिल्या जातात की, पात्र व्यक्तीनांच दिल्या जातात निविदा वेबसाईटवर प्रसिध्द करण्यात येतात काय ? निविदा सादर करण्याची प्रक्रिया निःपक्षपाती आहे काय ?		
		१	निविदा सादर करणे व प्रत्यक्ष काम बहाल करणे यामधील कालावधी		
१३.२	निविदा प्रक्रियेतील परिणामकारकता	२	संपूर्ण वर्षात काम दिलेल्या नवीन कंत्राटदारांची संख्या दिलेल्या कामाचे सरासरी दर काय आहेत ? मागील वर्षाच्या प्रमाणात दरांमध्ये झालेली कपात		परिणामकारकता/ दरातील कपात लक्षात घेऊन गुण द्यावे.

१४	भांडवली कामकाज (मोठ्या दुरुस्त्या व नूतनीकरणासह)	३			
१४.१	भांडवली कामावरील खर्च	३	चालू वर्षी भांडवली कामकाजावर झालेला खर्च (मोठ्या दुरुस्त्या आणि देखभाल) याबाबत टिप्पणी द्यावी. भांडवली कामावरील खर्चाची टक्केवारी		एकूण परिमाण आणि कामाची आवश्यकता/निकड/उपयोगिता लक्षात घेऊन गुण द्यावे.
१५	विहीत कालावधीत देयकांची अदायगी	४			
१५.१	नागरी संस्थेवरील दायित्व	२	वित्तीय वर्षाच्या अखेरीस नागरी संस्थेकडील एकूण दायित्व i) कर्मचारी देय रक्कम ii) शासकीय देणी, पाणी व वीज बील इ. iii) कंत्राटदार रक्कम थकबाकी iv) इतर थकबाकी एकूण	एकूण थकीत देयके वर्षातील एकूण खर्च	
१५.२	आर्थिक शिस्त	२	थकीत देयके अदा करण्यापूर्वीच नवीन कामांना सुरुवात केली आहे काय?		शिस्तीची गुणवत्ता पाहून गुण द्यावे
१६	कर्ज व्यवस्थापन	१०			
१६.१	घेतलेली कर्जे	५	i)नागरी संस्थेने स्वतः घेतलेल्या एकूण कर्जाची रक्कम ii)नागरी संस्थेने महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण/इतर संस्थांमार्फत घेतलेल्या कर्जाची एकूण रक्कम iii)एकूण कर्ज iv)मागील वर्षातील परतफेड करावयाची एकूण रक्कम (मुद्दल व व्याज) v)मागील वर्षी एकूण परतफेड केलेली रक्कम	$\frac{\text{परतफेडीची रक्कम}}{\text{X१००}} \times \text{देय रक्कम}$	१००%परतफेड - ५गुण ९५%परतफेड - ३गुण ९०%परतफेड - १गुण
१६.२	कर्ज थकबाकीची परतफेड	५	ii) वर्षाअखेर एकूण देय थकबाकी (व्याजासह) ii) वर्षाअखेर भरलेल्या थकबाकीची रक्कम	थकबाकी परतफेड रक्कम X १०० थकबाकी रक्कम	१००%परतफेड - ५गुण ९५%परतफेड - ३गुण ९०%परतफेड - १गुण

१७	द्विनोद लेखा पध्दती व लेखापरीक्षण	३			
१७.१	द्विनोद लेखा पध्दत	१	नागरी संस्थेमध्ये कोणती लेखा पध्दती वापरली जाते i) द्विनोद लेखा पध्दत वापरली जाते काय ? (टिप्पणी द्यावी) ii) वापरली जाणारी पध्दती संगणकीकृत आहे काय ?		
१७.२	लेखापरीक्षण आक्षेप	१	i) नागरी संस्थेतील एकूण लेखापरीक्षण आक्षेपांची संख्या ii) त्यापैकी एकूण निकाली काढलेल्या लेखा परीक्षण आक्षेपांची संख्या	निकाली आक्षेप x १०० एकूण आक्षेप	निकालाची संख्या पाहून गुण द्यावे.
		१	अनुत्तरीत गंभीर लेखा परीक्षण आक्षेपांची संख्या		थकीत प्रकरणाची संख्या लक्षात घेऊन गुण द्यावे.
	एकूण :	१००			

मुद्दा क्र.X : लोक सहभाग

गुण ७५

अ.क्र.	विषय	कमाल गुण	संकलित करावयाची माहिती	निकष	शेरा
१.	२.	३.	४.	५.	६.
१.	प्रचारादरम्यान लोकसहभागाचा स्तर	१०			
१.१	लोकसहभाग	२	निवडुन आलेल्या प्रतिनिधींचा / पदाधिका-यांचा सहभाग सर्वसामान्य जनतेचा सहभाग CBO चा सहभाग NGO चा सहभाग		
१.२	नागरी संस्थेने लोकप्रतिनिधी, जनता आणि स्वयंसेवी संस्था यांचा सहभाग घेवून केलेले प्रयत्न व त्यात आलेले यश	६	अभियान वर्षातील लोकांचा सहभाग i) शहर सफाई व कचारा मुक्ती दिवस ii) शौचालय दिवस iii) गटारे, सांडपाणी व जलनिःसारण व्यवस्थापन दिवस iv) सार्वजनिक व वैयक्तिक स्वच्छता दिवस v) पेयजल दिवस vi) खादयपेय दर्जा तपासणी दिवस vii) सार्वजनिक आरोग्य संवर्धन दिवस viii) प्लॅस्टीक व तत्सम वस्तू निर्मूलन दिवस ix) अनाधिकृत बांधकाम व अतिक्रमण निर्मूलन दिवस x) शहर सौंदर्यीकरण दिवस xi) वृक्षारोपण व वृक्षसंगोपन दिवस xii) बेकायदेशीर फलक व जाहिराती निर्मूलन दिवस xiii) व्यसनमुक्ती दिवस xiv) समाजिक सेवाभावी संस्थेचा सहभाग दिवस xv) संकल्प दिवस		
१.३	श्रमदान/लोकसहभाग/लोकसहभागातून निर्माण केलेल्या वास्तू	२	लोकसहभागातून निर्माण केलेल्या मत्तेचे एकूण अंदाजे मूल्य लोकसहभागातून घेतलेल्या कामांची संख्या		
२.	सातत्यपूर्ण कार्यात घेतलेला लोकसहभाग	१०			
२.१		२	नियमित स्वरूपात चालू असलेल्या योजनांची संख्या		

२.२	लोकसहभागातून चालू असलेल्या योजना/कामे	६	सातत्यपूर्ण लोकसहभाग :- i) सार्वजनिक ठिकाणे, रस्ते इ. स्वच्छ ठेवण्यासाठी ii) वृक्ष संगोपनासाठी iii) ओला व सुका कचरा वेगळा करणा-या संस्थांची संख्या iv) लोकसहभागातून देखाभाल होणा-या उद्यान/बागांची संख्या v) आरोग्यासाठी vi) शिक्षणासाठी vii) शहर सौंदर्यीकरणासाठी viii) झोपडपट्टी पुनर्वसन व विकासासाठी ix) देखभाल करण्यात येत असलेल्या सामाजिक संस्थांची संख्या x) इतर		
२.३	लोकसहभागातून चालविण्यात येणाऱ्या कामांचे वार्षिक मूल्य	२	लोकसहभागाद्वारे चालू असलेल्या कामांचे अंदाजे मूल्य (वार्षिक)		
३.	निर्णय प्रक्रियेत लोकसहभाग	५			
३.१	CBO/नागरी संस्था	१	नागरी संस्थेशी संलग्न CBO/NGO/सामाजिक संस्थांची संख्या		
		२	निर्णय प्रक्रियेतील सहभाग i) निर्णय प्रक्रियेत लोक जागृती ii) opinion poll/निश्चय iii) सेवांची संनियंत्रण iv) गुंतवणुकीचे निर्णय v) प्रकल्प/कामांचे संनियंत्रण		
		२	लोकसहभाग वाढविण्यासाठी CBO/नागरी संस्थानी केलेले प्रयत्न		
४.	तक्रार निवारण व्यवस्था	१५			
४.१	तक्रार निवारणाची पध्दत	५	तक्रार प्राप्त करण्याची कार्यक्षम पध्दत आहे का? i) टपालाद्वारे ii) वेबसाईटद्वारे iii) वृत्तपत्र अहवालाद्वारे iv) दूरध्वनीद्वारे v) प्रत्यक्ष पाहणीद्वारे	एकुण पध्दती आणि त्यांचा प्रभावीपणा पाहून गुण द्यावे	
४.२	तक्रार निवारण कालावधी	५	i) वर्षात प्राप्त झालेल्या तक्रारींची संख्या ii) वेळेत निवारण केलेल्या तक्रारींची संख्या	एकुण निवारण केलेल्या तक्रारींची संख्या आणि निवारणाची गुणवत्ता पाहून गुण द्यावे.	

४.३	तक्रार निवारणाचा दर्जा	५	i) तक्रार निवारणाचा दर्जा तपासण्यासाठी व्यवस्था आहे काय ii) तक्रार निवारणाची गुणवत्ता तपासण्यासाठी स्वतंत्र यंत्रणा आहे का	व्यवस्था आणि त्याची प्रभावीपणा पाहून गुण द्यावे.	
५.	नागरी सुविधा केंद्र/एक खिडकी योजना	२०			
५.१	पुरेशी नागरी सुविधा केंद्र/एक खिडकी योजना पुरशी आहे काय	१	नागरी संस्थेच्या कार्यालयात नागरी सुविधा केंद्र/एक खिडकी योजना उपलब्ध आहे का		
५.२	नागरिकांची सनद	३	i) नागरिकांची सनद बनविण्यात आली आहे का ii) सनद पुरशी आहे का iii) सनद सामाजिक सुविधा केंद्र सक्षम आहेत का iv) त्याला पुरेशी प्रसिध्दी दिली आहे का		
५.३	नागरिकांसाठी सुविधा	३	i) सामाजिक सुविधा केंद्र सक्षम आहेत का ii) सेवा उपलब्धतेबाबत सर्व अर्जांचा नमुना उपलब्ध आहे का iii) अर्जदारासाठी पाठपुरावा करण्यास सुविधा उपलब्ध आहेत का		
५.४	सेवा उपलब्धता	५	एक खिडकी योजना/सामाजिक सुविधा केंद्रात खालील सेवा उपलब्ध आहेत का i) देयकांचे भुगतान ii) परवाना iii) जन्म/मृत्यू दाखल iv) इमारत बांधकाम परवानगी v) तक्रारीकरिता vi) इतर		
५.५	वेळेत आवश्यक प्रमाणपत्र प्रदान करण्यातील टक्केवारी	५	i) प्राप्त एकूण अर्जांची संख्या ii) नागरिकांच्य सनदेनुसार वेळेत निकालात काढण्यात आलेल्या अर्जांची संख्या		
५.६	नागरी सुविधा केंद्राच्या कामकाजाचे संनियंत्रण	३	वेळेत सेवा देण्यासंदर्भातील पध्दतीचे संनियंत्रण करण्यासाठी नियमित यंत्रणा आहे का? सेवेचा दर्जा जाणून घेण्यासाठी NGO ना सहभाग करून घेण्यात येते का		

६.	वेबसाईट	५			
			i) वेबसाईट आहे का ii) वेबसाईटवरील माहिती नियमितपणे सुधारण्यात येते का iii) गेल्या वर्षी नागरिकांनी किती वेळा त्याचा वापर केला iv) वेबसाईटचा नागरिकांना होणारा फायदा a) तक्रार नोंदविण्याकरिता b) तक्रारींची सद्यस्थिती पाहण्यासाठी c) अभिप्राय नोंदविण्यासाठी d) सर्वसाधारण सेवेसाठी अर्ज देण्यासाठी e) अर्जांची सद्यस्थिती पाहण्यासाठी f) निविदा देण्यासाठी g) प्राप्त निविदा पाहण्यासाठी h) देयक प्रदानाबाबत इच्छा दर्शविण्यासाठी		
७.	कार्यालयाची स्थिती	४	नागरी संस्थेच्या कार्यालयाची गुणवत्ता कोणत्या स्तराची आहे i) कार्यालय देखभालीचे काम किती कालावधीनंतर केले जाते ii) बसण्याची/प्रतिक्षेसाठी पुरेशी व्यवस्था iii) पाण्याची उपलब्धता iv) शौचालयाची नियमित देखभाल v) अपंगांसाठी सुविधा vi) नागरिकांसाठी इतर सुविधा		
८.	झोन व वॉर्ड स्तरावरील अधिकार	६			
८.१	झोन व वॉर्ड कार्यालयाची सद्यस्थिती	२	वॉर्ड कार्यालयाची स्थिती नागरी संस्थेच्या मुख्यालयाशी तुलनात्मक आहे काय		
८.२	झोन व वॉर्ड स्तरावर उपलब्ध सेवा	२	i) दुय्यम देयक/देयकांसंदर्भातील तक्रारींचे निवारण ii) तक्रारी निवारण व्यवस्था iii) परवाना व परवानगी		
८.३	झोन व वॉर्ड कार्यालयास प्रदान केलेल्या अधिकारांची मर्यादा	२	झोन/वॉर्ड स्तरावर अधिकारांचे प्रदान कोणत्या मर्यादेपर्यंत करण्यात आले आहेत		
	एकुण गुण	७५			

परिशिष्ट अ मधील सर्व मुद्यांवरील गुणांची बेरीज

अ. क्र.	मुद्दा	पोट मुद्दे	कमाल गुण	मिळालेले गुण
१.	पाणी पुरवठा व व्यवस्थापन	११	१५०	
२.	शौचालय व्यवस्थापन	१०	१००	
३.	घनकचरा व्यवस्थापन	१४	१५०	
४.	सांडपाणी व्यवस्थापन	११	१२५	
५.	सामाजिक सुविधा, महिला उपक्रम, झोपडपट्टी शैक्षणिक व्यवस्था	४	५०	
६.	सार्वजनिक आरोग्य, कुटुंब कल्याण व शिक्षण	९	७५	
७.	नागरी सुविधांची उपलब्धता व स्तर	१५	१००	
८.	शहररचना व्यवस्था व सौंदर्यीकरण	६	७५	
९.	मनुष्यबळ व आर्थिक व्यवस्थापन	१७	१००	
१०.	लोकसहभाग	८	७५	
	एकूण :	१०५	१०००	